DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

KPSS

Tamamı El Yazısı

not defteri

COĞRAFYA

Editör
Elif ERYILMAZ

HARİTALARLA ZENGİNLEŞTİRİLMİŞTİR.

KR AKADEMİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KPSS COĞRAFYA NOT DEFTERİ

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN: 978-625-6374-56-0

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu Yazar'a aittir.

Yazar : **Hüseyin ULUTAŞ**
Düzenleyenler : **Merve ERDENAY**
Nimet ERTEN
Editör : **Elif ERYILMAZ**
Grafik Tasarım : **Hatice ERDOĞAN**
Kapak Tasarım : **Can ÖZKAN**
Yayın Hizmetleri : **KR KİTAP SATIŞI VE YAYINCILIK**
Serhat Mahallesi, Mehmet Akif Ersoy Caddesi No: 33 Yenimahalle / ANKARA
Tel: +90 (312) 911 20 20
www.krakademi.com
Sertifika No. : **28849**

Basım Yeri : **Kalkan Matbaacılık**
Büyük San. 1. Cad No.:99/A İskitler/ANKARA
Telefon: (312) 342 16 46
Sertifika No: **49187**

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları KR AKADEMİ'ye aittir. Hangi amaçla olursa olsun kuruluşun izni olmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, fotokopi, elektronik, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılması yasaktır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

Türkiye 'nin Coğrafi Konumu 1
Türkiye 'nin Yer Şekilleri 15
Jeolojik Zamanlar ve Türkiye 17
Türkiye 'nin Akarsuları 24
Türkiye 'nin Gölleri 30
Türkiye 'de Kıyı Şekillendirmesi 34
Türkiye 'de Karstik Şekiller 38
Türkiye 'nin İklimi 46
Türkiye 'de Bitki Örtüleri 63
Türkiye Nüfusu 73
Çalışan Nüfusun İş Kollarına Göre Dağılımı 86
Yerleşmeler 88
Türkiye Ekonomik Coğrafyası 96
Enerji Kaynakları 118
Türkiye 'de Sanayi Dağılışı 126
Ulaşım Sistemleri 130
Ticaret 139
Bazı Turizm Alanları 142
İşlevsel (Fonksiyonel) Özelliğine Göre Bölgeler ... 156

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://ranter.org

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

Matematik Konum (Mutlak Konum)
- Enlem - paralel
- Boylam - meridyen

Özel Konum (Göreceli Konum)
- Bir yerin kendine has özellikleri

DİKKAT

Yukarıdaki grafikte verildiği gibi coğrafi konum sadece matematik konum değildir. Bazı arkadaşlar coğrafi konum dendiğinde sadece matematik konumu düşünmektedir. Bu sorular için dikkat ediniz.

⚠ Paralelde önem taşıyan özellikler :

- İki paralel arası kuş uçuşu uzaklık 111 km'dir.
- Başlangıç paraleli ve en büyüğü Ekvator'dur.
- Paralellerin çapları kutuplara doğru daralır.

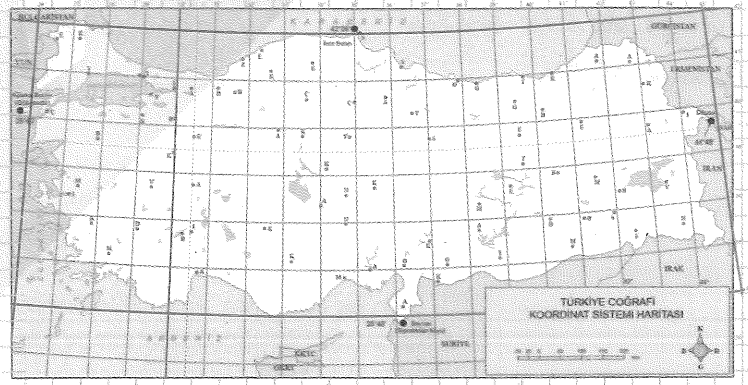
⚠ Meridyende önem taşıyan özellikler

- İki meridyen arası mesafe kutuplara doğru DARALIR.
- Başlangıç meridyeni Greenwich'tir.
- İki meridyen arası yerel saat farkı her yerde 4 dk'dır.

1. Türkiye'nin Matematik (Mutlak) Konumu

Buna göre Türkiye, 36°-42° Kuzey paralelleri ile 26°-45° Doğu meridyenleri arasında yer alır. Diğer bir ifadeyle, Türkiye Ekvator'un kuzeyinde ve Greenwich'in doğusunda yer alan bir ülkedir.

Türkiye'nin Uç Noktaları

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

A - Boylam ve Etkileri

Aynı boylamda ;

- Yerel saat
- Öğle vakti - gölge boyunun en kısa olduğu an
- Sadece 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde Güneş'in doğuş ve batış saatleri AYNIDIR.

1- YEREL SAAT

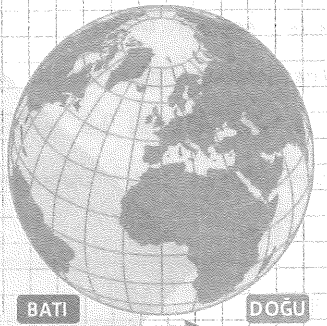
Bir noktada Güneş'in gökyüzündeki konumuna göre belirlenen saate yerel saat denir.

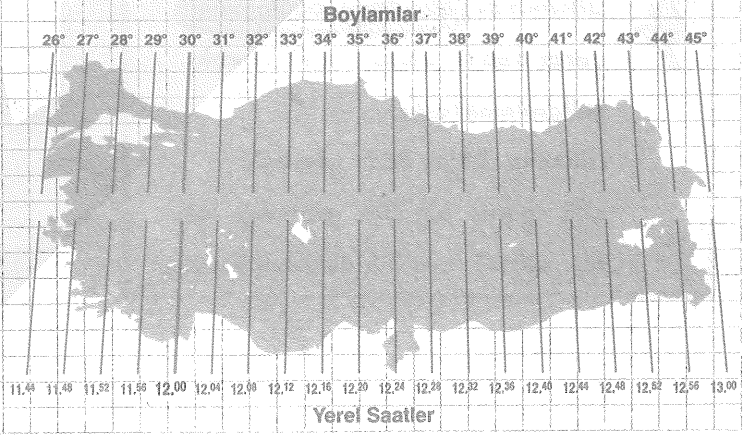
DİKKAT

- ☑ İki boylam arası 4 dakika zaman farkı bulunur.
- ☑ Ülkemizin en doğusu ile en batısı arasında 45 - 26 = 19 boylam vardır. İki boylam arası 4 dakika olduğundan en doğusu ile en batısı arasında 19 × 4 = 76 dakikalık zaman farkı bulunur.

- ☑ Doğuda yerel saat her zaman ileridir.

Doğuda yerel saatin her zaman ileri olmasının temel sebebi Dünya'nın batıdan doğuya doğru dönmesidir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

2-ULUSAL SAAT

Bir merkezin bulunduğu boylamın yerel saati temel alınarak bütün ülkede ya da genelinde ortak olarak kullanılmasıdır.

Çalışma hayatında, yerel saatlerin hepsini kullanmak mümkün değildir. Ticari ve ekonomik ilişkilerin kolaylaştırılması, haberleşme ve ulaşım hizmetlerinin hızlı ve düzenli bir şekilde yapılabilmesi için ulusal saat uygulamasına ihtiyaç duyulmuştur.

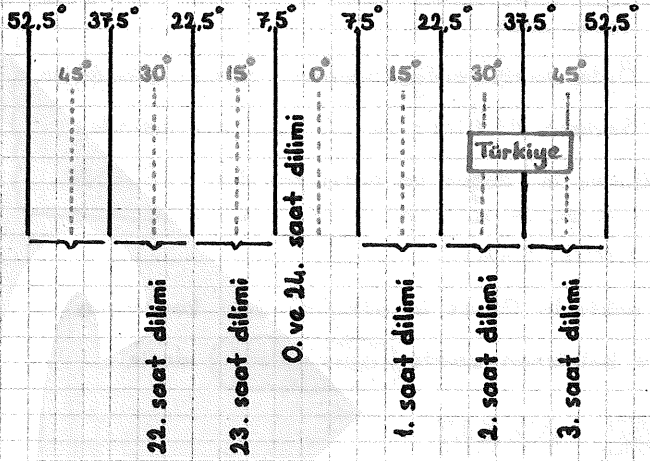
DİKKAT

Ülkemizde 45° Doğu boylamının yerel saati ulusal saat olarak kullanılmaktadır.

Ülkemiz Doğu-Batı yönünde çok geniş bir ülke olmadığı için tek ulusal saat kullanılmaktadır.

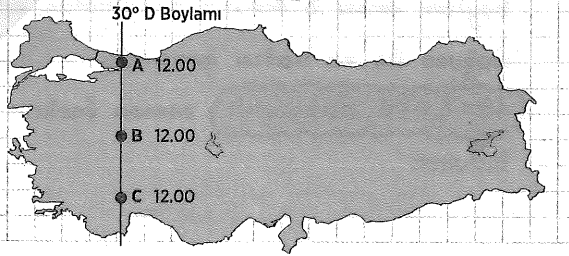
3-SAAT DİLİMİ

Türkiye 2. ve 3. saat dilimlerinde yer alır.

4-ÖĞLE VAKTİ

Aynı boylamda bulunan merkezler yerel saat ile 12:00 da öğle vaktini yaşar. Gölge boyunun en kısa olduğu an da AYNI olur.

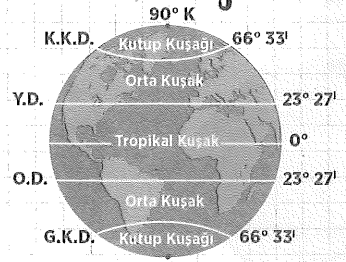

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://ranter.org

B - Enlem ve Etkileri

1. Türkiye'nin en kuzeyi ile en güneyi arasında 42-36=6 enlem vardır. İki enlem arası mesafe 111 km olduğundan en kuzeyi ile en güneyi arasında kuş uçuşu 6×111=666 km mesafe vardır.

2. Türkiye Orta kuşakta yer alır.

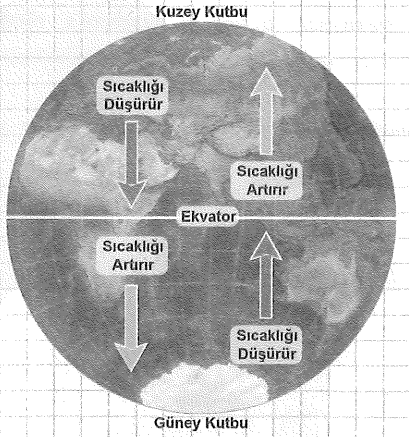
Buna bağlı olarak; ABCD

- ✓ Akdeniz iklim kuşağında yer alır.
- ✓ Batı rüzgarlarından etkilenirken alizeler ve kutup rüzgarlarından etkilenmez.
- ✓ Cephesel yağışlar görülmektedir.
- ✓ Dört mevsim belirgin olarak yaşanır.

3. Dönenceler dışında bulunduğumuz için;
   - ✓ Güneş ışınları hiçbir zaman dik açıyla düşmez.
   - ✓ Gölge boyu yatay düzlemde asla sıfır olmaz.

4. Türkiye'de kuzeyden esen rüzgârlar sıcaklığı düşürürken, güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı arttırmaktadır.

   Rüzgârlar Kuzey Yarımküre'de hareket yönünün sağına, Güney Yarımküre'de soluna sapar.

5. Türkiye'nin güneyinden kuzeyine doğru gidildikçe Güneş ışınları daha küçük açıyla düşer.

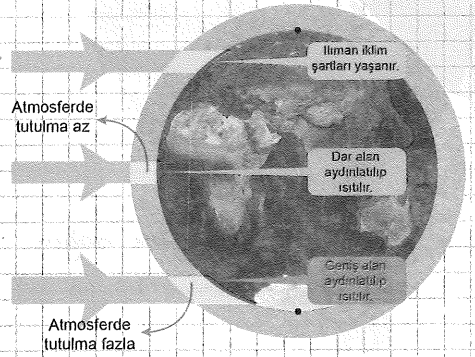
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Güneş ışınlarının geliş açısına bağlı olarak güneyden kuzeye doğru gidildikçe :

- Sıcaklık azalır. (Ülkemizin kuzey ve güneyi arasında enleme bağlı (7-8 derecelik) sıcaklık farkı vardır.
- Buharlaşma azalır.
- Denizdeki tuzluluk oranı da azalır.

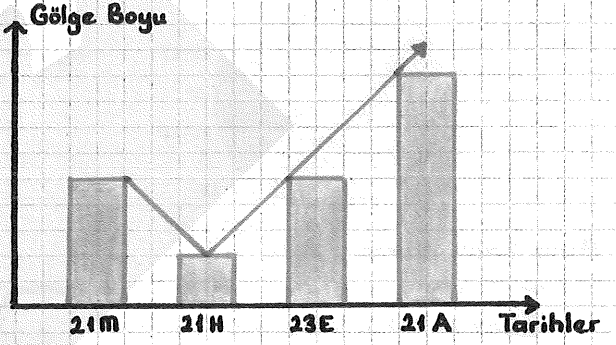
En fazla tuzluluk oranı Akdeniz,
En az tuzluluk oranı Karadeniz'dedir.

Ancak Güneş ışınlarının tutulma oranı ve gölge boyu ARTAR.

Gölge boyu ile ilgili bazı özellikler ;

- ✓ Türkiye'de güneyden kuzeye doğru gidildikçe yatay düzlemdeki gölge boyu UZAR.
- ✓ Türkiye'de gölge boyu en kısa 21 Haziran, en uzun 21 Aralık tarihindedir.
- ✓ Türkiye'de yatay düzlemde gölge boyu asla sıfır olmaz.

Türkiye'de gölge yönü her zaman kuzeyi gösterir.
Bunun nedeni

Kuzey Yarımküre'de dönencelerin dışında olmamız ya da Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde bulunmamızdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

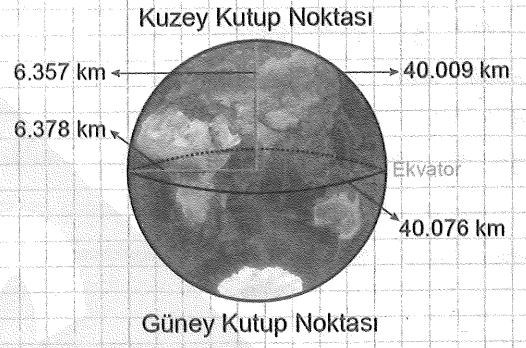
DİKKAT

Tarih ne olursa olsun ülkemizde kuzeye doğru gidildikçe Güneş ışınları daha küçük açıyla gelir ve gölge boyu kuzeye doğru uzar.

6. Türkiye'de güneyden kuzeye doğru gece ve gündüz süreleri arasındaki fark artar.
Ancak ekinoks tarihlerinde gece-gündüz süresi eşit olduğu için bu tarihlerde farktan bahsedilmez.

7. Bakı en basit tanımıyla Güneş'e dönük yamaçtır.
Türkiye'de bakının etkisiyle dağların güney yamaçları kuzey yamaçlarından daha sıcak olmalıdır.
Örneğin Akdeniz'de güney yamaçlar kuzey yamaçlara göre daha sıcaktır. Ancak her zaman güney yamaçlar sıcak olmayabilir. Kış mevsiminde Doğu Karadeniz'in kuzey yamaçları güney yamaçlarından daha sıcaktır. Bunun sebebi ise denizellik, nemlilik etkisidir.

8. Türkiye'de güneyden kuzeye doğru yerçekimi artar. (ÖZEL KONUM ŞARTLARI HARİÇ)

Dünya kutuplardan basık Ekvator'dan şişkin olduğu için yerin merkezine uzaklık değişir.
✓Kutuplar basık olduğu için çekim merkezine daha yakındır ve yer çekimi daha fazladır.
✓Ekvator'dan şişkin olduğu için çekim merkezine daha uzaktır ve yer çekimi kutba göre daha azdır.

9. Türkiye'de güneyden kuzeye doğru çizgisel hız azalır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Dünya kendi ekseni etrafında 24 saatlik dönüşe sahiptir. Ekvator'da 24 saatte daha fazla yol gideceğinden diğerlerini yakalamak için daha hızlı olmalıdır.

10. Türkiye'de çizgisel hız kuzeye doğru azaldığı için gurup ve tan süreleri kuzeye doğru artar.

Gurup - Güneş'in batış, tan ise doğuş süresini ifade eder.

DİKKAT

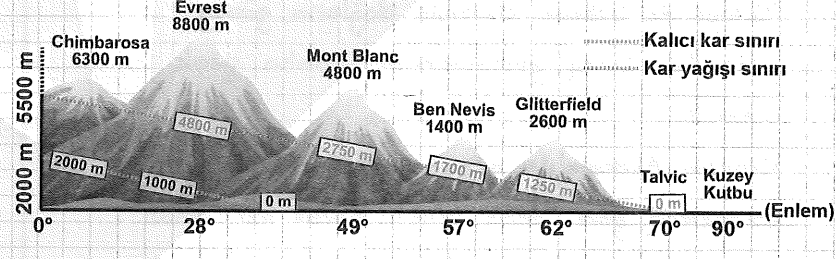
Türkiye'de kuzeye doğru gidildikçe alacakaranlık süresi uzar.

11. Türkiye'de kuzeye gidildikçe; orman, yerleşme, tarım üst sınırları ile kalıcı kar alt sınırı daha alçakta olabilmektedir.

12. Kalıcı kar alt sınırı, kalıcı karların başladığı yere ya da yükselti sınırına kalıcı kar alt sınırı denir. Sıcaklık fazla ise bu sınır daha yüksekten başlar.

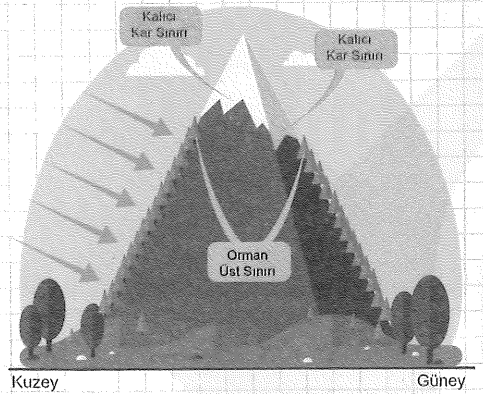
Ancak şu da unutulmamalıdır ki

Sıcaklığı etkileyen faktör sadece enlem değildir, özel konum şartlarını da değerlendirmek gerekebilir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Orman, tarım, yerleşme üst sınırları ise bu özelliklerin bittiği sınırdır. Kalıcı kar alt sınırı ne kadar yüksek olur ise bu sınırlar da daha yukarılara çıkabilir.

DİKKAT

Türkiye'de orman üst sınırının en yüksek olduğu yer Doğu Anadolu Bölgesi'dir.
Bu bölgede orman üst sınırı 2800 metreye kadar çıkar.
İç Anadolu dağlarında 2500 metre olan orman üst sınırı, Akdeniz Bölgesi'nde 2100 metreye Karadeniz Bölgesi'nde ise 2000 metreye iner.

13. Türkiye'de Tundra toprakları, skyer ve fiyort tipi kıyılar görülmez.

Buzulların etkili olduğu kutup kuşağında görülürler.

Mercanlı (Resifli) kıyılarda görülmez.

Tropikal kuşakta görülür.
Türkiye ise Orta Kuşak'ta yer alır.

14. Kutup Yıldızı'nı görme açısı Kuzey Yarımküre'de kutup noktasına yakın yerlerde daha nettir.

DİKKAT

- 21 Haziran'da gündüz süresi en uzundur.
- 21 Aralık'ta gece süresi en uzundur.
- 21 Haziran'dan sonra gece süreleri uzamaya başlar.
- 21 Aralık'tan sonra gündüz süresi uzamaya başlar.
- 21 Mart'tan sonra gündüz süresi gece süresini geçer.
- 23 Eylül'den sonra gece süresi gündüz süresini geçer.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

21 HAZİRAN KONUMU (Yaz gündönümü)

Dünya'nın 21 Haziran'daki Konumu
(Yaz Gündönümü)

21 HAZİRAN (YAZ SOLTİSTİ - YAZ GÜNDÖNÜMÜ)

Güneş ışınları Yengeç Dönencesi'ne dik düşer ve gölge oluşmaz. (Türkiye'nin Güneş ışınlarını en dik açıyla aldığı tarih, bu tarihte yatay düzlemde en kısa gölge boyu oluşur.)

Yaz mevsiminin başlangıcıdır. (KYK için)

En uzun gündüz süresi, en kısa gece süresi yaşanır. (KYK için)

Gece - gündüz süre grafiği (TÜRKİYE)

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

21 ARALIK (KIŞ SOLTİSTİ-KIŞ GÜNDÖNÜMÜ

Güneş ışınları Oğlak Dönencesi'ne dik düşer ve gölge oluşmaz. (Türkiye'nin Güneş ışınlarını en eğik açıyla aldığı tarih, bu tarihte yatay düzlemde en uzun gölge boyu oluşur.)

Kış mevsiminin başlangıcıdır. (KYK için)

En uzun gece, en kısa gündüz yaşanır. (KYK için)

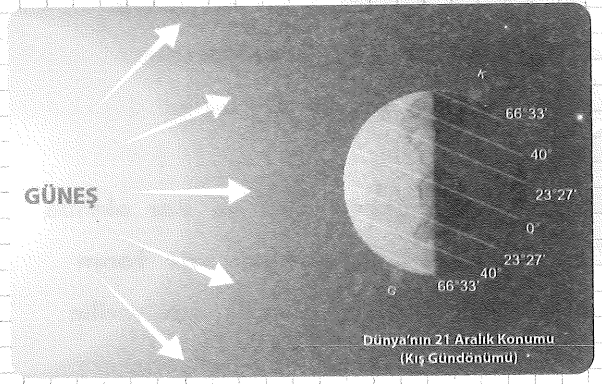
Kuzeye gidildikçe gece süresi uzar, gündüz süresi kısalır.

Bu tarihten sonra gece süresi kısalmaya gündüz süresi uzamaya başlar. (KYK için)

Kuzey Kutup Dairesi'nde 24 saat gece yaşanır.

Aydınlanma çemberi Kutup Daireleri'ne teğet geçer.

21 ARALIK KONUMU (Kış gündönümü)

Kuzeye gidildikçe gündüz süresi uzar, gece süresi kısalır.

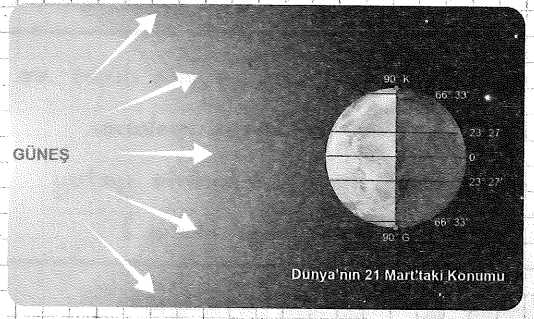
Bu tarihten sonra gündüzler kısalmaya, gece uzamaya başlar. (KYK için)

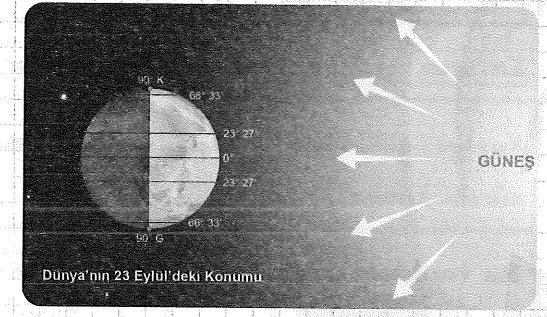
Kuzey Kutup Dairesi'nde 24 saat gündüz yaşanır.

Aydınlanma çemberi Kutup Daireleri'ne teğet geçer.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

21 MART - 23 EYLÜL

- ☑ Türkiye'nin her yerinde gece-gündüz eşitliği yaşanır.
- ☑ Bu tarihlerde Güneş tam doğudan doğup tam batıdan batar.
- ☑ Aynı boylam üzerindeki noktalarda Güneş'in doğuş batış saatleri aynıdır.
- ☑ Aynı anda saat 12.00'de Güneş her iki kutup noktasında da görülür.

DİKKAT

Bu tarihlerde her yerde gece gündüz süresi aynı olduğu için bu özelliğe bakarak yarım küre ya da bulunulan yer hakkında yorum yapılamaz.

- ☑ Bahar başlangıçlarıdır.
- ☑ Güneş ışınları Ekvator'a dik açıyla gelir.
- ☑ Aydınlanma çemberi kutup noktalarından geçer.

2- Özel Konum - Göreli - Göreceli Konum

Bir yerin kendine has özellikleridir.

Özel Konumda En Önemli Faktörler

Mikroklima

Görüldüğü yere yabancı olan ve dar alanda görülen iklimlerdir. Bu iklimlere ait tarım ürünlerine mikroklima ürünleri adı verilir.

Örneğin;

- ✓ Iğdır'da pamuk,
- ✓ Anamur'da muz,
- ✓ Rize'de turunçgil,
- ✓ Malatya'da pamuk,
- ✓ Artvin'de zeytin tarımının yapılması

mikroklima ürünlerine örnek verilebilir.

Örneğin Muz Tropikal iklimde yetişir. Anamur'da ise Akdeniz iklimi görülür, muz görüldüğü yere yabancıdır ve dar alanda yetişir.

Aynı Anda Dört Mevsim Özellikleri

Yer şekilleri ve denizellik, karasallık etkenlerine bağlıdır.

Örneğin aynı gün içinde bir yerde denize girilirken başka bir yerde kayak yapılmasıdır.

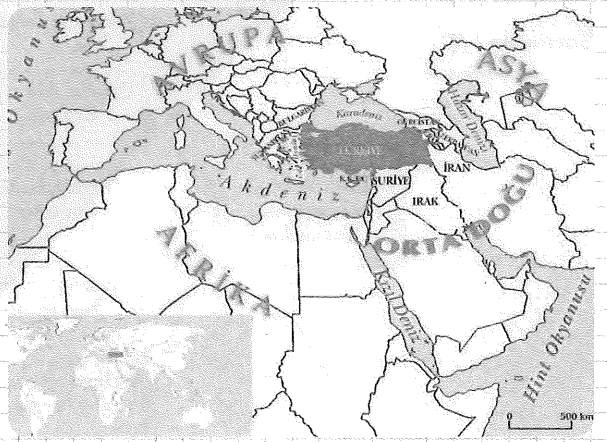
Denizellik, Karasallık

Deniz etkisine açık olan yerler denizel, kapalı olan yerler karasaldır.

Jeopolitik, Jeostratejik Konum

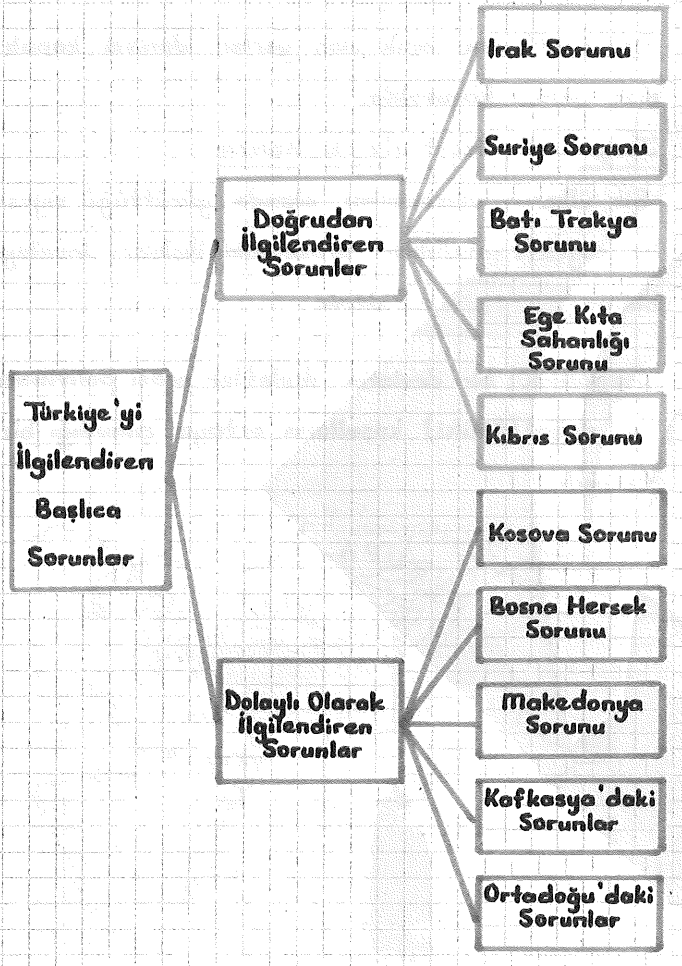
Bir ülkenin uluslararası alanda yürüttüğü siyaset ile coğrafi özellikleri arasındaki ilişkileri inceleyen bilime jeopolitik denir.

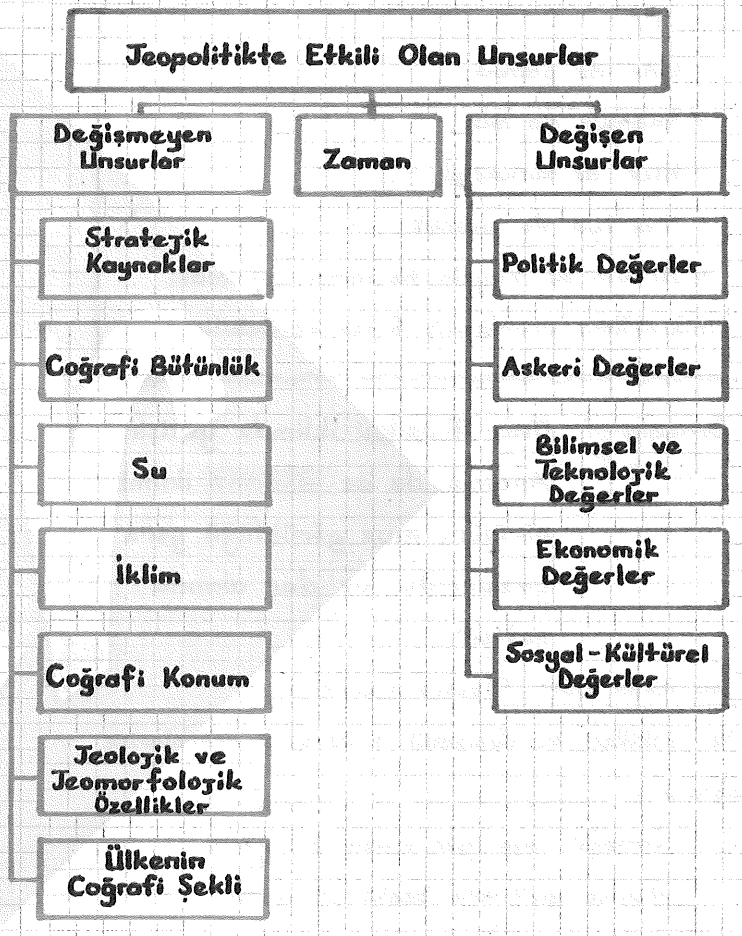
Jeopolitik; bir devletin devletler arası politikasını doğal (fiziki) koşulların ortaya çıkardığı bir terimdir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

NOT

- ✓ Türkiye'nin en uzun sınırı Suriye iledir.
- ✓ Türkiye'nin en kısa sınırı Nahcivan iledir.
- ✓ Türkiye'nin en eski sınırı İran iledir.
  (1639 Kasr-ı Şirin antlaşması ile çizilmiştir.)
- ✓ Türkiye'nin en yeni sınırı Suriye iledir.
  (1939'da Hatay'ın anavatana katılması ile çizilmiştir.)
- ✓ En fazla ülke ile komşu olan ilimiz Iğdır'dır.

SESLİ HARF	SESSİZ HARF
Sadece Kara Sınırı	Hem kara hem deniz Sınırı
Irak	Yunanistan
İran	Bulgaristan
Ermenistan	Gürcistan
Azerbeycan (Nahcivan ile)	Suriye

KARA HUDUT KAPILARIMIZ

	Hudut Kapısının Adı	Durumu	Sınır Ülkesi
1	Pazarkule (Edirne)	Faal	Yunanistan
2	İpsala (Edirne)	Faal	Yunanistan
3	Kapıkule (Edirne)	Faal	Bulgaristan
4	Hamzabeyli (Edirne)	Faal	Bulgaristan
5	Dereköy (Kırklareli)	Faal	Bulgaristan
6	Sarp (Artvin)	Faal	Gürcistan
7	Türkgözü (Ardahan)	Faal	Gürcistan
8	Aktaş (Ardahan)	Faal	Gürcistan
9	Muratlı (Artvin)	Faal Değil	Gürcistan
10	Dilucu (Iğdır)	Faal	Nahcivan
11	Gürbulak (Ağrı)	Faal	İran
12	Kapıköy (Van)	Faal	İran
13	Esendere (Hakkari)	Faal	İran

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

	Hudut Kapısının Adı	Durumu	Sınır Ülkesi
14	Habur (Şırnak)	Faal	Irak
15	Derecik (Hakkari)	Faal Değil	Irak
16	Üzümlü (Hakkari)	Faal	Irak
17	Gülyazı (Şırnak)	Faal Değil	Irak
18	Aktepe (Şırnak)	Faal Değil	Irak
19	Ovaköy (Şırnak)	Faal Değil	Irak
20	Karkamış (Gaziantep)	Faal	Suriye
21	Cilvegözü (Hatay)	Faal	Suriye
22	Yayladağı (Hatay)	Faal*	Suriye
23	Nusaybin (Mardin)	Faal*	Suriye
24	Akçakale (Şanlıurfa)	Faal	Suriye
25	Öncüpınar (Kilis)	Faal	Suriye
26	Çobanbey (Kilis)	Faal	Suriye

*Suriye/güvenlik nedeniyle fiilen hizmet verilmemektedir.

	Hudut Kapısının Adı	Durumu	Sınır Ülkesi
27	Ceylanpınar (Şanlıurfa)	Faal	Suriye
28	Mürşitpınar (Şanlıurfa)	Faal Değil	Suriye
29	Kumlu (Hatay)	Faal	Suriye
30	Şenyurt (Mardin)	Faal Değil	Suriye

TÜRKİYE'NİN YER ŞEKİLLERİ

İÇ KUVVETLER

Enerjisini yerin derinliklerinden alan (magmadan) ve yeryüzünün şekillenmesine olumlu yönde etkiye sahip olan kuvvetlerdir.

İç kuvvetlerin oluşturduğu haraketlerin bütününe TEKTONİK HAREKETLER denir.

1. Orojenez (Dağ oluşumu)
2. Epirojenez (Kıta oluşumu)
3. Seizma (Depremler)
4. Volkanizma

EPİROJENEZ

Geniş yer kabuğu parçalarının yükselmesi ya da çökmesi şeklindeki yer hareketine EPİROJENEZ denir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

→ Transgresyon (deniz ilerlemesi)

→ Regresyon (deniz gerilemesi) toptan yükselme ve alçalma hareketlerini kapsamaktadır.

Türkiye'de bu hareketlerin devam ettiğine örnek olarak Çukurova ve Ergene'nin alçalmaya devam etmesi verilebilir.

NOT

Türkiye'nin şekillenmesinde rol oynayan en önemli iç kuvvet OROJENEZDİR.

DIŞ KUVVETLER

Enerjisini Güneş'ten alan ve iç kuvvetlerin oluşturduğu yeryüzünü aşındırma ve biriktirme yoluyla düzleştirmeye çalışan kuvvetlerdir.

NOT

Türkiye'de en etkili dış kuvvet akarsular, en az etkili olan buzullardır.

Dış Kuvvetler ;

- Akarsular
- Rüzgarlar
- Buzullar
- Yeraltı suları
- Gel-git
- Dalgalar-Akıntılar

olmak üzere çeşitli bölümlere ayrılır.

Türkiye'nin Jeolojik Değişimi

Türkiye jeolojik yapı itibariyle yeni oluşumlu arazilerin geniş yer kapladığı bir ülkedir. Özellikle III. jeolojik devrin sonlarında epirojenik (kıta oluşum) hareketlerle yükselmeye başlayan Anadolu'nun IV. jeolojik devrin başlarında bu hareketini devam ettirmesi ülkemizin yüksek ve engebeli bir yapıda olması ile ova ve plato düzlüklerinin yüksekte yer almasına neden olmuştur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://ranter.org

JEOLOJİK ZAMANLAR VE TÜRKİYE

1. JEOLOJİK ZAMAN PALEOZOİK

- Masif arazilerin (yaşlı) oluşumu
- Deprem riski az olan yerlerin oluşumu

Önemli Masif Arazilerimiz

- Mardin ve çevresi
- Bitlis
- Tuz Gölü ve çevresi
- Teke - Taşeli Platoları
- Menteşe
- Yıldız Dağları
- Ergene
- Zonguldak ve çevresi

- Bu jeolojik zamanda gür ormanlar yetişmiş ve bu bitki kalıntılarının göllerde birikmesiyle Zonguldak ve çevresinde taş kömürü yatakları oluşmuştur.

2. JEOLOJİK ZAMAN MEZOZOİK

- Alçalma ve yükselme olayları
- Alp, Himalaya Orojenezi hazırlık
- Peneplenleşme olayları

> Yüksekte bulunan düzlüklerin zamanla aşınarak deniz seviyesindeki hafif dalgalı düzlüklere dönüşmesi

- Bu zamanda Anadolu'nun büyük bir bölümünde Tetis Denizi bulunuyordu.

3. JEOLOJİK ZAMAN NEOZOİK (TERSİYER)

- Alp - Himalaya Orojenezi, Toroslar ve Kuzey Anadolu Dağları başta olmak üzere dağ sıralarının oluşumu
- Linyit, petrol, tuz, bor, jips yataklarının oluşumu
- Türkiye'de bazı önemli fay hatlarının oluşumu

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRKİYE YERYÜZÜ ŞEKİLLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1. Türkiye'nin ortalama yükseltisi 1132 metredir.
2. Türkiye, yüksek bir ülke olmasına rağmen, geniş düzlüklere sahiptir.

> Bu durum Türkiye'nin bulunduğu arazinin uzun bir aşınım döneminden sonra toptan yükselmesinin sonucudur.

3. Türkiye'de dağ sıraları kuzey ve güney kıyıları boyunca birkaç sıra halinde uzanır.
4. Kıyıları izleyen dağ sıraları doğuya doğru gidildikçe birbirine yaklaşır ve yükseltileri genelde artar.
5. Kıyıdaki dağlar batıya doğru da birbirine yaklaşır ancak yükseltileri azdır ve kıyıya dik sıralar halinde uzanırlar.

- Volkanizma olayları yoğundur.
- Toptan yükselmenin dönem sonunda başlaması

4. JEOLOJİK ZAMAN KUATERNER

- İklim değişimleri
- Bu dönem Türkiye'de soğuk ve kurak bir iklim etkili olmuş, çevresindeki denizlerin seviyesi 100 m alçalmıştır.
- Egeit karasının çökmesi
- İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının oluşumu
- Toptan yükselmenin devam etmesi
- Bugünkü deniz seviyesine erişilmesi
- Volkanizma olaylarının yoğun olduğu dönemdir.

> Örneğin; Nemrut Dağı'nın en son püskürmesi, 1441 yılında gerçekleşmiştir.

Türkiye oluşumunu daha çok 3. ve 4. zamanda tamamlamış genç bir ülkedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

6. Türkiye'de yer şekilleri çeşitlilik gösterir.
Bu durum geçirdiği jeolojik evrimi ile oluşan doğal bir sonuçtur.

7. Dağların kıyıya paralel uzandığı kuzey ve güney kıyılarımızda girinti çıkıntı az iken dağların kıyıya dik uzandığı batı kıyılarının genelinde girinti çıkıntı fazladır.

8. Dağların geneli doğu - batı yönünde uzanır.
Bunun nedeni kuzey ve güneyden levhaların sıkıştırması ile ilgilidir.

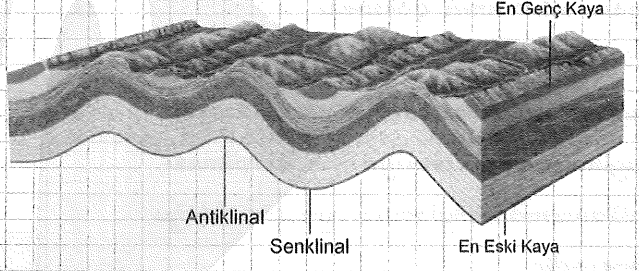
DİKKAT
Renklendirme yöntemi ile çizilmiş fiziki haritalarda renkler yükselti basamaklarını gösterir.

Fiziki Haritada Yükselti Basamakları

0 m	500 m arası	Yeşil
500 m	1000 m arası	Sarı
1000 m	1500 m arası	Turuncu
1500 m	den fazla	Kahverengi

TÜRKİYE'NİN DAĞLARI

KIVRIM DAĞLARI

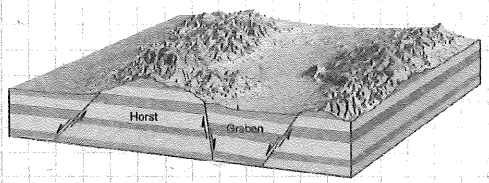

Bu dağlar esnek tabakaların kıvrılarak yükselmesi sonucunda oluşmuşlardır. Bu kıvrılma sonucu antiklinal ⟶ yüksekte
senklinal ⟶ alçakta
bulunan alanlardır.

Sıradağ olarak bilinirler.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

KIRIK DAĞLAR

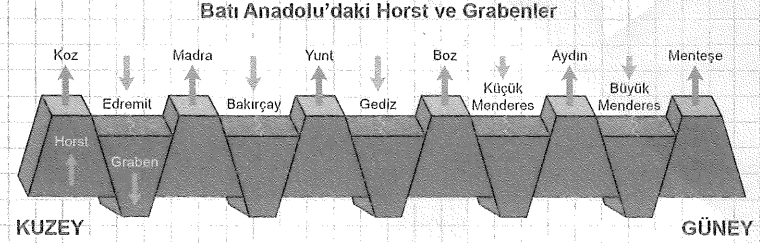
Kıvrılma özelliğini kaybetmiş olan tabakalar kırılmaya uğrarlar. Böylece fay hatları oluşur. Fay hatları boyunca, bazı kısımlar çökerken bazı kısımlar da yüksekte kalırlar.

Çöken kısımlara ⟶ graben

Yükselen kısımlara ⟶ horst denir.

Bunlara örnek olarak horst graben hattı verilebilir.

Batı Anadolu'daki Horst ve Grabenler

VOLKANİK DAĞLAR

Magmanın yerin içinde soğuyarak iç püskürük, yüzeye çıkarak soğumasıyla dış püskürük kayaçlar (yükselme olursa da iç püskürük ya da dış püskürük kayaçlar) oluşur.

Ülkemizdeki volkanik faaliyetler III. ve IV. zamanda yoğun olarak görülmüştür.

En fazla volkanizma ve volkanik arazi Doğu Anadolu Bölgesindedir.
İkinci olarak ise İç Anadolu Bölgesindedir.

Türkiye'de aktif volkan yoktur.

Türkiye'nin başlıca volkanik alanları

* Doğu Anadolu Bölgesi ile
* İç Anadolu Bölgesinde yer alır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRKİYE'NİN DAĞLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

NOT

Volkanik araziler;

- ✓ Mineral bakımından zengindir.
- ✓ Maden çeşitliliği fazladır.
- ✓ Bazıları turizm açısından önemli yer şekillerine sahiptir.
- ✓ Tarım bakımından verimli bir potansiyele sahiptir.
- ✓ Kırık hatları, deprem, sıcak su kaynakları bulunur.
- ✓ Püskürük kayaçlar görülür.

TÜRKİYE'NİN PLATOLARI

Akarsular tarafından derin vadilerle yarılmış düz veya hafif engebeli yüksek düzlüklere plato denir. Türkiye, platoları fazla olan bir ülkedir. Bunun en önemli nedeni,

IV. jeolojik zaman başlarında Anadolu ve yakın çevresinde meydana gelen epirojenik hareketlerle yükselmesidir.

TÜRKİYE PLATOLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ

1. Genellikle batıdan doğuya doğru yükselti ARTAR. Çoğunluğun yükseltisi 1000 m'nin üzerindedir.
2. Sulanamadıklarından tahıl tarımı ve küçükbaş hayvancılık yapılan alanlardır.

   Yalnızca Erzurum-Kars Platosunda büyükbaş hayvancılık yapılır.

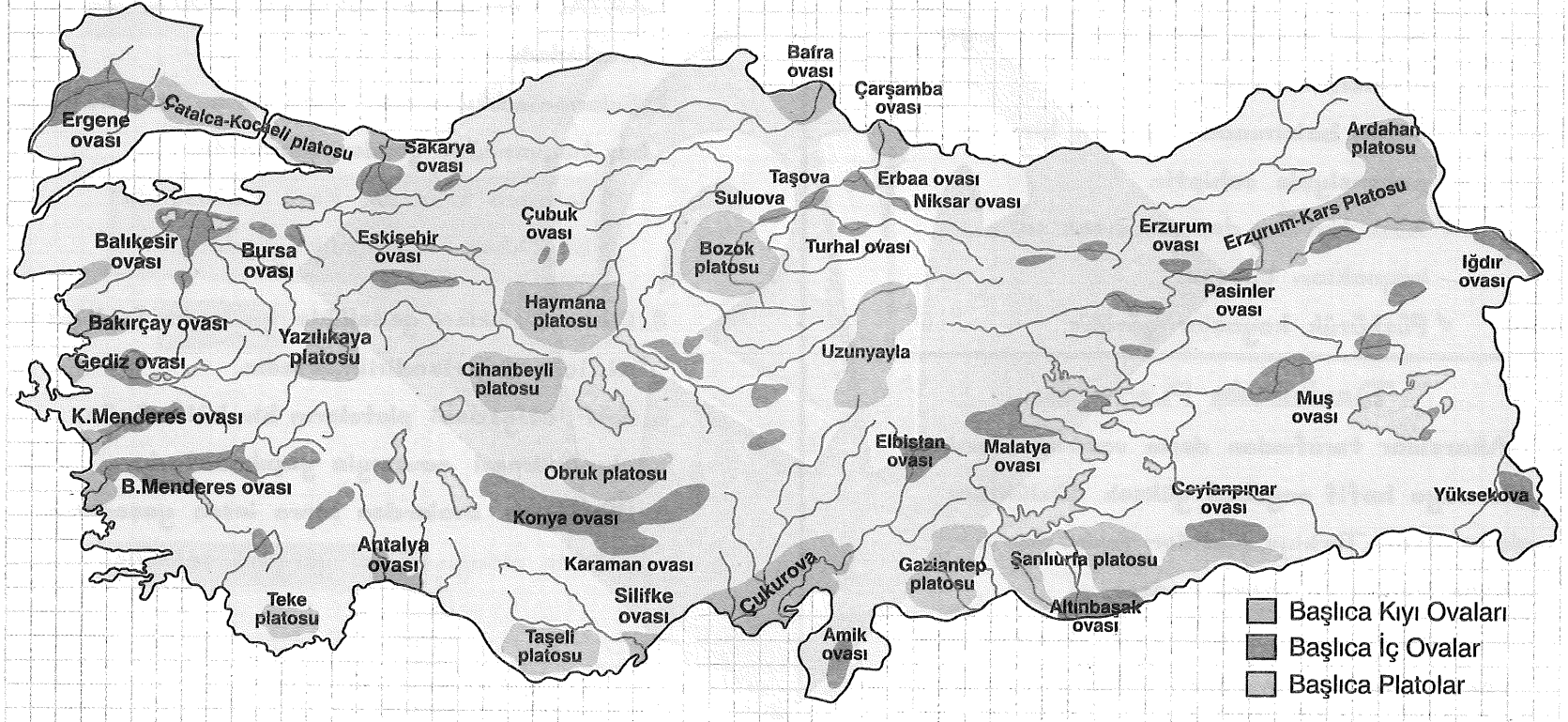
3. Plato düzlükleri genellikle yaylacılık faaliyetleri için değerlendirilmektedir.
4. GAP, bölgedeki platoların bir bölümünün sulanabilmesi amacıyla yapılmaktadır.
5. Ülkemizde ovalardan sonra insan yaşamının en fazla olduğu ikinci yeryüzü şeklidir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRKİYE'NİN OVALARI

Ovalar,

çevresine göre alçakta yer alan, çoğu zaman alüvyonların biriktiği, akarsular tarafından derince yarılmamış düzlüklerdir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

NOT

- ✓ Delta ovalar akarsu ağızlarında oluşur, kıyı ovalar ise kıyıdaki tüm ovalara verilen genel isimdir.
- ✓ Tüm delta ovaları kıyı ovasıdır.
- ✓ Ancak tüm kıyı ovalar delta ovası değildir.

Delta ovalarının oluşabilmesi için ;

- ✓ Akarsu bol miktarda alüvyon taşımalı
- ✓ Kıyıda gelgit genliği az olmalı (en önemli faktör)
- ✓ Dalga ve akıntılar fazla olmamalı
- ✓ Akarsuyun denize döküldüğü yerde kıyı derinliği az olmalı (Kıta sahanlığı geniş olmalıdır.)
- ✓ Kolay aşınabilen kayaçların varlığı etkilidir.

ÖNEMLİ

Ülkemizde delta ovalarının bulunması gelgitin etkili olmadığının kanıtıdır. Bu tür sorularda delta örneklerini kullanacaktır.

Dikkat Edilmesi Gereken

KARSTİK OVALAR

T EFENNİ

A CIPAYAM

K ORKUTELİ

K ESTEL

E LMALI

AKDENİZ BÖLGESİ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRKİYE'NİN AKARSULARI

Akarsu Havzası

Bir akarsuyun sularını topladığı bölgeye denir.

A) Açık Havza

Sularını denizlere kadar ulaştırabilen akarsu havzalarına açık havza denir.

Türkiye'deki başlıca büyük akarsular buna örnektir.

Örneğin; Fırat, Dicle, Kızılırmak, Sakarya, Ceyhun, Çoruh akarsuları gibi..

B) Kapalı Havza

Sularını denize ulaştıramayan havzalara kapalı havza denir.

Kapalı havzaların oluşmasındaki temel etken yer şekilleridir.

Sıcaklık ve nem koşulları da kapalı havzaların oluşmasında etkilidir.

Ülkemizdeki Başlıca Kapalı Havzalar

1- Van Gölü Kapalı Havzası
2- Tuz Gölü ve çevresi Kapalı Havzası (En büyük kapalı havzamız.)
3- Göller Yöresi
4- Aras, Kura (Hazar)

Akım (Debi)

Akarsu yatağının herhangi bir kesitinden sn'de geçen su miktarıdır.

Akımda Etkili Olan Faktörler

1- Havzaya düşen yağış miktarı
2- Eğim
3- Sıcaklık
4- Akarsu yatağı çevresindeki bitki örtüsü
5- Havzanın genişliği
6- Kaynak suları
7- Beşeri faktörler
8- Araziyi oluşturan taş ve tabakaların geçirimliliği

Akarsu Reţimi

Akarsuyun akımında yıl boyunca meydana gelen değişikliğe akarsu reţimi denir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Akarsu Reyiminde Etkili Bazı Faktörler

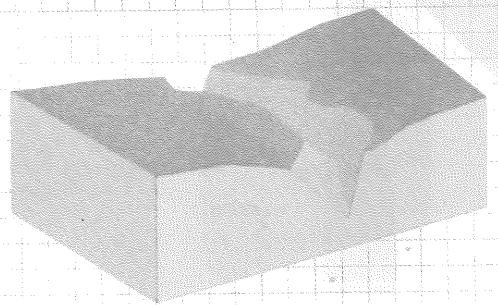
1- Yağış özellikleri (reyim, yağış çeşidi)
2- Sıcaklık şartları
3- Havzanın genişliği

AKARSU AŞINDIRMA ŞEKİLLERİ

1-VADİLER

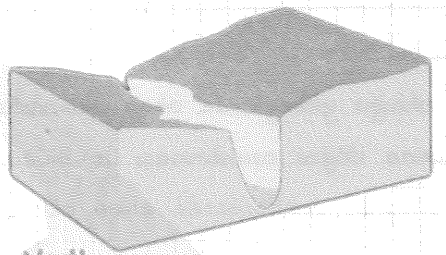
Çentik (Kertik) Vadi :

Eğimin fazla olduğu yerlerde akarsuların "V" profilinde aşındırarak oluşturduğu vadilerdir. Bu vadiler hidroelektrik barajların kurulumu için uygundur. Doğu Anadolu Bölgesi gibi dağlık ve eğimli alanlarda bu vadilere sık rastlanır.

Boğaz (Yarma) Vadi

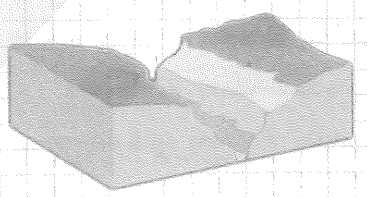
Dağların kıyıya paralel uzandığı Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde akarsuların dağları yararak oluşturdukları boğazlardır.

Kanyon Vadi

Genellikle eriyebilen kayaçların bulunduğu arazilerde vadi yamacını oluşturan yatay tabakaların dirençlerinin farklı olması nedeniyle, farklı seviyede aşınmasıyla oluşan basamaklı yamaçlara sahip vadilerdir.

En güzel örneklerinden biri Köprü çayının aşındırması ile oluşan Köprülü Kanyon'dur.

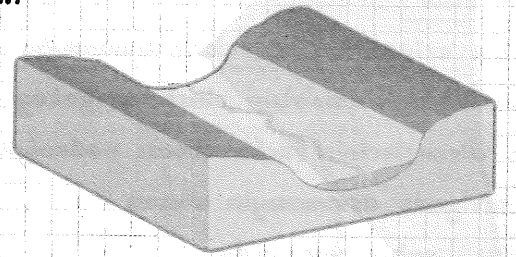
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

DİKKAT

Dünya'nın en uzun ikinci kanyonu Uşak'taki "ULUBEY" Kanyonudur.

Geniş Tabanlı (Tabanlı) Vadi

Eğimin az olduğu yüzeylerde akan akarsuların yatağını yana doğru aşındırması ile oluşur.
Ege Bölgesindeki grabenlerde akan akarsularda görülür.

2-PLATOLAR

Akarsu aşındırması ile oluşan etrafına göre yüksek düzlüklere denir. Türkiye'de platoların fazla olmasının nedeni, 2. Jeolojik zamandaki düzleşme ve 3-4. Jeolojik zamandaki toptan yükselmelerdir.

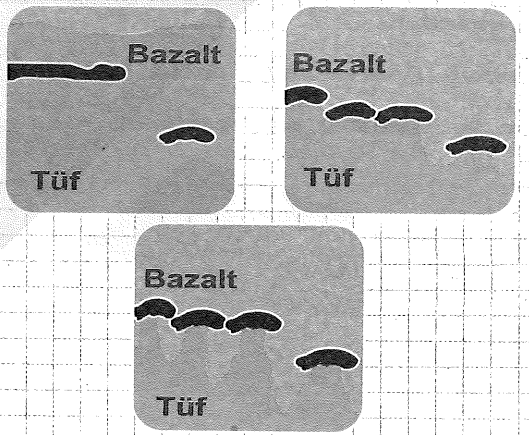
3-PERİBACALARI

Karma oluşumlu yer şekilleridir. İç kuvvetler (volkanizma) ve dış kuvvetler (akarsu) birlikte oluşturmuşlardır.

Türkiye'de peribacaları

Nevşehir (Ürgüp, Göreme)
Kula tepeleri (Manisa)
Van
Erzurum (Narman)

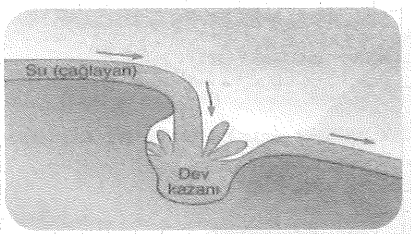
şehirlerinde bulunur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://ranter.org

4- ŞELALE - DEV KAZANI

Eğimin fazla olduğu yerlerde akan akarsuların yüksekten dökülmeleri ile şelaleler oluşur. Şelale altında suyun aşındırması ile oluşan oyuklara dev kazanı denir.

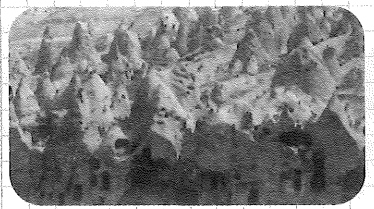

5- KIRGIBAYIR (BADLANDS)

Bitki örtüsünün cılız olduğu eğimli yüzeylerde sel sularının oluşturduğu eğimli arazilerdir.

İç Anadolu Bölgesinde rastlanılır.

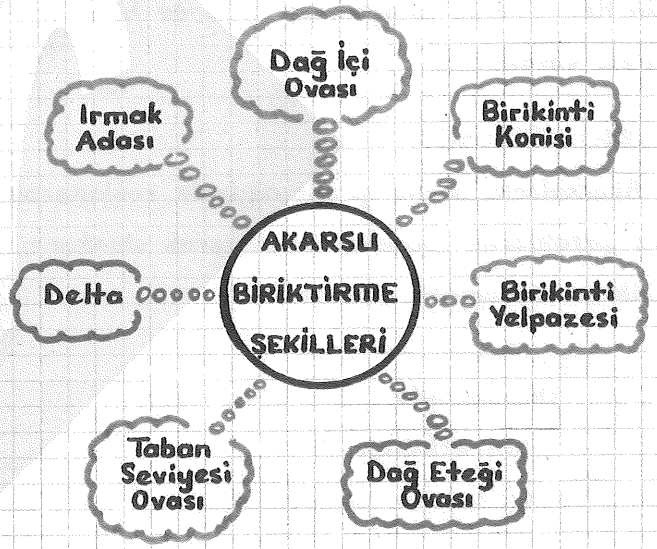
Üzerinde tarım ya da diğer faaliyetler **YAPILAMAZ**

6- PENEPLEN

Akarsuların ve akarsularla birlikte diğer dış kuvvetlerin, yeryüzünü aşındırması sonucunda deniz seviyesinde oluşan hafif dalgalı düzlüklere peneplen (yontukdüz) denir.

AKARSU BİRİKİM ŞEKİLLERİ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

AKARSU AŞINDIRMASININ ve BİRİKTİRMESİNİN BİRLİKTE ETKİLİ OLDUĞU ŞEKİLLER

MENDERES (BÜKLÜM)

Eğimin azaldığı yerlerde akarsuyun S şeklinde kıvrım çizerek akmasıyla oluşan şekillerdir. Hem akarsu aşındırması hem de biriktirmesi vardır.

SEKİ (TARAÇA)

Akarsuların herhangi bir nedenle canlanarak ve yataklarını yeniden aşındırarak oluşturdukları basamaklı şekillerdir.

Oluşumunda epirojenez veya iklim etkilidir.

AKARSULARIMIZIN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Denge profiline ulaşmamışlardır.
  - ✓ Genç oluşumlu
  - ✓ Ortalama yükseltisi fazla
- Genelinde akım düşüktür.
  - ✓ Yıllık yağış miktarının az olması
  - ✓ Sıcaklık şartları
- Genelinde rejim düzensizdir.
  - ✓ Yağış rejiminin genelde düzensiz olması
- Ulaşımda yararlanılamaz. (Bartın Çayı'nın bir kısmında var.)
  - ✓ Denge profiline ulaşmamış olmaları
  - ✓ Rejimlerinin düzensiz olması

- Genelinin boyları kısadır.

  - ✓ Yükselti, eğim, engebe
  - ✓ İklim şartları
  - ✓ Yarımada ülkesi olmamız

- Çeşitli amaçlarla kullanılırlar.

  - ✓ Enerji üretimi
  - ✓ Sulama
  - ✓ İçme suyu
  - ✓ Balıkçılık
  - ✓ Spor
  - ✓ Turizm
  - ✓ Sanayide ve termik santrallerde kullanılır.

- Bazıları kaynağını yurt dışından alıp Türkiye'de denize dökülür. (Ağız kısmı bizde)

  - ✓ Asi - Lübnan Dağları'ndan kaynağını alır.
  - ✓ Meriç - Bulgaristan'da Rodop Dağları-ndan doğar. Türkiye - Yunanistan sını-rını oluşturarak Ege Denizi'ne dökülür.

- Bazıları kaynağını Türkiye'den alıp yurt dışında dökülür. (Kaynak kısmı bizde)

  - ✓ Çoruh - Kaynağını Türkiye'den alır ve Gürcistan üzerinden denize dökülür.
  - ✓ Fırat (Basra Körfezi'ne dökülür.)
  - ✓ Dicle (Basra Korfezi'ne dökülür.)
  - ✓ Aras (Hazar'a dökülür.)
  - ✓ Kura (Hazar'a dökülür.)

- Büyük bir kısmı açık havza özelliği gösterir.

  - ✓ Yarımada ülkesi olmamız

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

DÖKÜLDÜĞÜ YERE GÖRE AKARSULAR

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRKİYE NİN GÖLLERİ

Yeryüzündeki çanak şeklindeki çukurluklarda biriken durgun su kütlelerine göl denir.

NOT

- ✓ Türkiye 'de en sığ gölümüz Tuz Gölüdür.
- ✓ Yıl içinde yüzeyi en sık değişen gölümüzdür.
- ✓ Göl suyunu dışarı akıtmaz ise gideğeni olmayan bir göldür.
- ✓ Gideğeni olmayan göllerin suyu acıdır.
  Van Gölü, Tuz Gölü, Burdur Gölü vb.
- ✓ Gölün gideğeni olursa suyu tatlı olur.
  Beyşehir, Eğirdir, Manyas, Ulubat, İznik, Sapanca.
- ✓ Tortum, Hazar, Kovada ve Eğirdir göllerini oluşturan gideğenlerin önüne baraj yapılarak enerji üretilmektedir.

- Oluşumuna Göre Göller
  - Yapay Göller
  - Doğal Göller
    - Yerlikaya Gölleri
      - ✓ Tektonik Göller
      - ✓ Karstik Göller
      - ✓ Volkanik Göller
      - ✓ Buzul Göller
    - Set Gölleri
      - ✓ Kıyı Set Gölleri
      - ✓ Heyelan Set Gölleri
      - ✓ Alüvyon Set Gölleri
      - ✓ Volkanik Set Gölleri

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://ranter.org

TÜRKİYE'DE GÖLLER

TEKTONİK GÖLLER

Tektonik hareketler sonucunda oluşan çukur alanlarda biriken yağmur suları ve akarsular ile oluşurlar. Türkiye, oluşumunu geç tamamlamış genç bir ülke dir bu yüzden ülkemizde tektonik göl sayısı oldukça fazladır.

Türkiye'de bulunan tektonik gölleri BASİT MUHASEBE ile kodlayabiliriz. Bu kod tektonik göller ile ilgili gelen tüm sorularda size yardımcı olacaktır.

- BURDUR
- ACIGÖL
- SAPANCA
- İZNİK
- TUZ
- MANYAS (KUŞ)
- ULUBAT
- HAZAR
- AKŞEHİR
- SEYFE
- EBER
- BEYŞEHİR

KARMA OLUŞUMLU TEKNO-KARST

- EĞİRDİR

KARMA OLUŞUMLU TEKNO-KARST

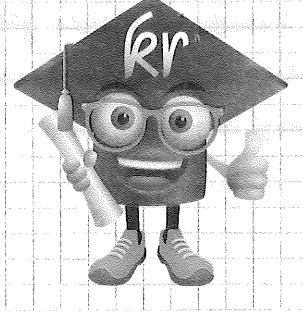
KARSTİK GÖLLER

Karstik arazilerin erimesi sonucu oluşan çukur alanlara akarsu veya yağmur sularının dolması ile oluşur.

Türkiye'deki karstik göller en fazla karstik arazinin görüldüğü Akdeniz Bölgesinin Antalya bölümünde ve göller yöresinde görülür.

- SALDA
- SUĞLA
- AVLAN
- KIZÖREN
- KESTEL
- ELMALI
- HAFİK
- AKGÖL
- TİMRAŞ
- KOVADA

KARMA OLUŞUMLU TEKNO-KARST

VOLKANİK GÖLLER

Krater, Kaldera ve Maar gölü olarak farklı çeşitleri vardır.

Krater Gölü : Sönmüş yanardağ ağızlarında su birikmesi ile oluşur.

Kaldera Gölü : Kraterlerin içlerinde oluşan çukurlarda suların birikmesi ile oluşur.

Maar Gölü : Düz zeminlerde volkanik arazilerde magmanın basıncı ile oluşan küçük çaplı krater çukurlarıdır.

- MEKE MAARI
- ACIGÖL MAARI
- NEMRUT KALDERASI (BİTLİS)
- GÖLCÜK MAARI

BUZUL SİRK GÖLLERİ

Buzulların oluşturduğu çukurlarda suların birikmesi ile oluşur.

- AYNALI GÖL
- KİLİMLİ GÖL
- KARA GÖL
- SAT GÖLÜ

SET GÖLLERİ

VOLKANİK SET GÖLLERİ

Lav set gölü olarak da anılır. Lavların akarsuların önüne set çekmesi ile oluşur.

Türkiye'de lav set gölleri en çok **Doğu Anadolu Bölgesinde** görülür. Türkiye'deki volkanik set gölleri **BAHÇEVAN** şeklinde kodlanabilir.

- BURDUR
- A-
- HAÇLI
- ÇILDIR
- ERÇEK
- VAN
- A-
- NAZİK

ALÜVYAL SET GÖLLERİ

Akarsuların taşıdığı alüvyolları kendi yatağında biriktirmesi ile oluşan göllerdir.

MUMÇEK şeklinde kodlanabilir.

- MARMARA
- UZUNGÖL
- MOGAN
- ÇAMİÇİ (BAFA)
- EYMİR
- KÖYCEĞİZ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

KIYI SET GÖLLERİ	
Bir koy ya da körfezin önünün dalgalarla taşınan kumlarla dolması sonucu oluşan göllerdir.	BÜYÜK ÇEKMECE
	KÜÇÜK ÇEKMECE
	TERKOS (DURUSU)
	AKYATAN
	BALIK (SAMSUN)

HEYELAN SET GÖLLERİ
SERA
TORTUM
ABANT
YEDİGÖLLER
ZİNAV
BORABAY
SÜLÜKLÜ

TÜRKİYE'DE KIYI ŞEKİLLENDİRMESİ

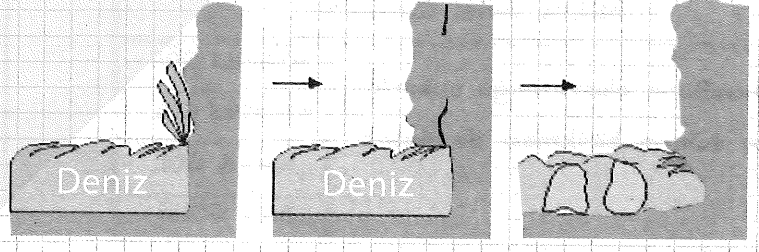
DALGALAR VE OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER

Dalga Aşındırma Şekilleri

1. Falez (Yalıyar)

Kıyıya yakın dağların dalgalar tarafından aşındırılmasıyla meydana gelen dikliklere denir. Dağların kıyıya paralel uzandığı alanlarda yaygındır.

Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz ve Antalya Bölümü'nde (Taşeli ve Teke kıyıları) falezli kıyılar yaygın olarak bulunmaktadır.

Dalga Biriktirme Şekilleri

Plajlar (Kumsallar)

Kıyı oku

Kıyı önünde birikme sonucunda oluşan ve denize doğru çıkıntı yapan şekillere denir.

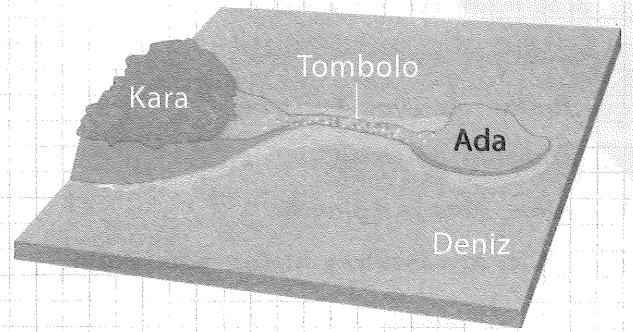
Lagün (Deniz kulağı)

Koyların önünün, kıyı okları ile kapanması sonucu olarak Büyük ve Küçük Çekmece gölleri, Çukurova'da Karataş Lagünleri örnektir.

Tombolo

Kıyıya yakın bir adanın, kıyı setleri ile ana kara-ya bağlanmaları sonucu tombolo oluşur.

Örnek: Kapıdağ Yarımadası, Sinop - İnceburun

KIYI TİPLERİ

Türkiye'de Görülmeyen Kıyı Tipleri

Fiyort, Skyer Tipi Kıyılar

Buzulların etkili olduğu alanlarda görülür. Kutup kuşağında görülen kıyı tipleridir.

Resifli Kıyılar (Mercanlı)

Ekvatoral kuşakta görülen kıyı tipidir. Bu kıyı tipleri Türkiye'de matematik konumdan dolayı görülmez. (Orta kuşakta olduğumuz için görülmez.)

Wattlı Kıyılar

Gel-git olayının etkili olduğu okyanus kıyılarında görülür. Ülkemizde bu kıyı tipleri özel konumdan dolayı görülmez. (Okyanusa kıyısı olmadığı için ya da iç denize kıyısı olduğu için görülmez.)

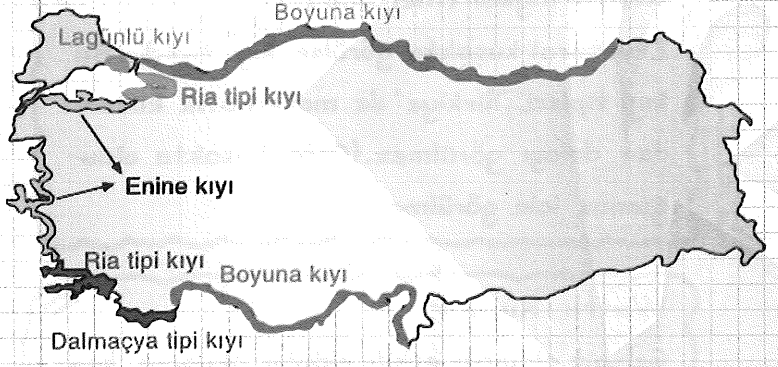
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://ranteу.org

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ÜLKEMİZDE GÖRÜLEN KIYI TİPLERİ

Türkiye'de matematik konumdan dolayı Skyer, Fiyort ve Resifli kıyılar, özel konumdan dolayı Wattlı kıyılar görülmez.

Türkiye'de görülen kıyı tiplerinin ise haritada dağılımı verilmiştir.

1. Dalmaçya Kıyılar
2. Ria Tipi Kıyılar
3. Enine Kıyı Tipi
4. Boyuna Kıyı Tipi
5. Limanlı Kıyı Tipi
6. Kalanklı Kıyılar

1. Ria Tipi Kıyılar

Akarsu vadilerinin deniz suları altında kalmasıyla oluşan kıyı tipidir.

Örnek: İstanbul-Çanakkale Boğazları, Haliç ve G. Batı Anadolu kıyılarıdır.

2. Enine Kıyılar

Dağların kıyıya dik uzandığı yerlerde görülür.

Örnek: Ege Bölgesi kıyıları (Edremit-Kuşadası (Aydın) arası.)

- ✓ Bu kıyılarda; girinti-çıkıntı fazladır.
- ✓ Kıyının gerçek uzunluğu ile kuş uçumu uzunluğu arasındaki fark fazladır.
- ✓ Koy ve körfez sayısı fazladır.
- ✓ Doğal liman oluşumu fazladır.
- ✓ Kıta sahanlığı geniştir.
- ✓ İç kesimlere ulaşım kolaydır.
- ✓ Deniz etkisi iç kesimlere kadar sokulabilir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

3. Boyuna Kıyılar

Dağların kıyıya paralel uzandığı yerlerde görülür.

Örnek: Karadeniz ve Akdeniz kıyıları. (Tamamı değil)

- ✓ Kıyıda girinti-çıkıntı azdır.
- ✓ Kıta sahanlığı (şelf) dardır.
- ✓ Kıyıda delta ovası oluşumu zordur.
- ✓ Doğal limanlar azdır.
- ✓ Deniz etkileri iç kesimlere fazla sokulamaz ve yamaç yağışları fazladır.
- ✓ Falez oluşumu fazladır.
- ✓ Karadeniz ve Akdeniz kıyıları bu tip kıyılardandır.
- ✓ Kıyı ve iç kesimler arasında ulaşım zordur ve geçitlerden sağlanır.

4. Dalmaçya Kıyı Tipi

Kıyıya paralel uzanmış dağların çukur kısımlarının deniz suları altında kalmasıyla oluşan kıyı tipidir. Dağların yüksek kısımları kıyıda adaları oluşturur.

Örnek: Yurdumuzda Antalya-Finike-Kaş kıyıları buna örnektir.

5. Limanlı Kıyılar

Geniş tabanlı vadilerin veya koy-körfezlerin deniz suları altında kalmasıyla oluşan kıyı tipidir.

Örnek: Doğal limanlar, Büyük ve Küçük Çekmece kıyıları, Sinop, Ege'de bulunan doğal limanlar böyle kıyılardandır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

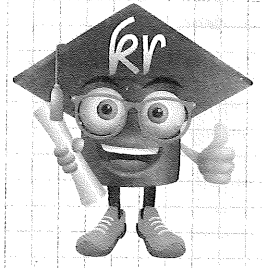
6. Kalanklı Kıyılar

Kıyı bölgelerinde etkili olan karstik aşınımla ilgili olarak kalanklı kıyılar da görülür.

Örnek: Şile'nin doğusundaki Yat burnunda ve Bozkoca koyu çevresinde, Mersin - Silifke arasında karakteristik olarak görülür.

NOT

Türkiye'de en uzun kıyı Ege kıyıları il olarak ise Muğla kıyılarıdır.

TÜRKİYE'DE KARSTİK ŞEKİLLER

Kalker (Kireçtaşı)

Jips (Alçıtaşı)

Kaya tuzu

Dolomit

gibi suda çözülebilen kalsiyum karbonatlı kayaçların yaygın olduğu bölgelerde oluşan şekillere karstik şekiller denilir.

- ✓ Türkiye'de karstik arazilere en fazla Akdeniz Bölgesinde rastlanır. Akdeniz Bölgesinde ise karstik arazinin en yoğun görüldüğü yer Antalya Bölümü'dür.
- ✓ Türkiye'de karstik arazilerin en çok olduğu ikinci bölge ise İç Anadolu Bölgesidir.
- ✓ Jips yani alçıtaşının en çok olduğu yer ise İç Anadolu Bölgesidir. Özellikle Sivas ve Çankırı çevresinde jipsli arazilere sık rastlanır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRKİYE'DE YERALTI SULARI VE KAYNAKLAR

1- Sıcak Su Kaynakları

- Suları ılık ve sıcaktır.
- Akımları yıl içinde çok fazla değişmez.
- Ülkemiz yakın jeolojik bir devirde oluştu-ğundan fay kaynakları bakımından zengindir.
- Suları eriyik mineralce zengindir.
- Mineral madde bakımından zengin oldukların-dan Sağlık-Termal turizmin vazgeçilmez unsurlarıdır.
- Ülkemizde bu kaynaklara kaplıca, ılıca, içme gibi birçok isim verilir.
- En çok Batı Anadolu da bu kaynaklara rastlanır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Fay Kaynağı

- Fay hatlarındaki çatlaklardan yeryüzüne çıkan sıcak suların oluşturduğu kaynaklardır.
- Mineral bakımından zengindir.
- Debileri ve rejimleri en düzenli olan kaynaklardır.
- Ülkemizde fay kaynakları en çok, Ege Bölgesi ve Güney Marmara Bölümü'ndeki grabenler boyunca görülür.

> Ayrıca Kuzey Anadolu fay hattı üzerinde de bu tür kaynaklar oluşmuştur.

- Sıcak su kaynaklarının çoğunluğu fay kaynağı şeklindedir.

2-Soğuk Su Kaynakları

Yamaç Kaynakları

- Dağ ve vadi yamaçlarında, geçirimsiz bir tabakanın yüzeyi kestiği yerlerde oluşurlar.
- Karadeniz Bölgesinde yaygındır.
- Genellikle ilkbahar aylarında yamaçlarda oluşan kaynaklar bu şekildedir.

Karstik Kaynaklar

- Karstik arazilerde görülen kaynaklardır. Voklüz kaynaklar da denir.
- Eriyebilen taşlardan meydana gelmiş arazilerde görüldüğü için suları oldukça kireçlidir.
- Akdeniz Bölgesinde (Batı Toroslar) yaygındır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Artezyen Kaynağı

- Özellikle kıvrımlı yapılarda iki geçirimsiz tabaka arasında bulunan geçirimli tabakalarda basınçlı yer altı suları birikir.

> Bu suların bulunduğu alanlar sondajla açılırsa, bu sular basınçlı bir şekilde fışkırır.

- Sulama ve içme suyu olarak kullanılır.
- İç Anadolu Bölgesinde ve Trakya'da yaygındır.

TÜRKİYE'DE BUZULLAR

Türkiye, matematik konumu yüzünden buzullar ve buzulların oluşturduğu şekillerin az görüldüğü bir ülkedir.

Türkiye yüksek bir ülkedir, bu yüzden buzullara bu yüksek alanlarda rastlanır.

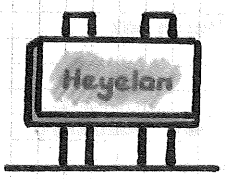
Kıyılarımızda ise buzullar görülmez ve yer şekli oluşturmazlar.

> Bunun nedeni matematik konumumuzdur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRKİYE'DE DOĞAL AFETLER

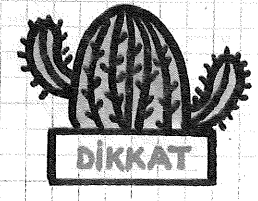
KÜTLE HAREKETLERİ

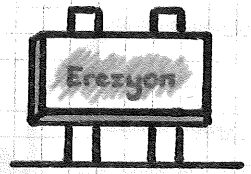
Eğimin fazla olduğu yamaçlardaki toprak tabakasının yerçekimine bağlı olarak eğim yönünde yer değişmesi olayıdır.

Heyelanı oluşturan en önemli faktörler

- ✓ Eğim (Tabakaların eğimi ve doğrultusu)
- ✓ Su (Yağış, kar erimeleri)
- ✓ Toprak yapısı (Killi yapı)
- ✓ Yerçekimi
- ✓ Yol çalışmaları
- ✓ Deprem

Türkiye'de heyelan olayı en fazla Karadeniz Bölgesinde görülür. Sebebi: eğimin fazla olması, yağışın fazlalığı ve killi toprakların yaygınlığıdır.

Toprak tabakasının üst kısmının, akarsular, sel suları ve rüzgârlar gibi dış kuvvetler tarafından taşınıp sürüklenmesi olayına erezyon denir.

→ Bitki örtüsünden yoksun eğimli arazilerde erezyonun hızı fazladır.

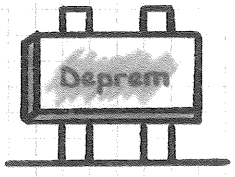
→ Kurak ve yarı kurak iklim bölgelerinde daha çok görülür.

Toprak Erezyonunu Oluşturan Etmenler

- ✓ Bitki örtüsünün tahrip edilmesi
- ✓ Arazideki eğimin fazla olması
- ✓ Toprağın aşırı işlenmesi
- ✓ Tarlaların nadasa bırakılması
- ✓ Meraların aşırı otlatılması
- ✓ Toprağın eğime paralel sürülmesi
- ✓ Yangınlar
- ✓ Yağışların düzensiz olması

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

- Ani yağışlar ve kar erimeleri ile ortaya çıkan sel baskınları - su taşkınları

Yer kabuğunda meydana gelen ani sarsıntılara deprem denir.

Deprem üçe ayrılır.

VOLKANİK

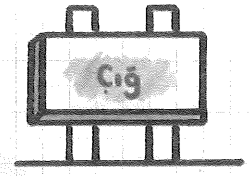
Ülkemizde aktif volkan görülmediği için volkanik depremler görülmez.

ÇÖKME (GÖÇME)

- Daha çok karstik arazilerde görülür.
- Etki alanı ve büyüklüğü az olan depremlerdir.
- Akdeniz'de daha çok görülür.

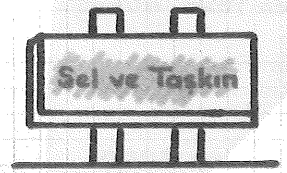
TEKTONİK (ÇÖKÜNTÜ)

Fay hatlarına bağlı olarak gerçekleşir.

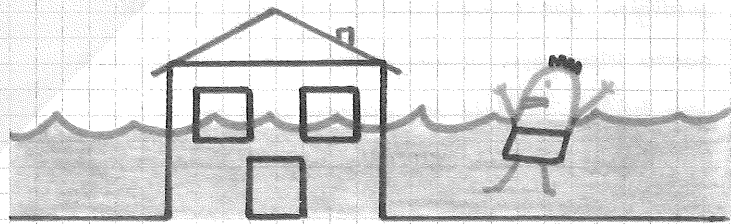

Yamaç boyunca tabakalar halinde birikmiş kar örtüsünün eğim boyunca hareket etmesine çığ denir.

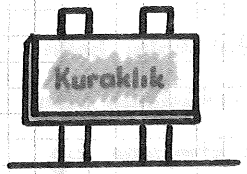
- Türkiye'de çığ olayları özellikle kış ve ilkbahar mevsimlerinde meydana gelmektedir.
- Türkiye'de çığ olayları özellikle Doğu Anadolu Bölgesi, Doğu Karadeniz'in dağlık kesimlerinde meydana gelmektedir.

Ülkemizde depremlerden sonra en büyük ekonomik kayıplara neden olan doğal afetler sel ve taşkınlardır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Belirli bir zaman diliminde yağış yetersizliği nedeniyle yer altı ve yer üstü sularının ortalama değerlerin altına düşmesi ile oluşan su eksikliği durumuna **kuraklık** denir.

- ✓ En yavaş gelişen ekstrem olay kuraklıktır ancak sonuçları bakımından **EN FAZLA ZARARA** yol açan olaylardan biridir.
- ✓ Ülkemizde kuraklık şiddeti en fazla **Güney-doğu Anadoludadır.**

Türkiye Kıyılarında Tsunami

Yapılan çalışmalar, Türkiye'de son 3000 yıllık süreçte 90'dan fazla tsunami meydana geldiğini göstermektedir. Buna bağlı olarak başta Marmara olmak üzere ülkemizi çevreleyen bütün denizlerde yaşanabilecek şiddetli bir depremin 3-6 metre yüksekliğinde dalgalar oluşturacağı tahmin edilmektedir.

AFETLER

Jeolojik Afetler

- ✓ Deprem
- ✓ Tsunami
- ✓ Volkanik faaliyetler
- ✓ Heyelan
- ✓ Kaya düşmesi
- ✓ Çamur akıntısı

Biyolojik Afetler

- ✓ Erezyon
- ✓ Orman yangınları
- ✓ Böcek istilaları
- ✓ Salgınlar

Sosyal Afetler

- ✓ Yangınlar
- ✓ Savaşlar
- ✓ Terör saldırıları
- ✓ Göçler

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

Klimatik - Hidrolojik Afetler

- ✓ Sıcak hava dalgası
- ✓ Soğuk hava dalgası
- ✓ Kuraklık
- ✓ Dolu
- ✓ Hortum
- ✓ Yıldırım düşmesi
- ✓ Kasırga
- ✓ Aşırı yağışlar
- ✓ Sel
- ✓ Buzlanma
- ✓ Hava kirliliği
- ✓ Çığ
- ✓ Taşkınlar

Teknolojik Afetler

- ✓ Maden kazaları
- ✓ Biyolojik, nükleer, kimyasal silahların kullanımı
- ✓ Nükleer santral kazaları
- ✓ Sanayi kazaları
- ✓ Ulaşım kazaları

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRKİYE'NİN MATEMATİK (MUTLAK) KONUMUNUN İKLİMİNE ETKİLERİ

Türkiye'nin Kuzey Yarım Kürede Olmasının İklime Etkileri

- ✓ Kuzeyden esen rüzgarlar sıcaklığı azaltır.
- ✓ Güneyden esen rüzgarlar sıcaklığı arttırır.
- ✓ Güneyden kuzeye doğru enleme bağlı sıcaklık azalır.
- ✓ En sıcak ay Temmuz, en soğuk ay Ocak ayıdır. (Güney yarımkürede olsa bu durumun tam tersi yaşanacaktı.)

Türkiye'nin Orta Kuşakta Olmasının İklime Etkileri

- ✓ Yıl içinde dört mevsim belirgin olarak yaşanır.
- ✓ Orta kuşakta 30 derece enlemlerine yakın olduğu için Akdeniz iklimi görülür.
- ✓ Cephesel (Frontal - Depresyon) yağışları görülür.

- ✓ Batı rüzgârlarının etkisinde kaldığı için hâkim rüzgâr yönü batı - doğu doğrultusundadır.

Türkiye'nin Kuzey Yarımkürede ve Yengeç Dönencesinde Olmasının İklimine Etkileri

- ✓ Dağların güneye bakan yamaçları daha sıcaktır. (Bakı)

TÜRKİYE'NİN ÖZEL (GÖRECELİ) KONUMUNUN İKLİMİNE ETKİLERİ

- ✱ Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması kıyı bölgelerimizdeki nem, yağış ve sıcaklığı artırmıştır.
- ✱ Etrafındaki denizlerin varlığı iklim çeşitliliğini artırmıştır.
- ✱ Türkiye Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesiştiği noktada bulunur. Bu büyük kara kütlelerinin varlığı karasallığın şiddetini artırmıştır.
- ✱ Türkiye basınç merkezlerinin oluşturduğu hava kütlelerinin karşılaşma alanında bulunur.

Yükselti

Ortalama yükselti ve engebenin fazla olmasından dolayı Türkiye'de kısa mesafede sıcaklık, yağış miktarı ve ekonomik etkinliklerin aniden farklılaşması söz konusudur.

Dağların uzanışı

Türkiye'de dağlar doğu-batı doğrultusunda uzanır, bu yüzden kuzey ve güney kıyılarımızdaki nemli hava kütlesi iç kesimlere sokulamaz.

Kıyı ile iç kesimlerimiz arasındaki iklim farkı fazladır.

İKLİM ELEMANLARI

1-SICAKLIK

Sıcaklık dağılışını gösteren eğrilere izoterm (eş sıcaklık) eğrisi denir.

Sıcaklık Dağılışı

Sıcaklığı etkileyen bütün faktörlerin dikkate alınmasıyla çizilen izoterm haritalarına gerçek izoterm haritaları denir.

Her yerin deniz seviyesinde olduğu düşünülerek çizilen izoterm haritalarına ise indirgenmiş izoterm haritaları denir.

1-Gerçek Sıcaklık Haritaları

A-Yıllık Ortalama Sıcaklık

Ülkemizde yıllık ortalama sıcaklıklar 4-20° arasında değişir.

B-Ocak Ayı Gerçek Sıcaklık

Ocak ayında en yüksek sıcaklıklar Akdeniz kıyılarındadır.

Nedenleri ;

- Enlem
- Denizellik
- Torosların varlığı
- Sıcak rüzgârlar

En düşük sıcaklıklar ise Kuzeydoğu Anadolu'dadır.

Nedenleri ;

- Yükselti
- Enlem
- Karasallık
- Sibirya
- Soğuk rüzgârlar

Don olayı, sıcaklığın düşmesine bağlı olarak suyun sıvı halden katı hale geçmesi olayıdır. En fazla Doğu Anadolu'dadır. En az ise Akdeniz kıyıları olmak üzere kıyılardadır.

Türkiye'de Ocak Ayı Sıcaklık Dağılışı Haritası

C-Temmuz Ayı Gerçek Sıcaklık

En yüksek sıcaklıklar **Güneydoğu Anadolu Bölgesindedir.**

Nedenleri ;

- Karasallık
- Enlem
- Basra Basıncı
- Sıcak rüzgârlar (Samyeli gibi)
- Yer şekilleri

En düşük sıcaklıklar **Doğu Anadolu Bölgesindedir.**

Nedenleri ;

- Yükselti
- Enlem

Türkiye'de Temmuz Ayı Sıcaklık Dağılışı Haritası

Türkiye'de Yıllık Sıcaklık Farkı

- Denizlerden iç kesimlere ve doğuya gidildikçe yıllık sıcaklık farkı artar.

> Bunda nem azalması ve karasallığın artması etkili olmuştur.

- Yıllık sıcaklık farkı en az Karadeniz kıyı kuşağındadır.

> Bunda nemin fazla olması etkili olmuştur.

- Yıllık sıcaklık farkı en fazla Doğu Anadolu Bölgesinin yüksek kesimlerindedir.

2-İndirgenmiş Sıcaklık Haritaları

İndirgenmiş sıcaklık haritalarında yer şekilleri (yükselti etkisi) yoktur.

2-BASINÇ

Basınç, atmosferdeki gazların yeryüzüne uyguladığı kuvvettir.

- Milibar ile ifade edilir. Mb şeklinde kısaltılır.
- Basıncın yeryüzündeki dağılışını gösteren haritalar izobar haritalarıdır.

BASINÇ

Havanın ağırlığı iki temel nedene bağlı olarak değişir.

Termik Nedenler

- Sıcak hava hafifler.
- Soğuk hava ağırlaşır.

Dinamik Nedenler

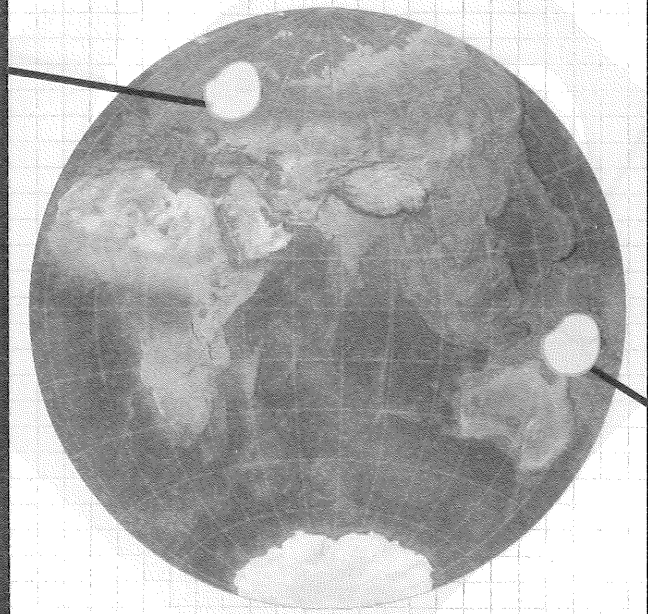
- Dünyanın kendi ekseninindeki hareketinden dolayı hava kütlesinin ağırlığı değişir.

Termik ya da Dinamik nedenlere bağlı olarak ALÇAK veya YÜKSEK basınç merkezleri oluşur.

Türkiye'nin Etkisi Altında Kaldığı Basınç Merkezleri

İzlanda Dinamik Alçak Basınç Merkezi

60° enlemi üzerindeki İzlanda ve çevresinde oluşan bu basınç merkezi Türkiye'de kış mevsiminde etkili olur. Bu durumda ılık ve yağışlı dönemler yaşanır.

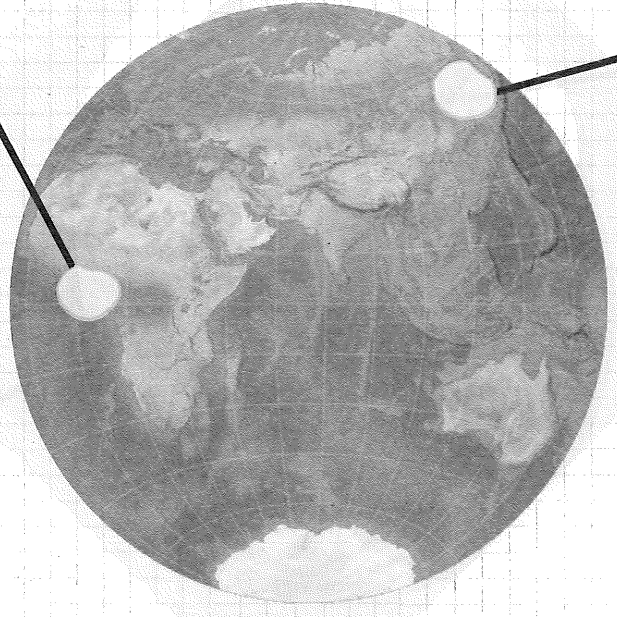

Basra Termik Alçak Basınç Merkezi

Muson sisteminin bir parçası olarak Basra Kör ezi çevresinde oluşan bu basınç merkezi Türkiye'nin güneydoğu esimlerinde yaz aylarında sıcak ve kuru hava koşullarının görülmesine neden olur.

Azor Dinamik Yüksek Basınç Merkezi

30° kuzey enleminde Türkiye'nin batısında oluşan bu basınç merkezi, yaz aylarında Türkiye'nin büyük bir kısmında yaz kuraklığının yaşanmasına neden olur.

Sibirya Termik Yüksek Basınç Merkezi

Sibirya üzerinde bulunan ve kış aylarında ortaya çıkan bu basınç merkezinin etkili olması urumunda Türkiye'de kışlar çok soğuk ve kar yağışlı geçer.

3. RÜZGARLAR

Basınç farkından dolayı oluşan yatay yönlü hava hareketidir. Rüzgar daima

Yüksek basınç merkezinden ⟶ Alçak basınç merkezine doğru hareket eder.

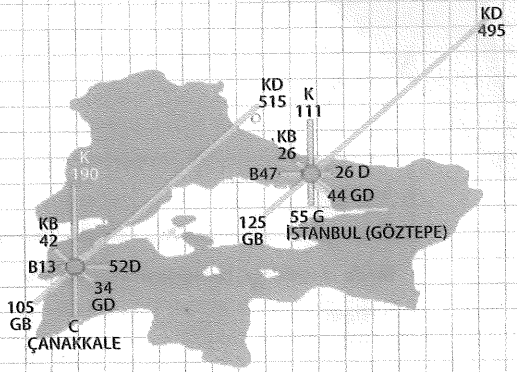
Rüzgâr Frekans Gülü

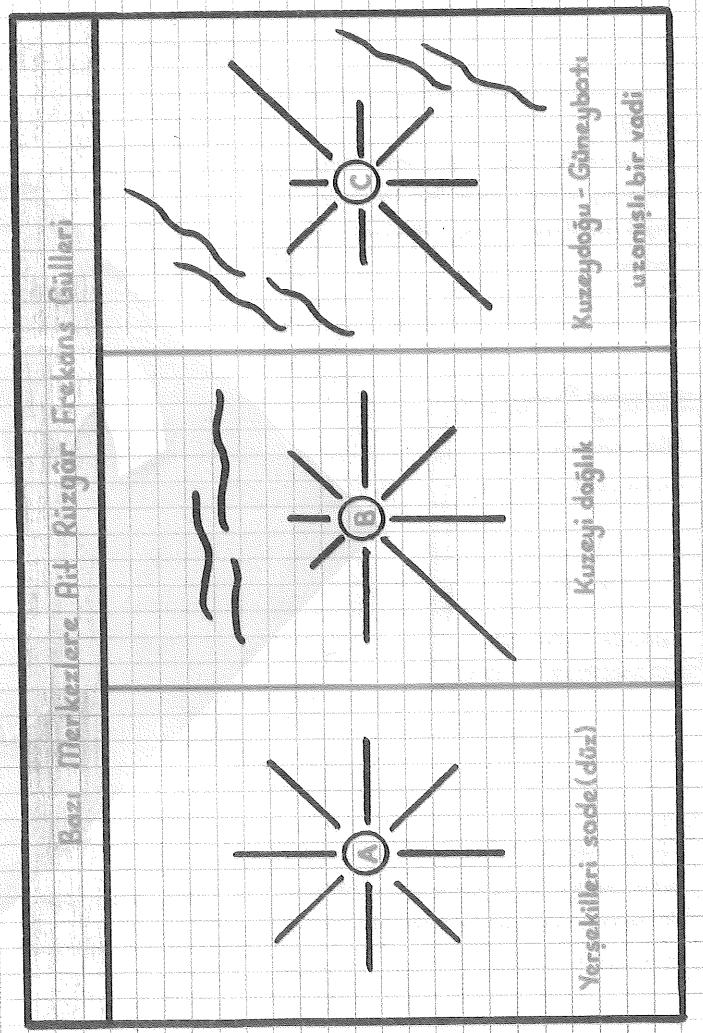
Bir yerde rüzgârın esme sıklığını gösteren diyagrama rüzgâr frekans gülü denir.

Rüzgâr frekans gülüne bakarak;

- ✓ Yer şekillerinin uzanış doğrultusu,
- ✓ Hakim rüzgâr yönü

hakkında bilgi elde edilebilir.

TÜRKİYE'DE ETKİLİ OLAN YEREL RÜZGARLAR

Karayel

Kuzeybatıdan esen bu soğuk rüzgâr Trakya'da karasallığı artırır. Doğu ve Batı Karadeniz kıyılarında dağlara çarpıp yükselerek yağış bırakır.

Yıldız

Türkiye'yi kuzeyden etkileyen ve kış aylarında yağışlara neden olan soğuk yerel rüzgârdır.

Poyraz

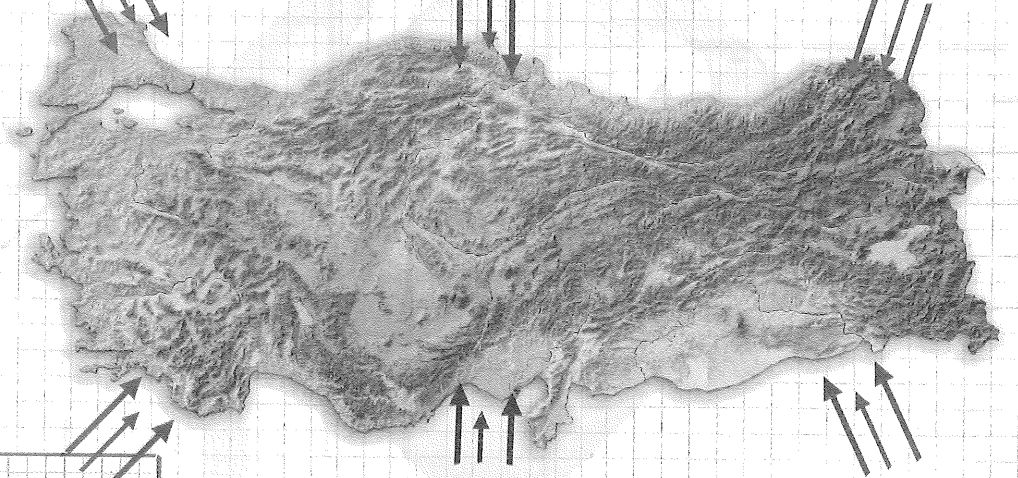
Kuzeydoğudan esen bu soğuk rüzgâr ulaştığı yerlerde sıcaklığı düşürür ve yağışa neden olur.

Ülkemizde etkili olan önemli yerel rüzgarlar;

KaYıP

SaKaL

şeklinde kodlanabilir.

Lodos

Güneybatıdan esen bu rüzgâr sıcaklığı yükseltir. Özellikle kış aylarında Ege ve Akdeniz'de dağların güneybatıya dönük olan yamaçlarına yağış bırakır.

Kıble

Güneyden esen bu rüzgâr sıcaklığı artırır ve kış aylarında yağış bırakır.

Samyeli

Güneydoğudan esen bu rüzgâr ulaştığı yerlerde sıcaklığı, buharlaşmayı ve kuraklığı artırır.

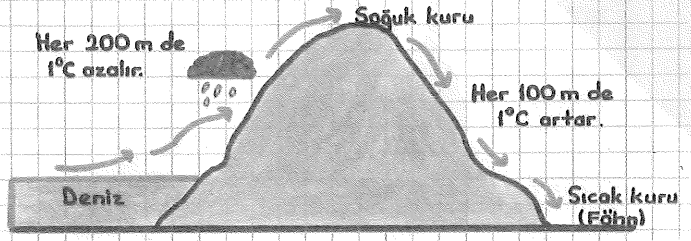
Föhn rüzgârı

- Kar erimelerine bağlı çığ, heyelan, sel ve taşkınları arttırır.
- Orman yangınlarını arttırır.
- Ürünlerin yanmasına sebep olur.
- Kuraklığı arttırır.

Föhn rüzgârı

- Tarım ürünlerinin erken olgunlaşmasını sağlar.
- Ayrıca etkili olduğu yerlerde mikroklima etkisi oluşmasında yardımcıdır.
- Doğu Karadeniz'de ⟶ Rize
  Artvin ⟶ Yusufeli
  Akdeniz'de ⟶ Anamur - Alanya arası

mikroklima alanlarıdır.

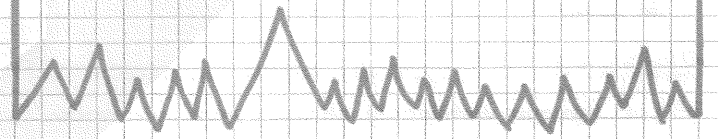

Meltem Rüzgârları (Günlük Rüzgârlar)

Meltemler; yüksek ve alçak yerlerin gün içinde farklı ısınması ve farklı soğumasına bağlı olarak oluşan yerel rüzgârlardır. Türkiye'de meltem rüzgârlarının her tipi görülür.

Nedenleri:

- Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili iki yarımada olması (Deniz ve kara meltemlerinin görülme nedenidir.)
- Yer şekillerinin kısa mesafede çeşitlilik göstermesi (Dağ ve vadi meltemlerinin görülme nedenidir.)

NOT

Orta kuşakta olduğumuz için sürekli rüzgârlardan Batı Rüzgârları etkili olur.

4- NEMLİLİK

Mutlak Nem

- 1 m^3 havada bulunan nem miktarının gram cinsinden değeridir.
- Büyük su kütlelerinin olduğu yerlerde mutlak nem fazla olur.
- Su kütlesi ile birlikte sıcaklığın da fazla olması buharlaşmayı arttıracağı için mutlak nemi de arttırır.
- Mutlak nem Türkiye'de en çok Akdeniz kıyılarındadır.
- Mutlak nem kıyıdan iç kesimlere gidildikçe genelde azalır.

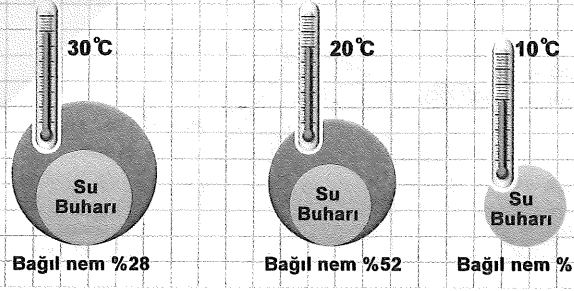
Maksimum Nem

- 1 m^3 havanın alabileceği en fazla nem miktarıdır.
- Maksimum nem havanın neme doyma noktasıdır.
- Maksimum nem miktarı sıcaklık ile doğru orantılıdır.

- Sıcaklık artarsa maksimum nem (havanın nem taşıma kapasitesi) artar.
- Maksimum nemin yazın en yüksek olduğu bölge: en sıcak bölgemiz olan Güneydoğu Anadolu Bölgesidir.
- Maksimum nemin yazın en düşük olduğu bölüm ise yazın en serin olan Erzurum - Kars bölümüdür.

Bağıl Nem - Nisbi Nem (Oransal Nem)

- Mutlak nemin, maksimum neme oranıdır.
- Bağıl nemin %100 olması demek havanın neme doyduğu ve yağış olacağı anlamına gelir.
- Mutlak nem ile maksimum nem miktarı birbirine eşit olursa bağıl nem %100 olur.
- Sıcaklık ile bağıl nem ters orantılıdır.

→ Yıl boyunca bağıl nem değerlerinin en yüksek olduğu yer: en çok yağış alan Rize ve çevresidir.

Nedeni:

- ✓ Sıcaklığın enlemden dolayı düşük olması
- ✓ Deniz kenarında olmasından dolayı mutlak nemin fazla olması

→ Yazın bağıl nem değerlerinin en düşük olduğu yer Güneydoğu Anadolu Bölgemizdir.

Nedeni;

- ✓ Sıcaklığın yüksek olması
- ✓ Karasallığın etkisiyle mutlak nemin az olması

5-YAĞIŞ

→ Türkiye'de yağışın dağılışında;

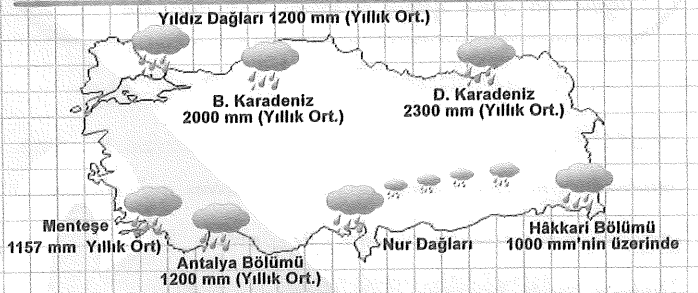
- ✓ Denize göre konum,
- ✓ Yer şekilleri,
- ✓ Yükselti
- ✓ Dağların uzanış doğrultusu etkilidir.

→ Türkiye'nin yıllık ortalama yağış miktarı 630 mm dir.

En çok yağış alan bölgemiz → Karadeniz Bölgesi

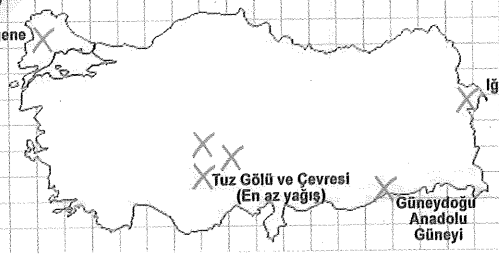
En az yağış alan bölgemiz → İç Anadolu Bölgesidir.

Türkiye'de Fazla Yağış Alan Yerler

Türkiye'de Az Yağış Alan Yerler

- ✓ Tuz Gölü ve çevresi
- ✓ Iğdır, Malatya Ovası gibi etrafı dağlarla çevrili yerler
- ✓ Çoruh - Kelkit Havzası
- ✓ Ergene Ovası

NOT

En az yağış alan yerlerin başında Iğdır Ovası gelmektedir.

Iğdır'da yıllık yağış miktarı 257 mm'dir.

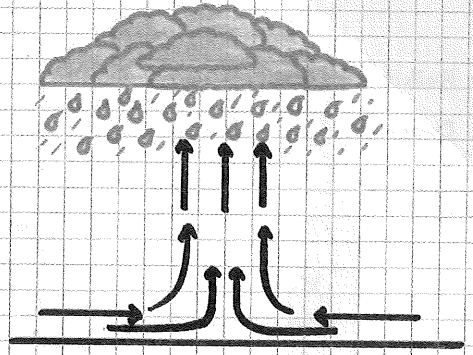
OLUŞUMUNA GÖRE YAĞIŞ TİPLERİ

Konveksiyonel (Yükselim) Yağışları

Isınarak yükselen nemli hava kütlesinin soğuyarak yoğunlaşması sonucu oluşan yağışlardır.

Türkiye'de İç Anadolu Bölgesi (İlkbahar) Doğu Anadolu Bölgesi (Yaz) 'nde görülür.

Anadolu'da "Kırkikindi yağışları" olarak da anılır.

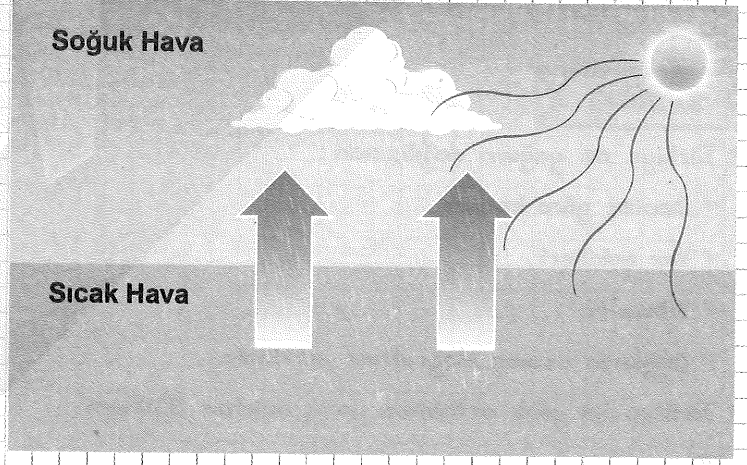

Cephe (Frontal - Depresyon) Yağışları

Türkiye'nin bulunduğu enlem, yani 30° ve 60° enlemlerinde (orta kuşak) bulunmasından dolayı, kuzeyimizden gelen soğuk hava kütleleri ile güneyimizden gelen sıcak hava kütlelerinin karşılaşması sonucu oluşan yağışlardır.

Türkiye'de kış mevsiminde oluşan yağışlar cephesel yağış şeklindedir.

Akdeniz iklim bölgelerinde kış aylarında daha belirgin bir şekilde hissedilir.

Yamaç (Orografik) Yağışlar

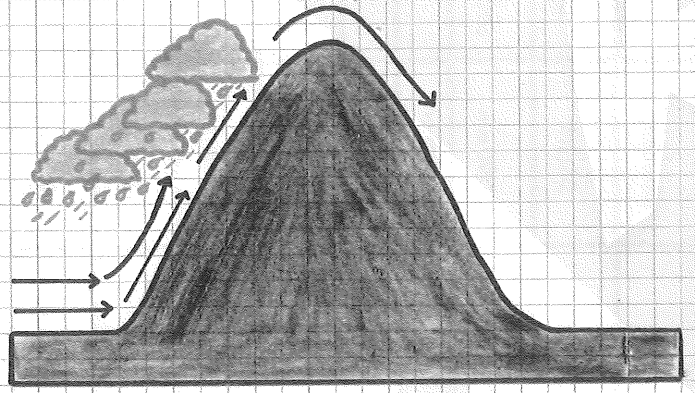
Dağ yamacı boyunca yükselen havanın soğuyarak yoğunlaşması ve yamaca yağış olarak düşmesine Yamaç (Orografik) yağışı denir.

Türkiye'de en çok ;

Dağların kıyıya paralel olduğu ;

- ✔ Karadeniz (Türkiye'nin en çok yağış alan bölümü),
- ✔ Antalya Bölümü,
- ✔ Toros Dağlarının güneye bakan yamaçlarında

görülür.

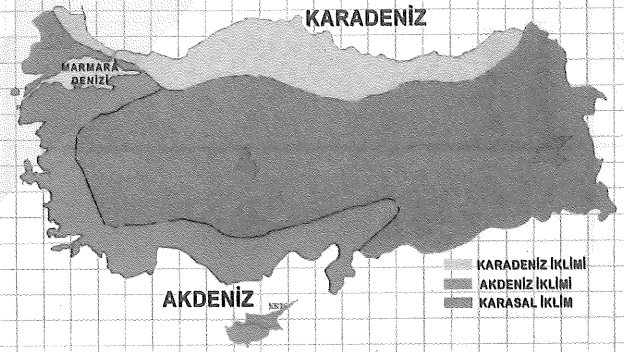

TÜRKİYE'DE GÖRÜLEN İKLİMLER

Bulunduğu enlem derecelerine göre Türkiye'nin geneli Akdeniz iklimi bölgesindedir.

Ancak özel koşullar (denizlere olan uzaklık, yükselti, dağların kıyıya uzanış doğrultusu çevresindeki basınç merkezleri vb.) Türkiye'nin her yerinde Akdeniz ikliminin etkili olmasını engellemiştir.

Türkiye'de ılıman kuşakta etkili iklim tiplerinin birebir aynısını ya da değişmiş hâlini görmek mümkündür.

	Karadeniz	Akdeniz	Ilıman Karasal	Sert Karasal
GÖRÜLDÜĞÜ YER	→ Karadeniz kıyı kesimi	→ Akdeniz kıyı kesimi → Ege → Marmara kıyıları ve Güney Marmara → G.D.A batısı	→ İç Anadolu → Doğu Anadolu alçak kesimleri → Bölgelerin iç kesimleri (Ergene, İç Batı Anadolu gibi) → G.D.A. doğusu	→ Erzurum → Kars → Ardahan

61

	Karadeniz	Akdeniz	Ilıman Karasal	Sert Karasal
Yağış Rejimi	Düzenli	Düzensiz	Düzensiz	Düzensiz
Yıllık Yağış Ortalaması	1500 mm	600-1000 mm	400 mm	600-800 mm
En fazla yağış	Sonbahar	Kış	İlkbahar	Yaz
En az yağış	İlkbahar	Yaz	Yaz	Kış
Yıllık Sıcaklık Ortalaması	13-15 derece	18-19 derece	10-12 derece	4-6 derece
Ocak Ayı Sıcaklık Ortalaması	6-7 derece	8-10 derece	-1,-2 derece	-7,-10 derece
Temmuz Ayı Sıcaklık Ortalaması	21-23 derece	28-30 derece	22-23 derece	17-19 derece
Doğal Bitki Örtüsü	Orman	Maki	Step (bozkır)	Çayır

62

TÜRKİYE'DE BİTKİ ÖRTÜLERİ

Ülkemizdeki doğal bitki örtüsünün bugünkü görünümü alması Senozoik'te gerçekleşmiştir.

Türkiye'de orman üst sınırı, karasallığın etkisiyle iç kesimlerde (Sarıkamış, Erciyes Dağı, Van Gölü çevresi vb.) kıyılarda yer alan Toroslar ve Kuzey Anadolu Dağları'na göre daha yüksektir.

Türkiye'de orman alt sınırının en alçak olduğu yer nem ve yağıştan dolayı Karadeniz (Doğu Karadeniz) kıyılarıdır.

Türkiye'de ormanların kendini yenileme süresinin en kısa olduğu yer nem ve yağıştan dolayı Karadeniz (Doğu Karadeniz) kıyılarıdır.

Makilerin yüksekliği deniz seviyesinden itibaren Akdeniz kıyılarında 800-1000 metreye, Ege kıyılarında 500-700 metreye, Marmara kıyılarında da 300-400 metreye kadar çıkmaktadır. Bunun nedeni enleme bağlı olarak sıcaklığın değişmesidir.

Tahrip sonucu ortaya çıkan bitki örtüleri ;

Kızılçamların tahribi sonucu maki bitki örtüsü, makilerin tahrip edilmesiyle seyrek çalılardan oluşan ve kısa boylu olan Garig (frigana) bitki topluluğudur.

Özellikle nemli iklim koşullarında (Karadeniz kıyıları) ormanların tahribi sonucu deniz kıyısından başlayarak 200-300 metrelere kadar yükselen kuşakta Psödomaki (yalancı maki) görülür.

Trakya, Batı Anadolu'nun iç kesimleri ve İç Anadolu'nun yüksek kesimlerinde görülen antropojen bozkırlara "ağaçlı bozkır" adı da verilmektedir.

Türkiye'deki bozkırlar genellikle bu şekilde oluşmuş-tur. Ormanların tahrip edilmesi sonucu oluşan antro-pojen bozkır alanlarında yer yer ormanlara da rastlanır.

Orman alanı en fazla olan iller

İl	Orman alanı (Hektar)
Antalya	1 146 062
Kastamonu	873 651
Mersin	835 534
Muğla	829 309

Orman alanı oranı en fazla olan iller

İl	Orman alanı oranı (%)
Karabük	71
Muğla	68
Kastamonu	65
Bolu	64

Ülkemizde en yaygın olan ağaç türleri Kızılçam ve Meşe

Dünya'da kızılçamların en çok bulunduğu ülke Türkiye

ENDEMİK BİTKİ

Dünyanın sadece belirli yerlerinde görülen, başka yörelerde rastlanmayan bitkilere endemik bitkiler denir. Geneli iki kelimeden oluşur, kendine özgü ismi olur.

TÜRKİYE'DE ENDEMİK BİTKİLER	
Sığla (Günlük)	Fethiye Körfezi
Kasnak Meşesi	Göller Yöresi
Istranca Meşesi	Zonguldak
Datça Hurması	Datça ve Teke Yarımadası
Kazdağı Köknarı	Kaz Dağları
İspir Meşesi	Kastamonu - Yozgat
Yanardöner	Ankara
Sevgi çiçeği	Ankara
Nemrut Soğanı	Bitlis
Anzerçayı	Rize (İkizdere)
Devedikeni	Akdeniz ve Ege Bölgeleri
Kardelen	Doğu Anadolu

RELİKT (KALINTI) BİTKİ

Geçmiş jeolojik dönemlere ait iklim koşullarında yaşamış olan bitki türlerinden bazıları günümüz iklim koşullarına da uyum sağlayarak varlığını sürdürebilmektedir. Bu bitkilere **kalıntı (relikt) bitkiler** denir.

Örneğin; Kuvaterner'de günümüzden daha ılıman iklim koşullarına sahip olan Toros Dağlarında kestane, kayın ve ıhlamur gibi nem isteği fazla olan ağaçlar geniş yer kaplamaktaydı. Günümüzde daha sıcak iklim şartlarına sahip olan bu dağlarda yer yer bu ağaçların kalıntılarına rastlanmaktadır.

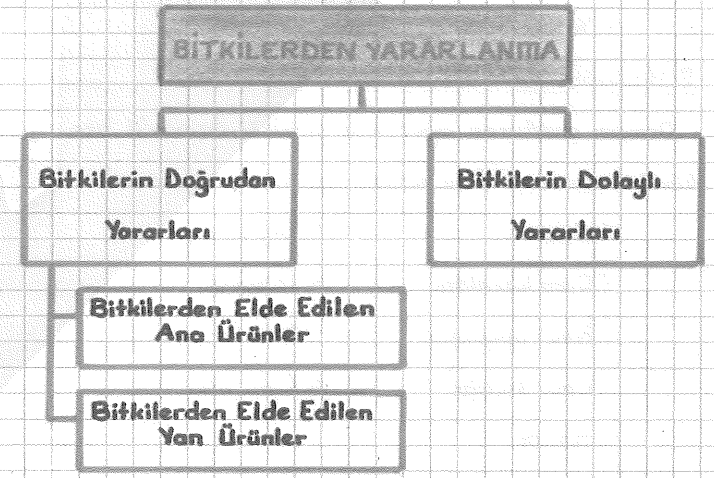
Sahip olduğumuz başlıca kalıntı bitkiler ve bunların görüldüğü yerler;

- ✓ Kayın ağacı → Amanos Dağları ve Murat Dağı
- ✓ Sığla ağacı → Köyceğiz Gölü çevresi
- ✓ Sedir ağacı → Kelkit Çayı Vadisi
- ✓ Ihlamur ağacı → Bey Dağları
- ✓ Kocayemiş ve sandal → Çoruh Vadisi

Türkiye'de Bitkilerden Yararlanma

Bitkiler; insanlara gıda, yakıt, barınak, temiz hava, su, ilaç, gelir kaynağı, istihdam, dinlenme ve peyzaj gibi pek çok alanda katkı sunmaktadır.

En önemli kaynaklarımızdan biri olan bitkilerden yararlanma yolları iki grupta toplanabilir.

Bitkilerin Doğrudan Yararları

Bitkilerden Elde Edilen Ana Ürünler

Ormanı oluşturan ağaçların gövde kısımlarının kullanılmasıyla oluşturulan orman ana ürünleri şunlardır:

- ✔ Tomruk
- ✔ Mobilya
- ✔ Sunta
- ✔ Telefon direği
- ✔ Yakacak odun
- ✔ Yonga odunu
- ✔ Parke
- ✔ Kontraplak
- ✔ Kağıt
- ✔ Maden direği
- ✔ Lif

Bitkilerden Elde Edilen Yan Ürünler

Ormanı oluşturan ağaçların gövdesi dışındaki her türlü kısmından elde edilen yan ürünler şunlardır:

- ✔ Reçine
- ✔ Çam kozalağı
- ✔ Keçi boynuzu
- ✔ Çam fıstığı
- ✔ Kekik
- ✔ Sığla Yağı
- ✔ Ihlamur
- ✔ Defne yaprağı
- ✔ Çam balı

Bitkilerin Dolaylı Yararları

- ✔ Yüzeysel akışa engel olarak erezyonu önler.
- ✔ Yer altı ve yer üstü sularını düzenler.
- ✔ Doğal görünümleri ve dinlendirici özellikleri ile turizm ve rekreasyon alanı olarak değerlendirilir.

TÜRKİYE'DE TOPRAKLAR

Toprak Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Toprak oluşumunda ve toprağın belli özelliklerinin ortaya çıkmasında bazı faktörler etkili olmaktadır. Bu faktörlerin başlıcaları şunlardır:

İklim

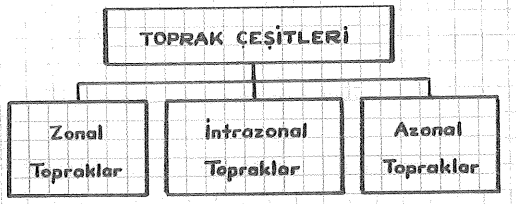
Bitki Örtüsü

Zaman

Arazinin yükselti ve eğim durumu (Yer şekilleri)

Ana kayanın özelliği

Canlılar

Zonal Topraklar

- Laterit topraklar
- Kırmızı Akdeniz toprakları (Terra - Rossa)
- Kahverengi orman toprakları
- Kahverengi ve kestane renkli bozkır toprakları
- Podzol topraklar
- Çernozyom topraklar
- Çöl toprakları
- Tundra toprakları

İntrazonal Topraklar

- Halomorfik topraklar
- Hidromorfik topraklar
- Kalsimorfik topraklar
  - Vertisoller
  - Rendzinalar

Azonal Topraklar

- Alüvyal topraklar
- Kolüvyal topraklar
- Litosoller
- Regosoller
- Lösler
- Morenler

NOT

Toprak örtüsünün akarsu ve rüzgâr gibi dış kuvvetlerin etkisiyle taşınmasına erozyon denir. Uzun yıllar boyunca oluşan toprağın daha kısa bir zamanda erezyonla taşınması ülke toprakları için çok büyük bir tehlikedir. Türkiye, erezyonun çok şiddetli olduğu ülkeler arasındadır. Türkiye'de erezyon ; tarım alanlarının %59'unda, orman alanlarının %54'ünde, mera alanlarının da %64'ünde oldukça aktif olarak görülmektedir.

ZONAL (YERLİ) TOPRAKLAR

	TOPRAK TİPİ	İklim ve kayaç	Bitki Örtüsü	Humus oranı	Tuz, kireç oranı
NEMLİ BÖLGE TOPRAKLARI	Kahverengi Orman	Nemli, ılıman	Geniş yapraklı orman	Fazla	Az
	Terra - Rossa (kırmızımsı)	Akdeniz iklimi ve kalkerli arazi	Maki	Az	Kireçli topraklar
	Podzol	Nemli, soğuk	İğne yapraklı orman	Az	Az
	Asitli, Kireçsiz Orman	Bol yağışlı	Geniş yapraklı orman	Fazla	Az

NEMLİ BÖLGE TOPRAKLARI

TOPRAK TİPİ	Çözünme, Parçalanma	Görüldüğü Yer
Kahverengi Orman	Kimyasal	Daha çok Karadeniz iklimi
Terra - Rossa (Kırmızımsı)	Kimyasal	Teke, Taşeli, Aydın, Muğla Denizli, Balıkesir
Podzol	Kimyasal	Batı Karadeniz, Uludağ, Artvin
Asitli, Kireçsiz Orman	Kimyasal	Doğu Karadeniz kıyıları Özellikle Rize çevresi

KURAK - YARI KURAK BÖLGE

TOPRAK TİPİ	İklim ve kayaç	Bitki Örtüsü	Humus Oranı	Tuz, kireç Oranı	Çözünme Parçalanma	Görüldüğü Yer
Çernezyom (kara toprak)	Sert Karasal	Çayır	Fazla	Mineral yönünden zengin	Fiziksel	Erzurum Kars Ardahan çevresi
Kahverengi ve kestane renkli step	Ilıman Karasal	Bozkır	Az	Fazla	Fiziksel	Ilıman karasal iklimin görüldüğü yerler

İNTRAZONAL TOPRAKLAR

Bu topraklar dağlık alanlarda, dağ eteklerinde, alüvyal ovalarda ve kapalı havzalarda görülür. Toprağın yapısını ana kayanın fiziksel ve kimyasal özellikleri belirlemektedir.

Vertisoller (Dönen Topraklar, Taş Doğuran)

- Tarıma elverişli topraklardır.
- Eski göl tabanlarındaki killi, kireçli depolar üzerinde oluşur.

Görüldüğü Yerler ;

- ✓ Ergene Havzası
- ✓ Güney Marmara'daki çöküntü alanları
- ✓ Muş Ovası
- ✓ Van Gölü'nün kuzeydoğusu
- ✓ Konya Havzası
- ✓ Bafra Ovası'nın güneyi

Rendzinalar

- İç Anadolu, Ege ve Doğu Anadolu'daki çöküntü alanlarında yaygındır.
- Killi kireçli marnlı göl depolarında oluşur.
- Kireçli, koyu renkli ve besin maddeleri yönünden zengin olan bu topraklarda tahıl tarımı yapılmaktadır.

Tuzlu Topraklar

- Taban suyunun yüzeye çok yakın olduğu kapalı havza veya eski göl tabanları ile deniz suyu etkisine maruz delta alanlarında oluşur.

Görüldüğü Yerler :

- ✓ Tuz Gölü
- ✓ Acıgöl
- ✓ Burdur Gölü
- ✓ Konya Havzası
- ✓ Küçük Menderes Deltası'nın denize yakın kesimleri
- ✓ Antalya - Serik arasında denize yakın kesimler

AZONAL (TAŞINMIŞ) TOPRAKLAR

Dış kuvvetlerin (akarsu, rüzgar, buzul) geçtikleri yerlerden alıp götürdükleri malzemeleri daha sonra biriktirmesiyle oluşan topraklardır.

- ✓ Alüvyal (Entisoller): akarsuların taşıyıp biriktirdiği,
- ✓ Moren: buzulların biriktirdiği,
- ✓ Löss: rüzgârların biriktirdiği taşınmış topraklardır.

✓ Taşınmış toprakların bileşiminde çeşitli mineraller bulunduğu için bu tür topraklar verimlidir.

✓ Ayrıca bu topraklarda horizonlaşma olayı yoktur.

✓ Biriktiği yerin iklim ve ana kaya özelliklerini taşımaz.

Alüvyal Topraklar (Entisoller)

- Akarsuyun taşıyıp biriktirdiği kum, çakıl, kil ve mil gibi malzemelerden oluşur.
- Delta ovalarında, yatak eğiminin azaldığı ve yatağın genişlediği vadi tabanları ile akarsu boyu ovalarında yaygındır.
- Organik madde yönünden zengin, geçirgen, kolay işlenebilen verimli topraklardır.

Bu nedenle, Türkiye'nin önemli tarım alanlarıdır.

Kolüvyal Topraklar

- Dağların eğimli yamaçlarından aşındırılıp taşınan taş, çakıl, kum gibi malzemelerin dağ eteklerinde birikmesiyle oluşur.

Regosoller (Kumlu - Tüflü Topraklar)

- Volkanlardan çevreye yayılan tüfler, akarsuların biriktirdiği kumlar veya dağ eteklerindeki kumlu depolar üzerinde biriken oluşum süreci yavaş olan topraklardır.

Türkiye Nüfusu

Belirli bir alan ve zamanda yaşayan toplam insan sayısına nüfus denir.

Türkiye'de Nüfus Sayımları

İlk nüfus sayımı 1831 yılında II. Mahmut tarafından yapıldı. (Bu sayım askeri durum ve vergi hesaplaması için yapıldı.)

Cumhuriyet tarihinin ilk modern nüfus sayımı 1927 yılında yapıldı.

İkinci nüfus sayımı 1935 yılında yapıldı.

1935 yılından sonra 1990 yılına kadar her beş yılda bir nüfus sayımı yapıldı.

1990 yılından sonra sayımların 10 yılda bir yapılmasına karar verildi.

Ancak 1997 yılında seçim yüzünden nüfus sayımı gerçekleşmiştir. Seçmen sayısını öğrenmek için yapılan bu sayımda sadece seçime katılabilecek vatandaşlar sayılmıştır. Nüfusun nitelik ve nicelik özellikleri incelenmemiştir.

Evde bulunma zorunluluğunun olduğu nüfus sayımı sistemine "De Facto" yöntemi denilmektedir.

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) ile yapılan sayımlara ise "De Jure" yöntemi denilmektedir.

"De Facto" yöntemi ile son sayım 2000 yılında yapılmıştır.

2007 yılında ise ilk defa De Jure yöntemi ile nüfus sayımı gerçekleşmiştir.

Sonrasında her yıl düzenli olarak nüfus sayımları 31 Aralık itibariyle yapılmaya devam etmiştir.

Ülkemizde ilk sayım döneminden bugüne nüfus miktarı sürekli artmıştır.

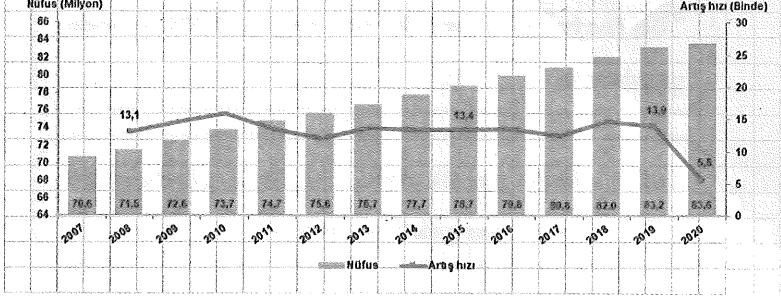
Türkiye'de Nüfusun Tarihsel Gelişimi ve Nüfus Artış Hızı Grafiği

Gerçek (Reel) Nüfus Artış Hızı

Doğum, ölüm ve göçlere bakılarak hesaplanan nüfus artış hızıdır.

Doğal Nüfus Artış Hızı

Doğum ve ölümlere bakılarak hesaplanan nüfus artış hızıdır.

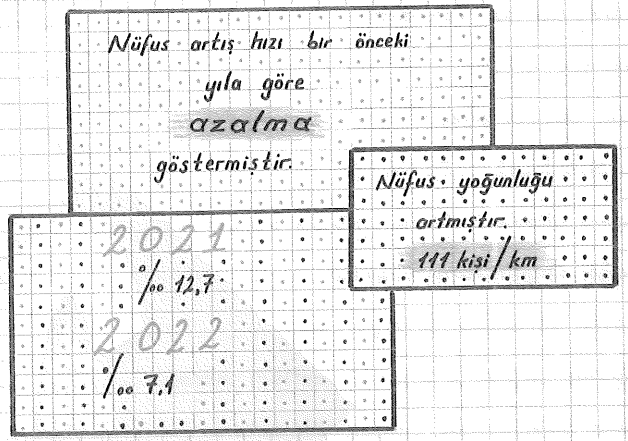

- 1927 - 1935 yılları arasında Türkiye'de nüfusun artmasının nedeni savaşın bitmesi nedeniyle ülke dışından gelen göçlerdir.
- 1940 - 1945 yılları arasında nüfus artış hızındaki azalma II. Dünya Savaşı nedeniyle erkek nüfusun askere alınması, evlilik çağındaki nüfusun azalması, sağlık ve beslenme koşullarının yetersiz olması ve ölüm oranlarının yüksek olmasıdır.
- 1945 - 1960 yılları arasında II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile erkek nüfusun terhis edilmesi, evlenmelerin artması ve önceki dönemlere göre ekonominin daha iyi durumda olması nüfus artış hızının artmasına neden olan faktörlerdir.
- 1960 yılı ‰ 28,53 oranla Cumhuriyet tarihinin en yüksek nüfus artış oranıdır.
- 1960 - 65 döneminde ise nüfus artış hızının ‰ 24,63'e düşmesinin nedeni, Türkiye'den yurt dışına yapılan işçi göçleridir.

1975-1980 arasında nüfus artış hızının azalmasının nedenleri ise;

- Sanayideki ilerlemeler ile kadınların iş hayatına katılmaları
- Kentsel nüfusun artması
- Eğitim seviyesinin yükselmesi
- Devletin nüfus artış hızını azaltıcı politika izlemesi
- Bu dönemde yaşanan siyasi karışıklıklar

- 1985'te nüfus artış hızının artmasında ise siyasi karışıklıkların sona ermesi, ekonomik iyileşmeler ve nüfus sayımlarının daha sağlıklı yapılması nedenleri yatmaktadır.
- 1985-2012 yılları arasında nüfus artış hızı genel olarak azalmıştır. Bunun nedeni;
  - Kentsel nüfusun artması,
  - Sanayileşmenin artması,
  - Kadınların iş hayatına girmesi
  - Devlet politikaları
  - Eğitim ve kültür seviyesinin yükselmesi

Türkiye'de Nüfus Artışının Sonuçları

Olumlu Sonuçları

- İşçi ücretleri ucuzlar.
- Piyasa genişler.
- Mal ve hizmetlere talep artar.
- Vergi gelirleri artar.
- Askeri güç artar.

Olumsuz Sonuçları

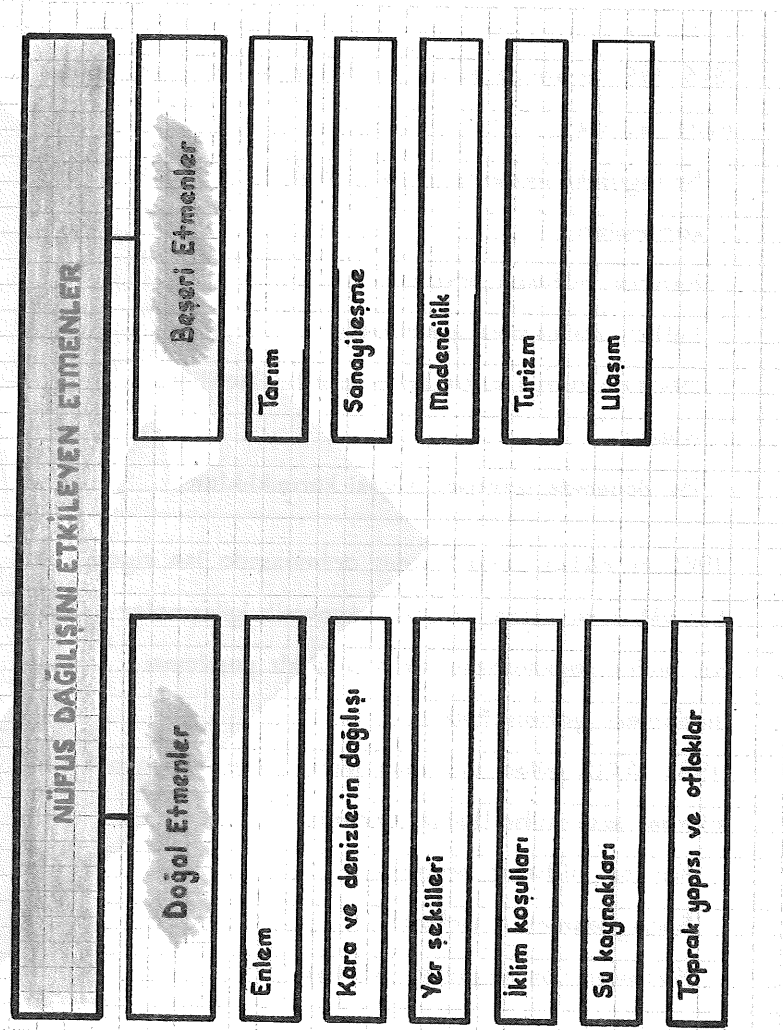
- Demografik yatırımlar artar.
- Kalkınma hızı yavaşlar.
- İşsizlik artar.
- Kişi başına düşen milli gelir azalır.
- Kırdan kente göç artar.
- Tarım alanları miras yoluyla parçalanır.
- Doğal kaynakların tüketimi artar.
- Çevre sorunları ortaya çıkar.
- Eğitim, sağlık, altyapı hizmetleri aksar.
- Gelir dağılımında dengesizlik artar.
- Konut sıkıntısı olur. Sonuçta gecekondulaşma olur.

NOT

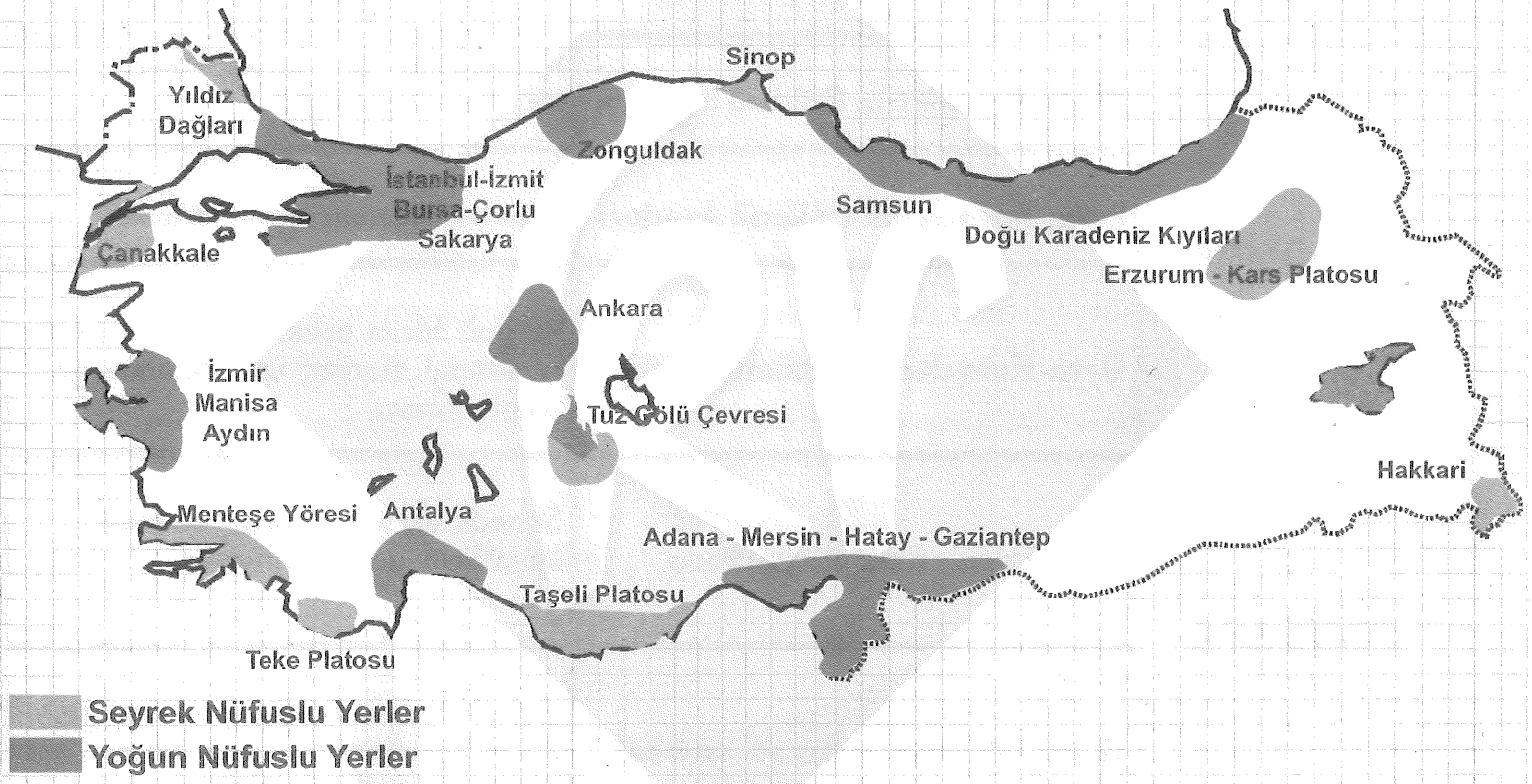
Ülkemizde en fazla nüfus miktarı **İstanbul**, en az nüfus miktarı ise *Tunceli* ilindedir.

İstanbul'un nüfusu 15 milyon 907 bin 951 kişi oldu.

Nüfusu en az olan il 84 bin 241 kişi ile Bayburt oldu.

SIK – SEYREK NÜFUSLU ALANLAR

Türkiye'de Sık Nüfuslu Alanlar ve Sık Nüfuslanma Nedenleri

Bölge	Sık Nüfuslanmış Yerleri	Sık Nüfuslanma Nedenleri
KARADENİZ	Batı Karadeniz Bölümü kıyıları	Madencilik ve sanayi (demir - çelik, orman sanayisi
	Doğu Karadeniz Bölümü kıyıları	İklim koşullarının uygun olması
	Orta Karadeniz Bölümü ovaları	Verimli tarım arazileri, delta ovaları, sanayi, ticaret ve ulaşımın gelişmiş olması
MARMARA	Çatalca - Kocaeli Platosu	Sanayi, ulaşım, ticaret ve fiziki koşulların uygun olması
	Güney Marmara - Bursa çevresi	Verimli tarım alanlarının varlığı, iklim koşullarının uygun olması, sanayinin gelişmiş olması

Bölge	Sık Nüfuslanmış Yerleri	Sık Nüfuslanma Nedenleri
EGE	Kıyı Ege Bölümü, Graben ovaları ve delta ovaları (İzmir, Manisa, Aydın)	Verimli tarım alanları, ulaşım imkânlarının gelişmiş olması
AKDENİZ	Antalya Körfezi ve çevresi	Turizm, verimli tarım alanları, iklim
	Adana - İskenderun çevresi	İklim, sanayi, liman, ticaret, geniş ve verimli tarım alanlarının varlığı
İÇ ANADOLU	Ankara	Başkent olması, idari fonksiyon
	Eskişehir ve çevresi	Eğitim, kültür, sanat faaliyetleri
	Kayseri	Sanayi, ticaret ve ulaşım

Bölge	Sık Nüfuslanmış Yerleri	Sık Nüfuslanma Nedenleri
DOĞU ANADOLU	Malatya ve Elazığ Ovaları	Geniş tarım alanları, bölgenin en sıcak yerleri olması
GÜNEYDOĞU ANADOLU	Bölgenin kuzeyindeki dağ etekleri, Antep ve Şanlıurfa çevresi	İklim koşullarının dağ eteklerinde daha uygun olması (yağışın fazla olması), Antep'in sanayisinin gelişmiş olması, Şanlıurfa'nın geniş ve verimli tarım alanları

Türkiye'de Seyrek Nüfuslu Alanlar ve Seyrek Nüfuslanma Nedenleri

Bölge	Seyrek Nüfuslanmış Yerleri	Seyrek Nüfuslanma Nedenleri
KARADENİZ	Gümüşhane, Bayburt	İklim koşullarının elverişsiz olması
	Sinop ve Kastamonu çevresi	Ulaşımın gelişmemiş olması
MARMARA	Yıldız Dağları Bölümü	Dağlık ve engebeli olması
	Gelibolu Yarımadası	Sit alanı olması, devlet koruması
	Biga Yarımadası	Ulaşım yollarına uzak (sapa) kalması
EGE	Menteşe Yöresi	Yer şekillerinin dağlık ve engebeli olması
	İç Batı Anadolu	İklim koşullarının daha elverişsiz olması

Bölge	Seyrek Nüfuslanmış Yerleri	Seyrek Nüfuslanma Nedenleri
AKDENİZ	Teke ve Taşeli Platoları	Karstik ve engebeli olması
	Toroslar	Dağlık olması
İÇ ANADOLU	Tuz Gölü ve çevresi	Kuraklık şiddetinin fazla olması, yağış azlığı
	Sivas çevresi (Yukarı Kızılırmak Bölümü)	Yer şekillerinin engebeli olması
DOĞU ANADOLU	Hakkari, Tunceli, Erzincan, Ardahan, Kars çevresi	Engebenin fazla olması ve iklim
GÜNEYDOĞU ANADOLU	Bölgenin güneyindeki alçak alanlar	Şiddetli sıcaklık

Türkiye'de Aritmetik, Fizyolojik ve Tarımsal Nüfus Yoğunlukları

1. Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Bir ülke veya bir bölgedeki toplam nüfusun, o ülkenin ya da bölgenin izdüşüm alanına bölünmesiyle elde edilir.

Türkiye'de aritmetik nüfus yoğunluğu sürekli artmıştır. Bunun nedeni ;

> Türkiye'nin toplam nüfusunun sürekli olarak artması yüzölçümünün değişiklik göstermemesidir.

- Aritmetik nüfus yoğunluğunun **en fazla** olduğu bölge **MARMARA BÖLGESİ**

Nedeni Marmara'nın yüzölçümünün küçük olması, toplam nüfusun çok fazla olmasıdır.

- Aritmetik nüfus yoğunluğunun **en az** olduğu bölge **DOĞU ANADOLU BÖLGESİ**

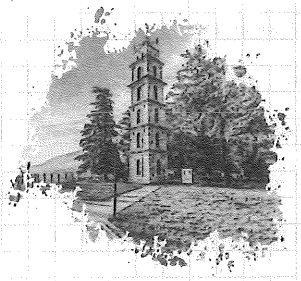
Nedeni Anadolu'nun yüzölçümünün fazla toplam nüfusunun az olmasıdır.

Türkiye'nin nüfusu
2022'de
bir önceki yıla göre

599 bin 280 kişi
artarak

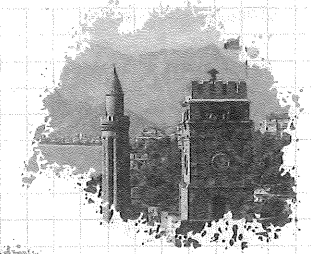
85 milyon 279 bin 553

kişiye ulaşmıştır.

Nüfusu **en** fazla olan
ilk **5** il:

İstanbul
Ankara
İzmir
Bursa
Antalya

2- Tarımsal Nüfus Yoğunluğu

- Tarımda çalışanların tarım alanlarına (ekili dikili alan) bölünmesiyle bulunur. Yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda genelde fazla çıkar.

- Ülkemizde tarımsal nüfus yoğunluğu Doğu Karadeniz, Hakkâri gibi alanlarda daha fazla, Konya çevresi gibi düz yerlerde daha azdır.

3- Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu

- Toplam nüfusun tarım alanlarına bölünmesiyle bulunur.
- Ülkemizde nüfusun fazla olmasına bağlı olarak Marmara Bölgesi, il olarak da İstanbul'dur.

TÜRKİYE NÜFUSUNUN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

1- Nüfusun Yaş Yapısı

Türkiye'de genç nüfus miktarı fazladır ancak eskiye göre genç nüfus oranı da azalma göstermektedir. Yine de gelişmiş ülkelere göre genç nüfus oranı yüksektir.

Yaşlı nüfus oranı sağlık hizmetlerinin gelişmesi ve ortalama yaşam süresinin uzaması nedeniyle artmaktadır.

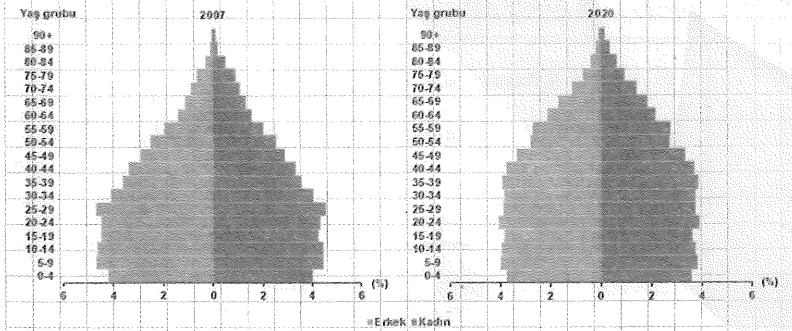
2022 verilerine göre ;

Çalışma çağı olarak tanımlanan 15-64 yaş grubundaki nüfusun oranı 2007 yılında %66,5 iken 2022 yılında %68,1 oldu.

Diğer yandan çocuk yaş grubu olarak tanımlanan 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı %26,4'ten %22'ye gerilerken, 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun oranı ise %7,1'den %9,9'a yükseldi.

Türkiye'nin Nüfus Piramidinin Yorumlanması

(2020 Nüfus Piramidi)

- 0-4 yaş grubu 5-9 yaş grubundan biraz daha fazladır ; bu durum son dönemde nüfus artış hızımızın arttığını gösterir.
- Piramidin tepe kısmındaki büyüme yaşlı nüfus oranının arttığını gösterir.
- Tepe kısmındaki yaş değerlerinin büyümesi ortalama yaşam süresinin arttığını gösterir.
- Tabanın dar olması ve tavanın geniş olması ortanca yaşın arttığını gösterir.

Nüfus piramitlerinden ;

- ✓ Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri hakkında bilgi edinilebilir.
- ✓ Tüm yaş gruplarındaki kişi sayısı söylenebilir.
- ✓ Kadın ve erkek sayıları söylenebilir. Elde edilen tüm kişi sayılarından oransal çıkarımlarda bulunulabilir.
- ✓ Sadece nüfus piramitlerine bakılarak nüfus yoğunluğu bulunamaz. (Toplam yüz ölçümünün bilinmesi gerekir.)

2-Nüfusun Cinsiyet Yapısı

- Cumhuriyetin ilk yıllarında kadın nüfus oranının fazla olmasının nedeni erkek nüfusun savaşlar nedeniyle az olmasıdır.
- Göç alan yerlerde erkek nüfus oranı daha fazladır.
- İstanbul'da erkek nüfus oranının daha fazla olmasının nedeni iş imkânlarının fazla olması nedeniyle iş imkânı az olan yerlerden erkek göçü almasıdır.
- Göç veren yerlerde ise kadın nüfus oranı daha fazladır.
- Rize'de kadın nüfus oranı erkek nüfus oranına göre daha fazladır. Bunun nedeni çalışma çağına gelen erkeklerin iş bulamayıp iş imkânı daha çok olan yerlere göç etmesidir.
- Günümüzde erkek nüfus oranı %50,1 (42 milyon 704 bin 112 kişi), kadın nüfus oranı %49,9 (42 milyon 575 bin 441 kişi) dur.

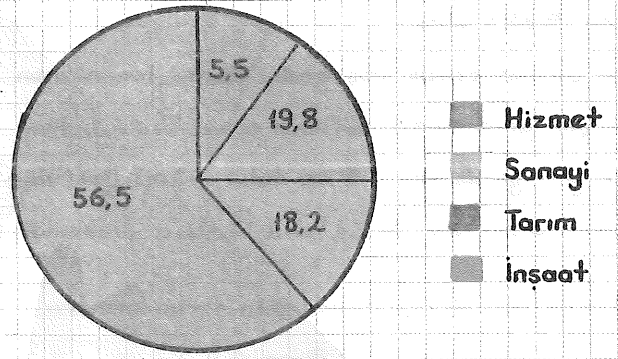
3- Nüfusun Sektörel Yapısı

Çalışan nüfus, sağladığı geçim kaynakları doğrultusunda belirli ekonomik sektörlerde toplanmıştır. Bu sektörler ;

> Tarım
> Sanayi
> Hizmet olarak gruplandırılabilir.

2022 Yılında İstihdamın Sektörel Dağılımı

- Türkiye'de 2022 yılında istihdam edilen kişi sayısı 30 milyon 752 bin

Türkiye'de Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılışı

Birincil Ekonomik Faaliyetler

TARIM (Hayvancılık, ormancılık, balıkçılık, madencilik)

İkincil Ekonomik Faaliyetler

SANAYİ

Üçüncül Ekonomik Faaliyetler

HİZMET (Sigortacılık, bankacılık, eğitim, ulaşım, turizm, güvenlik vb.)

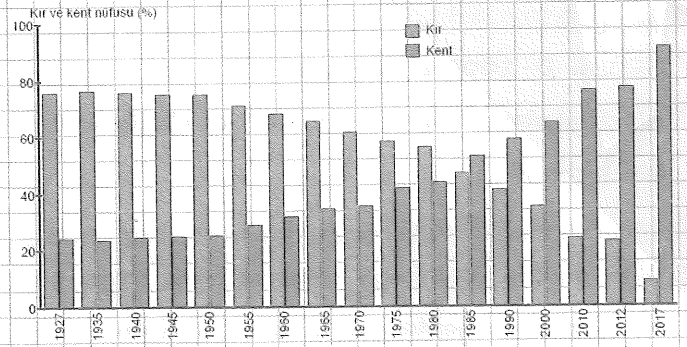
Dördüncül Ekonomik Faaliyetler

BİLGİ İŞLEM (Ar-ge, ağ yazılım uzmanlığı vb.)

Beşincil Ekonomik Faaliyetler

Üst düzey yöneticiler (CEO vb.)

4- Nüfusun Kır-Kent Yapısı

Bu grafikte 3 önemli noktaya dikkat etmek gerekir:

1. 1950 yılından sonra kırsal nüfus oranı azalmaya kentsel nüfus oranı artmaya başladı.

   Sebepler ise :

   Tarımda makineleşme, sanayileşme, ulaşımın gelişmesi ve bunlara bağlı olarak kırdan kente olan göçün artmasıdır.

2. 1980'den sonra kentsel nüfus oranı kırsal nüfusu geçmiştir.
3. İl ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin oranı 2012 yılında %77,3 iken, belde ve köylerin ilçe belediyelerine mahalle olarak katılmasının önemli etkisiyle bu oran 2013 yılında %91,3 olarak gerçekleşti. (Büyükşehir yasası)

   Bunun yanında 2020 yılında kentsel nüfus oranı %93, kırsal nüfus oranı ise %7 oldu. yılında %93,4 oldu. Diğer yandan belde ve köylerde yaşayanların oranı %6,8'den %6,6'ya düştü.

YERLEŞMELER

- Kırsal ve kentsel nüfus ayrımında kullanılan ölçütlerden biri, ekonomik etkinliktir. Bu ölçüte göre nüfusun yarısından fazlası, tarımdan kazanç sağlıyorsa kırsal; sanayi, ticaret vb. tarım dışı sektörlerde çalışıyorsa kentsel nüfus olarak değerlendirilir.
- Kırsal ve kentsel nüfus ayrımındaki diğer bir ölçüt nüfustur. Bu konuda da ülkeler arasında belirlenmiş kesin bir ölçüt yoktur. Ülkeden ülkeye değişen değerler kullanılmaktadır.
- Türkiye'de nüfusu 10.000'in altındaki yerlere kırsal yerleşim, buradaki nüfusa da kırsal nüfus denir.
- Nüfusu 10.000'in üstündeki yerler, kentsel yerleşim olarak kabul edilmektedir.

Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler

Doğal Faktörler

- İklim
- Yer şekilleri
- Toprak
- Su
- Bitki örtüsü

Beşeri Faktörler

- Tarım
- Sanayi
- Ticaret
- Turizm
- Ulaşım
- Yer altı kaynakları

KIRSAL YERLEŞMELER

Köy Yerleşmeleri

- Nüfusu 0-2.000 arasındadır.
- İdari yapılanma sistemi içindeki en küçük yerleşim birimidir.

Köy Altı Yerleşmeler

- İdari açıdan köye bağlı nüfus ve hane sayısı çok az olan kalıcı ya da geçici kırsal yerleşme türüdür.

Kırsal Yerleşmelerde Kullanılan Yapı Malzemeleri

Taş Meskenler

Karstik ve tüflü arazilerde yaygındır. (Kolay işlenebilen kayaç)

Akdeniz, Ege, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaygındır.

Ahşap Meskenler

Yağışın ve ormanların fazla olduğu alanlarda daha fazla rastlanır.

Karadeniz, Akdeniz, Ege ve Güney Marmara'da yaygındır.

Kerpiç (Toprak) Meskenler

Yağışın az, bitki örtüsünün cılız olduğu alanlarda daha çok rastlanır.

İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da yaygındır.

Bu malzemelerin kullanılmasında ;

- ✓ Ekonomik faktörler
- ✓ Kültürel faktörler
- ✓ Doğal çevre şartları etkili olmuştur.

Serender

- Genellikle Orta ve Doğu Karadeniz'e özgü, kırsal yörelerde görülen mimari bir yapıdır.
- Yapı, dört direk üzerine oturtulmuş bir tür odadır.
- Ürünleri, nem ve zararlılardan korumak amacıyla yapılır.

Himiş

- Meydana gelen ahşap iskelet arasına kârgir malzeme (tuğla, taş, kerpiç vb.) doldurularak yapılan yapılara denir.
- En karakteristik örnek Safranbolu Evleridir.

Tonoz Ev

- Kerpiçten yapılmış çatısı kubbe şeklindeki evlerdir.
- En karakteristik örnek Harran Evleridir.

TÜRKİYE'DE
DOKULARINA GÖRE YERLEŞMELER

- Toplu Yerleşmeler
- Dairesel Yerleşmeler
- Çizgisel Yerleşmeler
- Dağınık Yerleşmeler
- Kıyı Boyu Yerleşmeler

Toplu Yerleşmeler

- Arazinin düz, yer şekillerinin sade, su kaynaklarının sınırlı olduğu alanlarda görülür.
- İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde daha çok görülür.

Dağınık Yerleşmeler

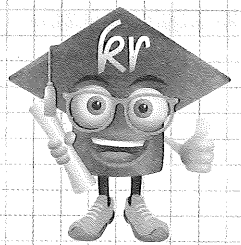
- Tarım alanlarının dar, parçalı, yer şekillerinin engebeli ve su kaynaklarının çok olduğu yerlerde görülür.
- Türkiye'de en çok Karadeniz Bölgesinde görülür.

Çizgisel Yerleşmeler

- Akarsu boylarında ve bir yol boyunca (hat boyunca) kurulan ve uzanan yerleşmelere "Çizgisel yerleşme" denir.
- Kıyı boyu yerleşmeleri de çizgisel yerleşme özelliğine sahiptir.

Dairesel Yerleşmeler

- Düz arazi üzerinde kurulan dairesel yerleşmeler, konutların bir meydan etrafında toplandığı yerleşme biçimidir.
- Genellikle konutlar arasında kalan alan ortaklaşa kullanılır.
- Ayrıca bu alanda okul, ibadethane, çeşme, idari merkez ve çarşı gibi yapılar yer alır.
- Bu yerleşmeler aynı zamanda toplu yerleşmelerdir.

Köy Altı Yerleşmeleri

Mahalle, divan, çiftlik kalıcı, mezraların bazıları kalıcı bazıları geçicidir.

Köy Altı Yerleşmeleri Oluşturan Başlıca Sebepler

1. Kalabalık ailelerden kaçarak bağımsız yaşama isteği,
2. Aileler arasında çıkan anlaşmazlıklar,
3. Tarım arazilerinin yetersiz ve birbirinden uzakta olması,
4. Hayvanlarına otlak ve barınak temini,
5. Devlete ait arazilerin özellikle orman alanlarının toprak kazanmak amacıyla yerleşme yapılması.

Yayla

- Yayla, geçici yerleşme birimlerindendir.
- Yazın gür otlakların bulunduğu yüksek yerlere yayla denir.
- Yaylacılık daha çok ekonomik bir etkinliği ifade eder. Yaylalar, ekonomik etkinliklerin yanı sıra turistik bir değer de taşımaktadır.
- Türkiye'deki yaylaların büyük bir kısmı Toroslarda, Kuzey Anadolu Dağlarında ve Doğu Anadolu'dadır.
- Karadeniz'deki yayla evleri genellikle ahşaptır.
- Akdeniz'deki yayla evleri ise daha çok taştan yapılmıştır.
- Doğu Anadolu'daki yaylalarda kalıcı yapılar çok azdır.

Mezra

- Mezralar beş on evden oluşan yerleşim birimleridir. Bunlardan bir kısmı geçici yerleşim birimi olarak kullanılır; önemli bir kısmı da sürekli yerleşim alanıdır.
- Türkiye'deki mezraların büyük bir kısmı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'dadır.

Kom

- Kom, bazen yanında bir evin de bulunduğu, sürünün geceleri barındığı, etrafı genellikle taş duvarlarla çevrili ağıl gibi yapılardan oluşmaktadır.
- Komlara daha çok Doğu Anadolu'da rastlanır.

Oba

- Genellikle birkaç çadırdan oluşan yerleşim birimleridir.
- Obalarda en önemli ekonomik etkinlik hayvancılıktır.

- Bu tür yerleşim birimleri daha çok Toroslar, Canik Dağları, Ege ve Güney Marmara'da görülür.

Çiftlik

- Genellikle geniş bir tarım alanı içinde kurulmuş olan, bir ya da birkaç ev ile bunların eklentilerinden oluşan yerleşim birimidir.
- Çiftlikler; Ege, Akdeniz, Marmara ve İç Anadolu'da yaygındır.

NOT Bağ evleri, hayvancılık yapılan damlar, balıkçılık yapılan dalyanlar ile daha çok kıyılarda görülen yazlık tatil evleri, diğer geçici yerleşim birimlerindendir.

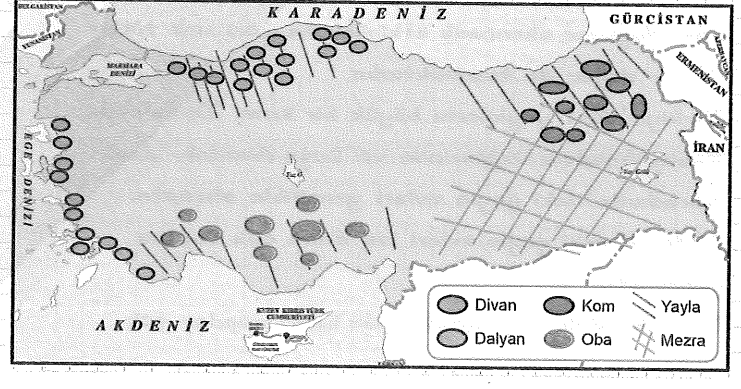
Mahalle

- Köy altı yerleşme birimlerinden biri de mahalle'dir.
- Bunlar, köy altı yerleşmeleri içindeki en büyük yerleşme birimidir.
- Mahalle türü yerleşmelere daha çok Karadeniz'de rastlanır.
- Marmara ve Ege'de de bu tür yerleşim birimleri bulunmaktadır.

Divan

- Divan, birkaç mahalleden oluşan yerleşim birimleridir.
- Bu tür yerleşmelere daha çok Batı Karadeniz'de rastlanır.
- Divanlardaki temel ekonomik etkinlik tarım ve hayvancılıktır.

BAZI KÖY ALTI YERLEŞMELERİNİN GÖRÜLDÜĞÜ ÖNEMLİ ALANLAR

KENTSEL YERLEŞMELER

BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE

Küçük Şehirler :

Nüfusu 10000 - 100000 arasında olan şehirlerdir.

Orta Ölçekli Şehirler :

Nüfusu 100000 - 750000 arasında olan şehirler - dir.

Büyük Ölçekli Şehirler :

Nüfusu 750000 - 1 milyon arasında olan şehir - lerdir.

Metropol:

Nüfusu 1 milyon - 10 milyon arasındadır.

Megapol:

Nüfusu 10 milyonun üzerindedir.

FONKSİYONLARINA GÖRE YERLEŞMELER

Tarım Kentleri

Rize, Yozgat, Amasya, Adıyaman, Niğde, Nevşehir, Aydın, Kilis, Tarsus, Ödemiş vb.

Sanayi Kentleri

İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Gaziantep, Karabük, Kırıkkale, İskenderun, Ereğli vb.

Madencilik Kentleri

Zonguldak, Batman, Seydişehir, Soma, Yatağan, Elbistan Divriği, Murgul vb.

Turizm Kentleri

Muğla, Antalya, Çeşme, Bursa, Bodrum vb.

Liman Kentleri

İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin, Trabzon vb.

Ticaret Kentleri

İstanbul, İzmir, Kayseri, Gaziantep vb.

İdari Kentler

Ankara

Askeri Kentler

Malatya, Kars, Erzurum, Kayseri, Erzincan, Sarıkamış..

Eğitim Kentleri

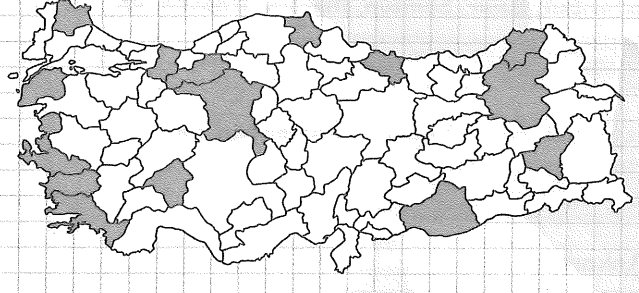
Eskişehir, İstanbul vb.

Dini Kentler

Şanlıurfa, Konya vb.

Türkiye'de 18 Cittaslow (Yavaş Şehir)

Birçok tarihi ve doğal şehre sahip olan Türkiye'de de şu anda 18 "Yavaş Şehir" (İlk yer Seferihisar - İzmir, en son alınan yer Ankara - Güdül.) "Yavaş Şehirler" kriterlerine uyan bu şehirler genellikle tarihi dokusunu, kültürünü, doğal hayatını, zanaatkarlarını ve mimarisini koruyabilmiş şehirlerdir.

1. Seferihisar - İzmir (2009)
2. Akyaka - Muğla (2011)
3. Gökçeada - Çanakkale (2011)
4. Yenipazar - Aydın (2011)
5. Taraklı - Sakarya (2011)
6. Perşembe - Ordu (2012)
7. Vize - Kırklareli (2012)
8. Yalvaç - Isparta (2012)
9. Halfeti - Şanlıurfa (2013)
10. Şavşat - Artvin (2015)
11. Uzundere - Erzurum (2016)
12. Gerze - Sinop (2017)
13. Göynük - Bolu (2017)
14. Eğirdir - Isparta (2017)
15. Mudurnu - Bolu (2018)
16. Köyceğiz - Muğla (2019)
17. Ahlat - Bitlis (2019)
18. Ankara - Güdül (2020)

GÖÇLER

Göç dini, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı insan topluluklarının hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere bir iskân ünitesinden, bir başkasına yerleşmek suretiyle yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketidir.

Göç alan yerlerde çekici faktörler fazladır. Çekici faktörlerin başında daha iyi yaşam olanakları gelmektedir.

İç Göçler

İç göçler 1950'den sonra ulaşımın gelişmesi ve sanayileşme ile artış göstermiştir.

İç Göçün Sebepleri

1. Hızlı nüfus artışı,
2. Tarım alanlarının miras yoluyla küçük parçalara ayrılması
3. Tarımda makineleşme ile işsizliğin oluşması (Bu genelleme Karadeniz Bölgesi için geçerliliğini yitirir.).

4. Eğitim hizmetleri, alt yapı hizmetlerinin yetersizliği,
5. Kan davaları ve terör,
6. İklim ve yer şekillerinin olumsuz etkileri,
7. Sağlık hizmetlerinin yetersizliği,
8. İş imkânlarının sınırlı olması,
9. Kentlerde sanayinin gelişmiş olması.

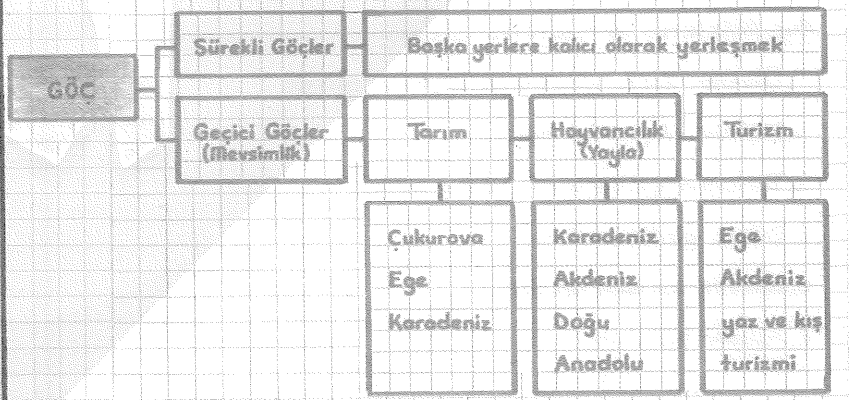
Göç eden nüfusun temel özellikleri

- ✓ Göçü gerçekleştirenlerin büyük bölümü çalışma çağındadır.
- ✓ Göç edenler içinde erkek nüfus oranı fazladır.
- ✓ Göç edenlerin büyük bir bölümünün eğitim düzeyi düşüktür.
- ✓ Vasıfsız işçi olarak çalışanların oranı yüksektir.
- ✓ Göç alan yerlerde erkek nüfusu, göç veren yerlerde kadın nüfus oranı fazladır.
- ✓ Göçün en temel nedeni ekonomik sıkıntılardır.
- ✓ Göçün yönü günümüzde kentten kente doğrudur.

Son zamanlarda kentten kıra geri dönüşler başlamıştı, ancak Büyükşehir Belediyecilik Kanunu ile kırsal alanlar kanunla kentsel alanlara dönüşünce göç yönü kentten kente olmuştur.

- ✓ Göçler genellikle iç kesimlerden kıyı kesimlere ve doğudan batıya doğrudur.
- ✓ Doğal afetler ve nüfus mübadeleleri zorunlu göç nedenidir.
- ✓ Beyin göçleri gönüllü göçlerdir.

YAPILDIĞI SÜREYE GÖRE GÖÇLER

Dış Göçler

Ülkeler arasında yapılan göçlerdir. Dış göçler ülkelerin toplam nüfus ve nüfus artış hızlarını etkiler.

Dış Göçlerin Bazı Nedenleri

1. Savaşlar, baskı, zulüm, tehdit.
2. Tabii afetler (Depremler, salgın hastalıklar, kıtlık, gibi)
3. Geçim sıkıntısı
4. Sınırların değişmesi
5. Uluslararası antlaşmalarla sağlanan nüfus değişimi

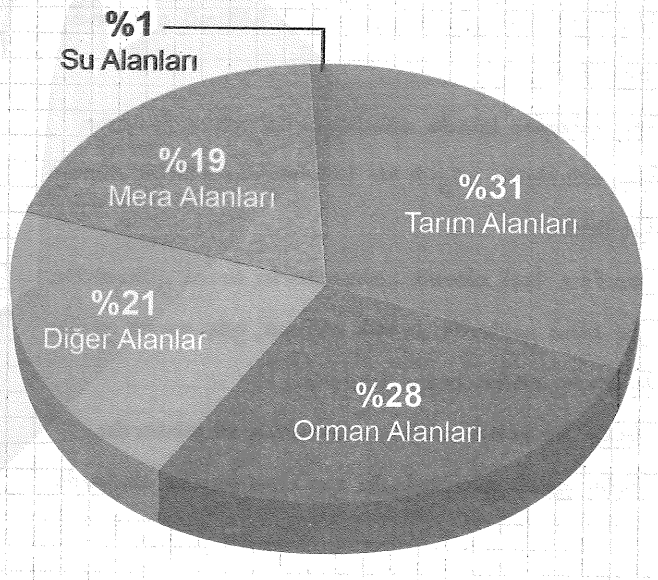
Dış Göçlerin Sonuçları

1. Ülkeler arası ekonomik ilişkiler gelişir.
2. Kültür alışverişi olur.
3. Turizmin gelişmesine katkı sağlar.
4. Döviz girdisi artar.
5. İşsizlik kısmen azalır.
6. Aileler bölünür.

Türkiye Ekonomik Coğrafyası

TARIM

Türkiye'de Arazi Kullanımı (%)

TARIMI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

DOĞAL FAKTÖRLER	BEŞERİ FAKTÖRLER
• İklim • Yükselti • Yer Şekilleri • Bitki Örtüsü • Toprak Özellikleri	• Sulama • Gübreleme • Tohum Islahı • Makineleşme • İlaçlama • Toprak Analizi ve Bakımı • Pazarlama • Kredi ve Destekleme • Çiftçi Eğitimi

Sulama

Sulamanın yaygınlaşmasıyla;

- Nadas alanları daralır.
- Yılda birden fazla ürün alınır.
- Üretimde iklim koşullarına bağlılık ve dalgalanmalar azalır.
- Tarım ürünleri çeşitliliği artar.
- İlaç ve gübre kullanımı yaygınlaşır.
- Tarımsal üretim ve verim artar.
- Tarıma dayalı sanayi kuruluşları gelişir ve yaygınlaşır.

Gübreleme

Toprağın devamlı kullanılması, minerallerin azalmasına neden olmakta ve verimi azaltır. Gübreleme ile tarımsal faaliyetler sonucu toprağın kaybetmiş olduğu mineraller tekrar toprağa kazandırılır.

Tohum Islahı

Tarım ürünlerinden yüksek verim elde edilmesi için iyi tohumların seçilmesi verimi artırır.

Makineleşme

Tarım alanlarının kısa sürede ve daha nitelikli yapılabilmesi makineleşme ile mümkündür.

Türkiye'de Karadeniz, Doğu Anadolu gibi bazı alanlarda makineli tarıma tam geçilememiştir.

Bu durumun nedenleri;

- Makine kullanımına elverişli olmayan engebeli arazilerin varlığı,
- Bazı bölgelerde iş gücünün daha ucuz olması,

↪ Makine kullanımının ekonomik olmayacağı küçük işletmelerin bulunması,

↪ Çiftçinin alım gücünün düşük olması.

NOT

İç Anadolu'da genelde yer şekilleri düz iken makineleşmenin yeterince gelişmemesi daha çok alım gücü ile alakalıdır.

Tarımda Makineleşme

- ✔ Üretimi arttırır.
- ✔ Bazı alanlarda işçiye duyulan ihtiyacı azaltır.
- ✔ Göçlere sebep olur.
- ✔ Ürün çeşitliliğini arttırır.
- ✔ Tarım alanlarını genişletir.
- ✔ Hasat süresini (toplama süresi) kısaltır.

Pazarlama ve Tarımı Destekleyen Kuruluşlar

Bazı tarım ürünlerine devlet tarafından destek verilir ve taban fiyat politikası uygulanarak devlet tarafından alım garantisi verilir. Bu tarım ürünlerinden bazıları;

Fındık → Fiskobirlik

Çay → Çaykur

Şeker Pancarı → Pankobirlik

Üzüm, İncir, Zeytin, Pamuk → Tariş

Pamuk, Yer Fıstığı, Yağlı Tohumlar → Çukobirlik

Buğday, Arpa, Yulaf, Çavdar, Mısır, Pirinç, Haşhaş → Toprak Mahsulleri Ofisi

Destekleme Alımı

Devletin çiftçinin malını belirli bir taban fiyat üzerinden alması olayıdır.

- Destekleme alımı yapılan ürünlerin üretiminde dalgalanmalar az olur.

Ürün Yeterlilik Derecesi

Tarım ürünlerinin yurt içi talebi karşılama derecesine, o ürünün yeterlilik derecesi denir.

Tarımsal Yöntemler

1. İntansif (Modern - Yoğun) Tarım Metodu

- Birim alandan alınan verim çok yüksektir.
- Doğal koşullara bağlılık azdır.
- Yıllara göre üretimde dalgalanma azdır.
- Sulama, gübreleme, ilaçlama, makineleşme, tohum ıslahı gibi faktörler gelişmiştir.
- Daha çok sanayi ürünleri tercih edilir.
- Ege, Akdeniz, Marmara gibi bölgelerde daha çok gelişmiştir.

2. Ekstansif (İlkel - Kaba - Yaygın) Tarım Metodu

- Birim alandan alınan verim düşüktür.
- Üretim miktarında iklimin etkisi vardır.
- Yurdumuzda uygulanan tarım metodu genelde bu şekildedir.
- Daha çok buğday, arpa, çavdar gibi tahıl grubu ürünleri tercih edilir. Buğday bu yöntemi en iyi yansıtan tarım ürünüdür.
- Ülkemizde yıldan yıla üretimde dalgalanmanın en fazla olduğu tarım yöntemidir.

3. Nadas Tarım Metodu

- Tamamen iklime bağlılık gösterir.
- Yağışın az, sulamanın yetersiz olduğu alanlarda uygulanır.
- Türkiye'de nadas tarımının en fazla uygulandığı bölge İç Anadolu Bölgesidir.
- Nadas uygulaması en az Karadeniz Bölgesinde uygulanır.

- Nadas, toprağın su ve mineral kazanmasını sağlamak amacıyla boş bırakılmasıdır.
- Yağış yeterli ve sulama imkânları gelişmiş ise nadasa ihtiyaç duyulmaz.

4. Nöbetleşe Ekim (Münavebeli Tarım)

- Yıllara göre farklı ürünlerin ekilmesi yöntemidir.
- Nadas ve nöbetleşe ekim en çok İç Anadolu Bölgesinde uygulanmaktadır.

> Nadas tarımı yerine nöbetleşe ekim yöntemi uygulanması, tarımda verim azalmasını önlemektedir.

5. Sera Tarımı

- Mevsimi dışında meyve ya da sebze üretimi.
  - ↪ En fazla Akdeniz'de uygulanmaktadır.
- Kış ılıklığı ve güneşlenme süresinin fazla olması gerekir.
- Seracılık maliyetlerini düşüren faktörlerden biri de sıcak su kaynaklarıdır. Örneğin Ege'de seraları ısıtmada sıcak su kaynakları tercih edilir.

TARIM ÜRÜNLERİ

Monokültür : Belirli bir bitki türünün bir bölgede çok yaygın olarak uzun yıllar boyunca yetiştirilmesine dayanan bir tarımsal yöntemdir.

↪ Malatya – Kayısı, Aydın – İncir gibi.

TAHILLAR

- Besin maddeleri arasında tahıllar (buğday, arpa, çavdar, mısır, pirinç) önemli yer tutar.
- Ekili alanların %80'inde tahıl üretimi yapılmaktadır.
- Tahıllar içinde en geniş yeri BUĞDAY kaplar.

NOT .. Ülkemizde en çok üretilen ürünler içerisinde BUĞDAY daha sonra ŞEKER PANCARI gelmektedir.

Buğday

Çimlenme ve büyüme döneminde (ilkbahar) serin ve nemli hava, olgunlaşma döneminde (yazın) sıcaklık ve kurak bir iklim ister.

DİKKAT!

Türkiye'de en fazla üretim İç Anadolu Bölgesinde yapılır.

- Konya
- Ankara
- Tekirdağ ise il olarak ilk üç sırayı paylaşır.

Karadeniz kıyılarında yazların yağışlı geçmesinden, Doğu Anadolu'nun yüksek yerlerinde ise yazların serin geçmesinden dolayı üretilemez.

Arpa

- ✓ Türkiye'de buğdaydan sonra en çok üretilen tahıl ürünüdür.
- ✓ Üretim alanları genelde buğday ile paralellik gösterir.
- ✓ Türkiye üretiminin yarıya yakın kısmını İç Anadolu karşılar.
- ✓ - Konya
  - Ankara
  - Afyonkarahisar ise il olarak ilk üç sırayı paylaşır.
- ✓ Daha çok yem ve içki sanayisinde kullanılır.

Çavdar

- ✓ Tahıllar içerisinde soğuğa en dayanıklı olanıdır.
- ✓ Ülkemizde en çok İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde üretilir.
- ✓ Niğde üretiminde birinci sıradadır.

Pirinç (Celtik)

- ✓ Yetişme süresi boyunca yüksek nem ve sıcaklık isteği vardır.
- ✓ Türkiye'de üretim, genelde akarsu boylarında yaygındır.

- ✔ Sıtma hastalığı riskinden dolayı devlet kontrolünde üretimi yapılır.
- ✔ Edirne, Samsun, Balıkesir üretiminde ilk üç sıradaki illerdir.

Mısır

- ✔ Yaz döneminde yağış alan veya sulama yapılan sahalarda yetiştirilir.
- ✔ En uygun iklim, yaz yağışlarının olduğu Karadeniz iklimidir.
- ✔ Doğal yetişme alanı Karadeniz iken en fazla Akdeniz Bölgesinde üretilir.
- ✔ Mısır üretiminde Konya, Şanlıurfa, Adana ilk üçte yer almaktadır.

DİKKAT!

Mısırın doğal yetişme alanı olan Karadeniz'de değil de Akdeniz'de daha fazla üretilmesinde;

- Karadeniz'de daha fazla getirisi olan ürünlere daha çok alan ayrılması,
- Mısırı ekonomik olarak değil de kendileri için üretmeleri,
- Akdeniz'de yıl içinde birden fazla ürün üretilerek hasat edilmesi

gibi faktörler etkili olmuştur.

BAKLAGİLLER

Mercimek

- Su isteği azdır.
- Yetişme döneminde yağış isteği, olgunlaşma döneminde yaz kuraklığı ister.
- Kuraklığa dayanıklıdır.
- Yeşil mercimek üretiminde İç Anadolu il olarak KONYA birincidir.
- Kırmızı mercimek üretiminde Güneydoğu Anadolu Bölgesi, il olarak ise ŞANLIURFA birincidir.

Nohut

- Su isteği azdır.
- Yaz kuraklığı ister.
- Kuraklığa dayanıklıdır.
- Üretiminde ANKARA birinci sırada gelmektedir.

ENDÜSTRİ (SANAYİ) BİTKİLERİ

Şeker Pancarı

- Çok fazla sıcaklık ve yağışı sevmez.
- Güneydoğu ve Doğu Karadeniz kıyıları tarımı için uygun değildir.
- Akdeniz, Ege ve Güney Marmara gibi kıyılarımızda ekonomik değerinin düşük olması nedeniyle tercih edilmez ve yetiştirilmez.
- En fazla üretim İç Anadolu'dadır.
- Türk çiftçisine modern yöntemleri öğreten İLK tarım ürünüdür.
- Küspesinden yem üretiminde yararlanıldığı için ahır hayvancılığı gelişme gösterir.
- Çabuk bozulduğu için üretim alanları ile fabrikalar birbirine yakın olmalıdır.
- Üretiminde Konya, Eskişehir, Yozgat illeri ilk üç sırada gelir.

Tütün

- Kaliteyi korumak için devlet kontrolünde tarımı yapılmaktadır.
- Üretimi yapılmayan tek bölge İç Anadolu'dur. Bunun nedeni tütünün ekonomik değerinin yüksek olmasıdır.
- İç Anadolu'da temel besin ihtiyacımız olan buğday, patates vb... tarım ürünlerinin (Bu tarım ürünlerinin ekonomik değerleri tütünden daha düşüktür.) yerini almasının engellenmesi için devlet izin vermez.
- Adıyaman, Manisa, Denizli ilk üç sırada yer alan illerdir.

Çay

- Nemlilik ve bol yağış isteği vardır.
- Yıkanmış toprakları sever.
- Kış ılıklığı ister.
- Mikroklima ürünüdür.
- En fazla Rize-Trabzon çevresinde tarımı yapılır.

Pamuk

- Büyüme döneminde sulama, olgunlaşma döneminde yüksek nemlilik ve kuraklık ister.
- Türkiye'de en çok sırasıyla; Güneydoğu Anadolu, Ege, Akdeniz bölgelerinde yetişir.
  İl bazında; Şanlıurfa, Diyarbakır, Aydın ilk üçte yer alır.

Haşhaş

- Uyuşturucu yapımında kullanıldığı için devlet kontrolündedir.
- Haşhaştan narkoz yapan tesislere alkaloid fabrikası denir.

> Dünyanın en büyük alkaloid fabrikası AFYONKARAHİSAR'da bulunur.

Keten

- Dokumacılıkta, ip ve halat yapımında katkı maddesi olarak kullanılır.

> Keten tohumu üretiminde TEKİRDAĞ birinci olan ildir.

Kenevir

- Üretimi uyuşturucu olarak kullanılabildiği için devlet kontrolündedir.

> SAMSUN kenevir üretiminde en önemli ildir.

YAĞ BİTKİLERİ

Ayçiçeği

- Yetişme döneminde su ya da yağış, olgunlaşma döneminde güneşlenme (günebakan) isteği vardır.
- Küspesinden yem üretiminde yararlanılır.
- Tekirdağ, Edirne, Konya ilk üç sırada yer alır.

Zeytin

- Akdeniz ikliminde yetişen bir maki türüdür.
- Kış dikliği ister.
- En çok Ege, Akdeniz kıyıları, Marmara ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin batı kesiminde yetişir.

- Üretimin yaklaşık yarısını **Ege Bölgesi** karşılar.
- Zeytin üretimi bir yıl az bir yıl fazla olmaktadır. Bu durumun iklim koşulları ya da üretim şekli ile alakası yoktur. Tamamen bitkinin özelliği ile alakalıdır.
- Yağlık zeytin üretiminde İZMİR,
  Sofralık zeytin üretiminde MANİSA birincidir.

Kanola

- **Marmara** birincidir.
- %50 oranında yağ içerir.
- Biyodizel olarak da kullanılır.
- Tekirdağ birinci sıradadır.

Susam

- Yetişme döneminde su ya da yağış, olgunlaşma döneminde sıcaklık, kuraklık ister.
- Antalya üretiminde birinci sırada gelir.

Soya Fasulyesi

- Yağış ve su isteği fazladır.
- Yetişme koşulları ve özelliklerinin büyük bir kısmı mısıra benzer.
- Adana birinci sırada gelmektedir.

Yer Fıstığı

- Sıcak ve ılıman iklimde, gevşek yapılı toprakta yetişir.
- Üretimin %90'dan fazlasını **Akdeniz Bölgesi** karşılar.
- Adana birinci sıradadır.

Gül

- Yağ, kozmetik ve reçel yapımında kullanılır.
- Tarımı Isparta, Burdur, Afyonkarahisar ve Denizli illerinde yapılmaktadır.

SEBZE ve MEYVELER

Sebze ve meyve üretiminin yapılabilmesi için yaz mevsiminin uzun ve sıcak geçmesi gerekir. Ayrıca;

- ✓ Sıcaklık
- ✓ Sulama
- ✓ Güneşlenme
- ✓ Gübreleme

gibi koşulların yeterli olduğu alanlarda verimli bir şekilde sebze yetiştiriciliği yapılabilir.

En çok yetiştirilen meyve ÜZÜM
sebze DOMATES

Elma

* Soğuğa karşı çok dayanıklıdır. Eksi 35 dereceye kadar yetişebilir.
* İklim seçiciliği azdır.
* Üretim alanı çok geniştir.
* Elma Türkiye'de üzümden sonra en çok yetiştirilen meyvedir.

* Toplam meyve üretiminin %16'sını elma oluşturur.
* Isparta üretimde birinci sıradadır.

NOT

Türkiye'de Amasya elmasının en çok yetiştirildiği il, Amasya değil Niğde'dir.

Örneğin; 2017 yılında Türkiye'de 226 477 ton Amasya elması üretilmiştir. Bu üretimin 149 609 tonunu (%66'sını) Niğde, 7554 tonunu (%3,3'ünü) Amasya üretmiştir.

Üzüm

* Soğuğa karşı en dayanıklı meyvedir.
* İklim seçiciliği yoktur.
* Meyveler içinde üretim miktarı en fazla olan meyvedir. Türkiye'de yetişen meyvelerin %23'ünü üzüm oluşturur.
* Doğu Karadeniz kıyılarında güneşlenme süresi çok kısa olduğu için yetiştirilmesine rağmen ekonomik değer taşımaz.
* Manisa üretimde birinci sıradadır.

Fındık

* Ilıman iklimlerde yetişir.
* Şiddetli don olaylarından olumsuz etkilenir.
* Türkiye'de fındığın

  %80'i Karadeniz Bölgesinde

  %20'si ise Marmara Bölgesinde yetişir.

* Ordu birinci sıradadır.

Antep Fıstığı

* Yazın sıcaklık ve kuraklık ister.
* Yaz mevsiminin uzun olduğu yerlerde yetişir.
* Şanlıurfa birinci sıradadır.

Muz

* Tropikal iklimlerde yetişen bir tarım ürünüdür.
* Türkiye'de doğal koşullarda yetişebildiği alanlar Anamur, Alanya ve Gazipaşa.
* Mersin birincidir.

Turunçgiller

* Turunçgiller, kış ılıklığı isteyen bir tarım ürünüdür.
* Don olaylarından olumsuz etkilenir.
* En fazla (Akdeniz Bölgesinde) yetişir (%89), ikinci en çok yetiştiği bölgemiz Ege Bölgesidir (%10,8). Ayrıca Rize ve çevresinde mikroklima alana bağlı olarak yetiştiriciliği yapılır (%0,2).
* Türkiye'de üretilen meyvelerin %19'u turunçgillerden oluşur. Turunçgiller içerisinde en fazla üretilen ise portakaldır.
* Türkiye'de [portakal] üretiminde Antalya, [mandalina] üretiminde Hatay ve Adana, [limon] üretiminde Mersin birincidir.

Kayısı

* Ilıman ve sıcak iklim bitkisidir.
* Güneydoğu Asya ve Akdeniz ülkeleri başlıca yetişme alanlarıdır.
* Türkiye'de üretilen kayısının yarıdan fazlasını Malatya karşılar.
* En çok (Doğu Anadolu Bölgemizde) yetişir.

İncir

* Akdeniz iklimi gibi don olaylarının az görüldüğü ılıman iklimi sever.
* Bütün kıyılarda tarımı yapılır.
* Aydın üretimde birincidir.

Kivi

* Son yıllarda yetiştirildiği alanlar artmıştır.
* Ilıman iklim koşullarını sever.
* Yalova birincidir.

Diğer Tarım Ürünleri

- ✓ **Ayva** üretiminde Sakarya,
- ✓ **Şeftali** üretiminde Çanakkale,
- ✓ **Kestane** üretiminde Aydın,
- ✓ **Karpuz** üretiminde Adana

birincidir.

NOT

Türkiye 'de

Keten

Kenevir

Haşhaş

Pirinç

Tütün

gibi tarım ürünleri

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının

verdiği özel izin ile sadece belirli yerlerde yetiştirilmektedir.

NOT

Tarımsal üretim;

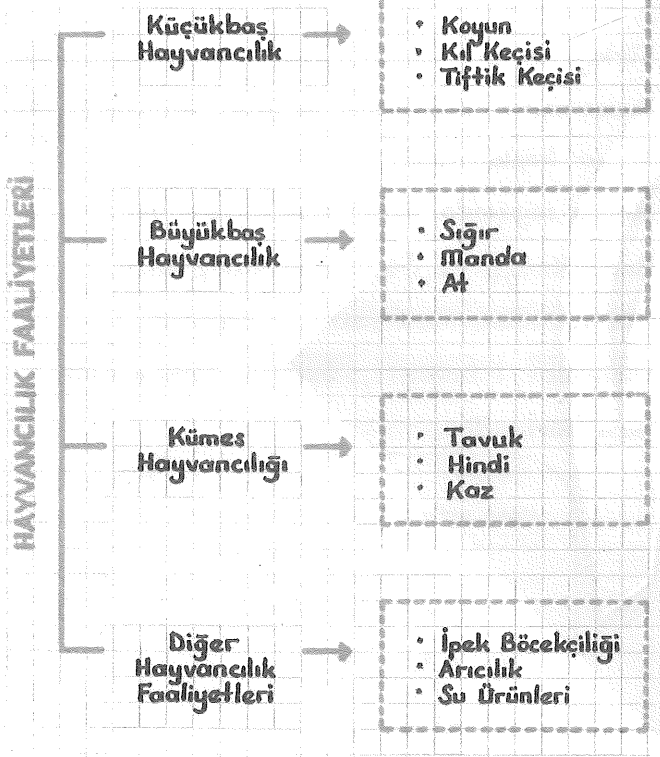
- ✓ Beslenme için gıda gereksinimini karşılaması,
- ✓ İstihdam sağlaması,
- ✓ Sanayi sektörüne ham madde temini,
- ✓ İhracata katkı sunması

yönünden Türkiye ekonomisinde oldukça önemli bir yere sahiptir.

Tarımın Ülke Ekonomisindeki Yerini ve Önemini Belirleyen Başlıca Göstergeler Şunlardır:

- Kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı
- Tarımsal iş gücünün ekonomik etkinliklerdeki yeri
- Tarımın ülke gayrisafi milli hasılasındaki yeri
- Dış ticaret gelirindeki yeri vb.

HAYVANCILIK

Mera Hayvancılığı

- Hayvanların meralarda otlatılması ile yapılan hayvancılıktır.
- Mera hayvancılığında yetiştirilen hayvan ister küçükbaş olsun ister büyükbaş, genelde hayvanlar doğadan beslenir.
- İklime ve yer şekillerine bağlı olarak yürütülen hayvancılık faaliyetidir.
- Yetiştirilen hayvandaki et ve süt verimi daha çok yağışa bağlıdır. Yağışın çok olduğu alanlarda mera ve otlaklar gür olacağı için hayvanlar iyi beslenir ve et verimi ile süt verimi yüksek olur.
- Çayır ve meraların zengin olduğu yerde büyükbaş hayvancılık yapılır. Bozkır alanlarda ise genellikle küçükbaş mera hayvancılığı yapılır.

NOT Genellikle engebeli arazilerde KIL KEÇİSİ yetiştirilirken düzlüklerde KOYUN yetiştiriciliği yapılır.

Besi ve Ahır Hayvancılığı

- Ahırlarda hayvanların dışarı çıkarılmadan, doğal koşullara bağlı kalmaksızın yapılan hayvancılık faaliyetidir.
- Besi hayvancılığında hayvanlar genelde ahırlarında dışarı çıkarılmadan yem ile beslenerek yetiştirilir.
- Besi hayvancılığında küçükbaş ya da büyükbaş tercihe göre yapılabilir ancak büyükbaştaki birim hayvandan elde edilen et ve süt miktarı küçükbaşa göre daha fazla olduğu için

besi hayvancılığında büyükbaş hayvancılık

tercih edilir.

- Tüketimin fazla olduğu yerlerde besi ve ahır hayvancılığı gelişmiştir.

İstanbul, Konya, Balıkesir, Bursa vb...

HAYVAN TÜRLERİ

1. Küçükbaş Hayvancılık

Koyun

- Türkiye'de en fazla yetiştirilen hayvan koyundur. Bunun nedeni bozkırların ve geniş düzlüklerin fazla yer kaplamasıdır.
- Koyun sayısında birinci olan il Van'dır. Bunu Konya ve Şanlıurfa takip eder.
- Merinos (Eskişehir, Bursa), Karaman, Kıvırcık, Dağlıç, Sakız Türkiye'deki bazı türleridir.

NOT

Koyun yetiştiriciliğinin başlıca sorunları, et ve süt veriminin düşük olduğu yerli ırkın çoğunlukta olması ile kar örtüsünün uzun süre yerde kalması şeklinde sıralanabilir.

Türkiye'de koyun ırkları;

- *Marmara'nın güneyinde Karacabey merinosu,*
- *Anadolu'nun batısında kıvırcık,*
- *İç ve doğu kesimlerde mor karaman,*
- *Orta Anadolu'nun batısında da dağlıç*

şeklinde dağılış göstermektedir.

Keçi

- Koyuna göre daha dayanıklı,
- Engebeli alanlarda yetişebilen,
- Sütü kaliteli olan küçükbaş hayvan türüdür.

Kıl Keçisi

- **Akdeniz Bölgesi** - Mersin birinci sıradadır.

Tiftik Keçisi

- **İç Anadolu Bölgesi** - Ankara birinci sıradadır.
- Tiftik keçisinin değerli ve kaliteli yününe **moher** adı verilir.

> Küçükbaş hayvanların geliştiği yerlerde; yünlü dokuma (halı, kilim dokumacılığı) gelişmiştir.

2.Büyükbaş Hayvancılık

- Mera ve ahır hayvancılığı olarak yapılır.
- Mera hayvancılığı daha çok Doğu Anadolu (Erzurum-Kars) ve Doğu Karadeniz'de yapılır.(çayır)
- Ahır hayvancılığı ise büyük kentlerin çevresi ve yakınlarında toplanmıştır.
- Ayrıca yem sanayisinde kullanılan tarım ürünleri de etkili olur.

Sığır

Konya **Erzurum** **İzmir** sırasıyla ilk üç ildir.

Manda

Diyarbakır **Samsun** **Bursa** sırasıyla ilk üç ildir.

> Büyükbaş hayvancılığın olduğu yerde deri sanayisi gelişme gösterir.

NOT Sağdığımız hayvanlar içerisinde <u>süt verimi en yüksek</u> olan **SIĞIR** dır.

3. Kümes Hayvancılığı

- Büyük kentlerin çevresinde yoğunlaşmıştır. (Tüketimin fazla olması)
- Doğal koşullardan çok fazla etkilenmez.
- Kırmızı ete göre daha ucuz olması ve daha çabuk yetişmesi nedeniyle tercih edilir.
- Sırasıyla ilk 5 il;

Manisa, Balıkesir, Bolu, Sakarya, Mersin

4. Arıcılık

- İklim ve bitki örtüsü çeşidi fazla olduğu için ülkemizde gelişme gösteren hayvancılık türlerinden biridir.
- Özel mülkiyet ve fazla sermaye gerektirmediğinden herkes için ekonomik bir faaliyettir.
- Bal üretiminde sırasıyla ilk 4 il;

Ordu, Adana, Muğla, Sivas

NOT

Türkiye'de çeşitli iklimler görüldüğü için gezgin arıcılık ön plana çıkmıştır. Bu yöntemle hem bal verimi hem de kalitesi artar. Bitkilerin çiçek açma dönemi farklı olduğundan, arıcılık yapanlar çiçek yapma dönemine göre bölgeler arasında yer değiştirirler.

5. Balıkçılık

Balıkçılığın Türkiye'de gelişebilmesi için;

- ✔ Açık deniz balıkçılığı yapılmalıdır.
- ✔ Tatlı su balıkçılığı teşvik edilmelidir.
- ✔ Zararlı balık avlama yöntemleri önlenmelidir.
- ✔ Kıyı kirlenmesi önlenmelidir.
- ✔ Modern balıkçılık yöntemleri uygulanmalıdır.
- ✔ Depolama ve soğutucu araçlarla taşıma olanakları arttırılmalıdır.
- ✔ Kültür balıkçılığı geliştirilmelidir.

Kıyı Balıkçılığı

- 1. Karadeniz 2. Marmara 3. Ege 4. Akdeniz
- **Karadeniz Bölgesi** balıkçılıkta birinci sırada gelir. Bunun nedenleri arasında;
  - ↪ Ekonomik faaliyetlerin kısıtlı olması
  - ↪ Balık miktarının fazla olması etkilidir.
  - ↪ Karadeniz balık miktarı en fazla olan denizimizdir. (%70)

Karadeniz'de balık miktarının fazla olma nedenleri;

- Sularının soğuk olması,
- Tuzluluk oranının az olması,
- Oksijen miktarının bol olması,
- Planktonların (balıkların beslendiği küçük canlılar) fazla olmasıdır.

En çok balık çeşidi Akdeniz'dedir.

Ayrıca İstanbul Boğazı, Çanakkale Boğazı, Gelibolu Yarımadası gibi balıkların göç yollarında balık çeşidi fazladır.

Kültür Balıkçılığı

- Özel havuzlar, deniz içi kafesleri
- En fazla **Ege** - Muğla

Tatlı Su Balıkçılığı

- Akarsu, tatlı su gölleri ve barajlarda en çok avlanan sezandır.
- **Beyşehir**, **Eğirdir**, **Çıldır - Kerevit**, **Van - İnci Kefali** gibi türler öne çıkar.

6. İpek Böcekçiliği

- İklime bağlı olarak yapılan hayvancılık faaliyetlerinden biridir.
- Dut ağacının olduğu yerlerde yapılır.
- Suni ipeğin yaygınlaşması ve üretiminin zahmetli olması ipek böcekçiliğinin gelişmesini engellemiştir.
- Sanayisi en çok **Marmara Bölgesinde** gelişmiştir.
- Yaş koza üretiminde ilk beş;

Diyarbakır **Ankara** **Bolu** **Antalya** **Batman**

MADENLER

Bir Madenin İşletilmeye Açılması İçin;

- ✓ Maden yatağı uzun yıllar çıkarılmaya uygun olmalı
- ✓ Fazla derinde olmamalıdır
- ✓ Maden içerisindeki saf metal oranı (tenör) yüksek olmalı
- ✓ Yatak büyüklüğü (rezervi) yeterli olmalı
- ✓ Kullanım alanı yaygın olmalı
- ✓ Ulaşım yollarına yakın olmalı
- ✓ İşletmesinin kolay olması
- ✓ Gelir getirebilir özellikte olmalı

Demir

Ülke genelinde işletilen orta büyüklükteki başlıca demir yatakları; Divriği (Sivas), Hasançelebi (Malatya)'de bulunur. Bunun dışında diğer önemli demir yatakları Niğde, Bingöl ve Kesikköprü'dedir (Ankara).

İşlendiği Yerler (Demir-Çelik Fabrikaları)

1. Karabük
2. Ereğli (Zonguldak)
3. İskenderun (Hatay)
4. Sivas
5. Kırıkkale
6. İzmir

Bakır

Türkiye'de bakır madeni; Murgul (Artvin), Çayeli (Rize), Küre (Kastamonu) ve Maden (Elâzığ)'de çıkarılmaktadır.

İşlendiği Yerler

1. Murgul (Artvin)
2. Samsun
3. Maden (Elâzığ)

Krom

- Demir ve çeliğin sertleştirilmesinde kullanılır.
- Paslanmaz özelliği vardır. Bu yüzden son dönemlerde oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Çıkarıldığı Yerler

1. Guleman (Elâzığ)
2. Fethiye, Köyceğiz (Muğla)
3. Kop Dağı (Bayburt)
4. Bursa
5. Mihalıççık (Eskişehir)

İşlendiği Yerler

1. Antalya (Ulaşım, limanın varlığı)
2. Elazığ (Ham maddeye yakın)

Bor

- Dünya bor rezervinin %72'si Türkiye'de bulunur.
- Plastik, cam, boya, ilaç, çimento, roket yakıtı, jet yakıtı ve enerji üretimi gibi 250 farklı alanda kullanılır.
- Teknolojik yetersizlikler yüzünden yarı işlenmiş olarak ihraç edilir. Bu yüzden ekonomiye katkısı azdır.

İşlendiği Yerler

1. Bandırma (Balıkesir)
2. Kırka (Eskişehir)

Boksit (Alüminyum)

Türkiye'nin başlıca boksit yatakları; Seydişehir (Konya), Kokaksu (Zonguldak) ve Payas'ta (Antakya) bulunmaktadır.

İşlendiği Yerler

1. Seydişehir (Konya)

(Tesisin elektrik ihtiyacı Oymapınar Barajı'ndan sağlanır.)

Barit

- Petrol sondaj kuyularında kullanılır.
- Isıya ve basınca dayanıklıdır.
- Cam sanayisinde ve radyasyon kalkanı olarak kullanılır.

Çıkarıldığı Yerler

1. Alanya, Gazipaşa (Antalya)
2. Giresun
3. Muş
4. Çanakkale
5. Eskişehir
6. İzmir

İşlendiği Yerler

1. Antalya
2. İzmit
3. Eskişehir
4. İzmir

başlıca barit unu fabrikalarının bulunduğu yerlerdir.

Fosfat

- Gübre sanayisinde ham maddedir.
- Türkiye'de az miktarda rezerv bulunmasından dolayı ithal edilen bir madendir.
- Cam, petro kimya sanayinde de kullanılır.

Çıkarıldığı Yerler

1. Mazıdağı (Mardin)
2. Bozova (Şanlıurfa)
3. Bitlis
4. Bingöl

Mermer

Afyonkarahisar, Balıkesir, Elâzığ, Muğla gibi birçok ilde rezervi bulunmaktadır.

Kurşun-Çinko

Türkiye'nin başlıca kurşun-çinko yatakları;

Balya (Balıkesir),
Yenice (Çanakkale),
Keban (Elâzığ),
Bolkar Dağları,
Zamantı (Kayseri),
Akdağmadeni (Yozgat) ve
Doğu Karadeniz'de yer almaktadır.

Civa

Civa işleyen fabrikalar İzmir-Ödemiş ve Konya-Sarayönü'nde kurulmuştur.

Çıkarıldığı Yerler

1. Ödemiş
2. Sarayönü
3. Banaz
4. Gönen

Asbest

- Isıya dayanıklı araç ve gereç yapımında kullanılır.

Çıkarıldığı Yerler

1. Bursa
2. İskenderun
3. Muğla
4. Erzincan
5. İzmir
6. Sivas

Manganez

- Çeliğe sertlik kazandırmak ve direncini artırmak için kullanılır.
- En önemli manganez yatakları Tavas (Denizli) 'ta yer almaktadır.

Çıkarıldığı Yerler

1. Borçka
2. Ereğli
3. Ceyhan

Zımpara Taşı

Sentetik aşındırıcıların devreye girmesi ile doğal zımparaya olan talep azalmıştır. Ancak aşındırıcıların pahalı olması, doğal zımparaya olan talebin bazı özel uygulama alanlarında halen devam etmesine neden olmaktadır.

Çıkarıldığı Yerler

1. İzmir
2. Manisa
3. Aydın
4. Muğla
5. Denizli

Asfaltit

- Asfaltit, petrol kökenli katı bir yakıt olup yüksek yumuşama noktasına sahip doğal asfalt benzeri bir maddedir.
- En önemli rezervler Şırnak - Silopi 'dedir.

Volfram

- **Uludağ** en önemli yataklarını oluşturur.
- Elektrik - elektronik sanayisinde kullanılır.

Manyezit

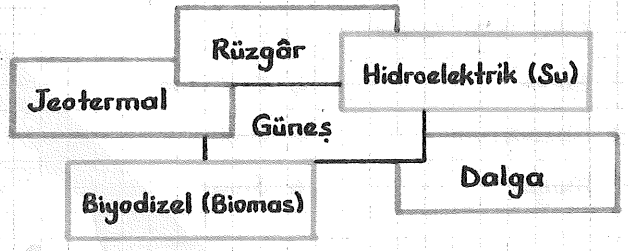
- **Kütahya - Eskişehir** arasında yoğunlaşmaktadır. Bunun yanı sıra Erzincan ve Çanakale 'de de mevcut yataklar bulunmaktadır.
- Tarım endüstrisinde, inşaat, ilaç endüstrisi ve tıpta, kimya endüstrisinde, lastik ve plastik endüstrisinde, kağıt endüstrisinde kullanılır.

Trona

- Trona cevheri, tabiatta doğal olarak bulunan soda minerallerinden en yaygın olanıdır.
- Soda külü üretiminde kullanılan ham maddedir.
- **Sodyum Karbonat** veya **Tabii Soda** olarak da adlandırılır.
- **Ankara** önemli rezervlere sahip ilimizdir.

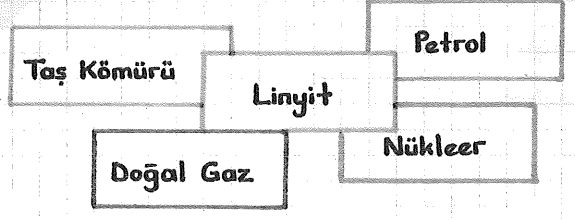
ENERJİ KAYNAKLARI

YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI

YENİLENEMEYEN ENERJİ KAYNAKLARI

- Karbon salımı yüksek çevreye zarar veren enerji kaynaklarıdır.
- Nükleer enerji hariç diğerleri **Fosil Yakıt** ismi ile de anılırlar.
- Fosil yakıtlar içinde çevreye en az zarar veren doğal gazdır.

TAŞ KÖMÜRÜ

BULUNDUĞU - ÇIKARILDIĞI YER

- ZONGULDAK
- BARTIN
- KASTAMONU
- KARABÜK

SANTRAL

- ZONGULDAK - Çatalağzı
- KARABÜK
- ADANA - Sugözü (Yumurtalık)
  (İthal taş kömürü ile çalışır.)

ÖNEMLİ ÖZELLİĞİ

- Birinci zamanda oluşmuştur.
- Kalori değeri yüksektir.
- Daha çok demir-çelik sanayisinde kullanılır.
- Bir kısmı ithal edilir.

LİNYİT

BULUNDUĞU - ÇIKARILDIĞI YER

Bölgelerin tümünde
bol miktarda çıkarım yapılır.

SANTRAL

- KAHRAMANMARAŞ - Afşin-Elbistan
- SİVAS - Kangal
- BURSA - Orhaneli
- ÇANAKKALE - Çan 18 Mart
- KÜTAHYA - Seyitömer, Tunçbilek, Değmizsaz, Tavşanlı
- MANİSA - Soma
- MUĞLA - Yatağan
  Kemerköy (Gökova)
- ANKARA - Çayırhan
- AMASYA - Çeltek

LİNYİT

ÖNEMLİ ÖZELLİĞİ

- Üçüncü zamanda oluşmuştur.
- Her yerde bulunabilir.
- Taş kömürüne göre kalorisi daha düşüktür.
- Türkiye 'de çıkarılan linyitin önemli bir kısmı termik santrallerde elektrik enerjisi elde etmede kullanılır. Ayrıca konutlarda ısıtmada ve sanayide kullanılır.
- En fazla rezerv (Doğu Anadolu) 'dadır.
- Linyitten en fazla elektrik üretimi ise (Ege) 'dedir.
- En fazla rezervin bulunduğu havza (Afşin - Elbistan) 'dır.

PETROL

Bulunduğu - Çıkarıldığı Yer

- Batman - Raman, Şelmo
  - ★ Türkiye'de ilk defa petrol Batman - Raman Dağında çıkarılmıştır.
  - ★ İlk kurulan ve işleme kapasitesi en az olan rafineri Batman'dır.
- Siirt - Garzan
- Adıyaman - Kâhta
- Diyarbakır

Santral

- İzmir - Aliağa
- Van - Engil Gaz Türbinleri (Motorin)
- İstanbul - Ambarlı Fuel Oil
- Artvin - Hopa
- Siirt
- Mardin
- Kırıkkale
- Ankara - Esenboğa
- Samsun - Samsun

PETROL

Önemli Özelliği

- Ülkemizdeki rafineriler şunlardır:
  - Aliağa (İzmir)
  - İpraş (İzmit)
  - Ataş (Mersin) - 2004 'ten bu yana sadece depolama ve boşaltma, pazarlama amaçlı kullanılmaktadır.
  - Orta Anadolu (Kırıkkale)
  - Batman (Batman)

NOT

Türkiye'nin petrol ithalatı büyük oranda

- İran
- Irak
- Rusya
- Suudi Arabistan
- Kazakistan

gibi ülkelerden yapılmaktadır.

120

DOĞAL GAZ

Bulunduğu - Çıkarıldığı Yer

- Trakya - Hamitabat, Kırklareli
- Düzce - Akçakoca
- Mardin - Çamurlu

Santral

Doğal gazı elektrik enerjisine dönüştüren çevrim santrallerimiz;

- Bursa - Ovaakça
- Kırklareli - Hamitabat
- İstanbul - Ambarlı
- Balıkesir - Bandırma
- İzmir - Aliağa (Kombine Çevrim Santrali)
- Samsun
- Ankara
- Sakarya
- Tekirdağ

gibi 220 tane aktif çevrim santrali bulunur.

DOĞAL GAZ

ÖNEMLİ ÖZELLİĞİ

- Türkiye'de petrol ve doğal gaz için en çok sondaj yapılan yer (Ergene Havzası) 'dır.
- Fosil yakıtlar içinde çevreye en az zarar veren enerji kaynağı doğal gazdır.

NOT

Türkiye'nin doğal gaz ithalatı;

- Rusya,
- İran,
- Azerbaycan,
- Cezayir ve
- Nijerya 'dan

temin edilmektedir.

NÜKLEER

BULUNDUĞU - ÇIKARILDIĞI YER

- Toryum - Eskişehir
  Sivrihisar
  Kızılcaören
- Uranyum - Manisa
  Aydın
  Uşak
  Yozgat

SANTRAL

Günümüz itibariyle kurulmuş bir nükleer santralimiz YOKTUR.

ÖNEMLİ ÖZELLİĞİ

- Mersin Akkuyu 'da ve Sinop 'ta kurulacaktır. Bu alanların tercih edilmesinde; su kaynaklarının fazla ve deprem tehlikesinin az olması.

HİDROELEKTRİK (BEYAZ KÖMÜR)

SANTRAL

- FIRAT : Atatürk, Keban, Karakaya, Birecik
- KIZILIRMAK : Altınkaya, Kapulukaya, Kesikköprü, Hirfanlı
- YEŞİLIRMAK : Suat Uğurlu, Hasan Uğurlu Almus, Kılıçkaya
- SAKARYA : Sarıyar, Porsuk, Gökçekaya
- DİCLE : Devegeçidi, Kralkızı, Ilısu
- ÇORUH : Deriner, Borçka
- CEYHAN : Aslantaş, Menzelet, Berke, Sır
- BÜYÜKMENDERES : Kemer, Adıgüzel
- GEDİZ : Demirköprü
- MANAVGAT : Oymapınar

HİDROELEKTRİK (BEYAZ KÖMÜR)

ÖNEMLİ ÖZELLİĞİ

- Akarsulardan hidroelektrik üretiminde faydalanabilmek için akarsuyun;
  - Debisinin yüksek olması
  - Dar ve derin vadiler içinde olması
  - Yatak eğiminin yüksek olması
  - Akış hızının yüksek olması

RÜZGÂR GÜCÜ

SANTRAL

- İzmir - Çeşme, Alaçatı
- Manisa
- Hatay
- İstanbul
- Aydın
- Osmaniye
- Çanakkale
- Balıkesir

RÜZGÂR GÜCÜ

ÖNEMLİ ÖZELLİĞİ

- Yenilenebilir ve temiz enerji kaynaklarından biridir.
- Azda olsa gürültü kirliliği ve kuşların göç yolları üzerinde olmasından dolayı doğal ortama zarar verir.
- 2005 yılından sonra gelişimi hızlanmıştır. Sebebi; Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kanunu ile özel sektörün devreye girmesi.
- Türkiye'nin önemli bir rüzgâr potansiyeline sahip olmasında yer şekilleri ve batıda yoğunlaşmasında batı rüzgârlarının etkisi büyüktür.
- İlk santral 1998 yılında İzmir - Çeşme (Alaçatı) 'da kurulmuştur.

JEOTERMAL

BULUNDUĞU - ÇIKARILDIĞI YER

- Ülkemiz genç bir jeolojik yapıda olduğu için oldukça zengin olduğu anlaşılır. Kırık hatları ile paralellik gösterir.

SANTRAL

- Aydın - Germencik | Denizli - Sarayköy en önemli santrallerdir.
- Ülkemizde işletmeye açılan ilk jeotermal santral, 1984 'te hizmete giren Denizli Kızıldere - Sarayköy santralidir.
- Aydın Salavatlı, Hıdırbeyli ve Germencik, Çanakkale Tuzla hizmete açılmış diğer jeotermal santrallerdir.

ÖNEMLİ ÖZELLİĞİ

- Ülkemizde bu enerjiden elektrik üretimi, sağlık turizmi, konutların ısıtılması, seracılık, dokuma, orman sanayisi, kurutmacılık, konservecilik, mineral üretimi gibi alanlarda faydalanılır.

GÜNEŞ

BULUNDUĞU – ÇIKARILDIĞI YER

- Güneş enerjisi potansiyelin en yüksek olduğu bölgemiz Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz en düşük olduğu bölgemiz ise Karadeniz 'dir.

SANTRAL

- İlk resmi santral Konya 'da kurulmuştur. (2012)
- İlk kule tipi santral Mersin 'de kurulmuştur. (2013)
- Bunlar dışında Malatya, Ankara, Kayseri, Adıyaman.

ÖNEMLİ ÖZELLİĞİ

- Çevreyi kirletmeyen ve yenilenebilen bir enerji türüdür.
- Bu enerjiden yararlanabilmek için güneşli gün sayısının fazla olması gerekir.

BİYOKÜTLE

BULUNDUĞU – ÇIKARILDIĞI YER

- Klasik biyokütle enerjisinden yararlanma odun, bitkisel ve hayvansal atıkların doğrudan yakılması şeklindedir.
- Modern anlamda biyokütle enerjisinden yararlanma ise biyogaz ve biyodizel gibi ürünler elde etme şeklindedir.
  - Biyodizel elde etmek için kolza, ayçiçeği, soya, aspir gibi yağlı tohumlar ve hayvansal yağlar ile mısır, buğday ve şeker pancarı gibi ürünlerden yararlanılır.
  - Biyogaz için hayvansal, bitkisel ve şehir atıklarından yararlanılmaktadır.
- Biyokütle enerjisi, bitkisel ve hayvansal kökenli maddelerden elde edilmektedir.
- Saman, mısır koçanı, pamuk atıkları, odun ve evsel atıklar ile hayvansal atıklar, biyokütle enerjisinin başlıca kaynaklarıdır.

BİYOKÜTLE

SANTRAL

- Ankara Mamak çöplüğünden elde edilen biyogazla elektrik enerjisi üretilmekte ve burada kurulmuş olan serolar ısıtılmaktadır.
- Eskişehir, Antalya, İstanbul, Samsun ve Mersin biyokütle santrallerinin bulunduğu şehirlerimizin başlıcalarıdır.

Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Üretimindeki Sıralaması

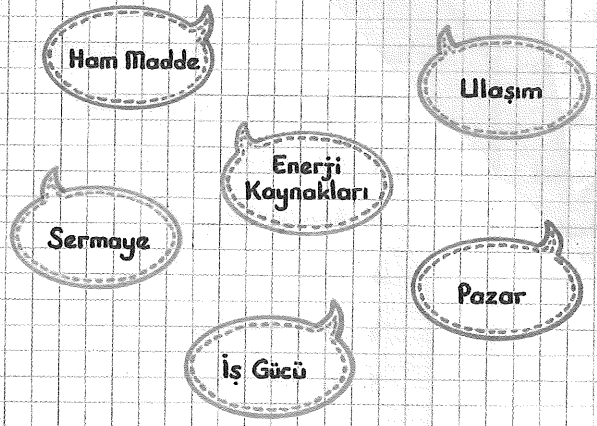
1. Hidroelektrik Enerjisi
2. Rüzgâr Enerjisi
3. Güneş Enerjisi
4. Jeotermal Enerji
5. Biyokütle Enerjisi

SANAYİ

Sanayi, farklı ham maddelerin ve yarı işlenmiş ürünlerin fabrikalarda işlenerek kullanılabilir (imal edilmiş) hale getirilmesi faaliyetidir.

Sanayileşmiş ülkelerde birçok sanayi tesisi yer alır ve çalışma çağındaki nüfusun (15-64 yaş grubu nüfus) önemli bir bölümü (örneğin %30 dan fazlası) bu sektörde çalışır.

Türkiye'de sanayi faaliyetlerinin dağılışını etkileyen başlıca faktörler;

Ham Madde

Fabrikanın kuruluş yerinin belirlenmesinde ham maddenin şu özellikleri etkilidir:

Ham madde değerinin taşıma maliyetinden düşük olması

→ Çimento, et ve unlu mamullere yönelik fabrikalar bu nedenle ham maddenin bulunduğu yerde kurulur.

Ham maddenin kolay bozulabilir olması

→ Genellikle tarım ürünlerinden oluşan ham maddeler kolay bozulabilir olduğu için bu ürünleri işleyen tesisler ham madde kaynağının yakınında kurulur. Örneğin; konserve, salça, çay, şeker, zeytinyağı gibi.

Ulaşım

Ham maddelerin fabrikaya, üretilen sanayi ürünlerinin ise pazara ulaştırılması açısından ulaşım sektörü büyük bir öneme sahiptir. Ürünlerin daha düşük maliyetle taşınması bakımından öncelikle deniz yolu, sonra demir yolu tercih edilmektedir. Bu nedenle demir yolu bağlantısı da bulunan limanlar, aynı zamanda sanayileşme bakımından çekim alanlarıdır.

Örneğin; İskenderun'da demir çelik ve Samsun'da bakır fabrikalarının kurulmasında ulaşım koşulları belirleyici olmuştur. Aynı şekilde İzmir, İzmit ve Mersin'de petrol rafinerilerinin; İstanbul, İzmit, Adapazarı, Bursa ve İzmir otomotiv sanayisinin gelişmesinde de ulaşımın payı büyüktür.

Enerji Kaynağı

Sanayileşmede en önemli etmenlerden biri enerjidir. Çünkü fabrikalardaki makineleri çalıştırmak, bazen de yüksek ısı elde etmek için fazla miktarda enerjiye ihtiyaç vardır. Ülkemizdeki başlıca enerji kaynakları taş kömürü, linyit, petrol, doğal gaz, hidroelektrik enerji ve rüzgâr gücüdür. Bazı sanayi kolları bu enerji kaynaklarına yakın yerlerde kurulmaktadır.

Enerji kaynaklarında kömürün uzak yerlere taşınması maliyeti olumsuz etkilediği için sanayi kuruluşları enerji kaynağına yakın kurulmuştur:

- Karabük ve Ereğli demir çelik tesisleri
- Rüzgâr türbinlerinin Batı Anadolu'ya kurulması
- Soma, Yatağan, Afşin Elbistan, Çayırhan, Tunçbilek, Seyitömer termik santralleri
- Güneş enerjisi için Güney Anadolu'nun tercih edilmesi vb.

Pazar

Fabrikalar ticari kuruluşlar olduğundan buralardaki üretim, üretilenlerin tüketilmesine bağlıdır. Bu nedenle sanayileşmede pazar önemli bir etmendir ve bazı sanayi kuruluşlarının kurulacağı yer belirlenirken pazar koşulları da göz önünde bulundurulur.

Sermaye

Sanayileşmede temel koşul sermayedir. Çünkü üretim için gerekli olan ham madde, makineler ve iş gücünün bir araya getirilmesi sermayeye bağlıdır. Ülkemizde sanayinin gelişmiş ülkeler düzeyinde olmamasının ana nedeni sermayenin yetersiz olmasıdır.

NOT

Türkiye'de milli gelirden en fazla pay alan, dolayısıyla sermaye birikimi en fazla olan şehir İSTANBUL 'dur.

DİKKAT!

OSB

Organize Sanayi Bölgesi (OSB), sanayi faaliyetlerinin sağlıklı yürütülebilmesi amacıyla uygun alanların gerekli altyapı hizmetleriyle donatılması sonucu oluşur. Türkiye'de 2019 yılı itibariyle 335 adet OSB bulunmaktadır.

Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluşunda Etkili Olan Faktörler

- Sanayinin uygun alanlarda yapılandırılması
- Düzenli kentleşmenin sağlanması
- Çevresel sorunların önlenmesi
- İmalat sanayisinin belirli bir plana göre yetiştirilip geliştirilmesi

TÜRKİYE'DE SANAYİ DAĞILIŞI

BESİN SANAYİSİ

Un ve Unlu Mamuller

İç Anadolu başta olmak üzere tüm bölgelere dağılmıştır. Özellikle
- Konya
- Karaman
- Ankara
- Eskişehir

Bitkisel Yağ

Ayçiçeği :
- Edirne
- Tekirdağ
- Kırklareli ...

Mısır :
- Adana
- İzmir ...

Zeytin :
- Ayvalık
- Edremit
- Gemlik
- Aydın
- Muğla
- Adana
- Kilis
- Hatay ...

Şeker

Şekerpancarı üretimi Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve kıyı kuşağı haricinde bütün bölgelere dağılmıştır. Özellikle İç Anadolu'da üretim fazladır. Ham maddeye yakın kurulduğu için yetiştirilen alanlara yakındır.

Konserve

- Güney Marmara
- Ege'de gelişmiştir.

Et ve Süt Ürünleri

- Marmara
- Ege
- Doğu Anadolu
- Doğu Karadeniz ...

Çay

- Doğu Karadeniz (Rize, Trabzon...)

TÜTÜN ve İÇKİ SANAYİSİ

Sigara

- İstanbul
- Samsun
- Tokat
- İzmir
- Bitlis
- Malatya
- Adana

İçki

- Tekirdağ
- İstanbul
- İzmir
- Ankara
- Yozgat
- Afyonkarahisar
- Elâzığ
- Gaziantep
- Diyarbakır

DOKUMA SANAYİSİ

Pamuklu

- İstanbul
- İzmir
- Adana
- Aydın
- Denizli
- Kayseri
- Malatya
- Bursa
- Gaziantep
- Kahramanmaraş...

Halıcılık

- Hereke
- Bünyan
- Milas
- Kula
- Gördes
- Simav
- Isparta
- Bursa
- Ladik
- Uşak

Yünlü

- Kocaeli (Hereke)
- Bursa
- İstanbul
- Uşak
- Siirt
- Kayseri (Bünyan)

İpekli

- Bursa
- İstanbul

MADENE DAYALI SANAYİ

Demir-Çelik
- Ereğli
- Karabük
- İskenderun
- Kırıkkale
- İzmir
- Sivas

Alüminyum
- Seydişehir (Konya)

Ferro-Krom
- Antalya
- Elâzığ

Bakır
- Samsun
- Murgul
- Maden

Bor
- Bandırma
- Kırka

Kurşun-Çinko
- Kayseri
- Keban (Elâzığ)

Barit Unu
- Antalya
- Eskişehir
- Elâzığ
- İzmir
- İzmit

Trona
- Ankara

MAKİNE SANAYİSİ

Otomotiv
- Bursa
- İstanbul
- Kocaeli
- İzmir
- Ankara
- Aksaray
- Adana
- Gaziantep
- Sakarya
- Konya

Uçak
- Ankara
- Eskişehir

Savunma
- Kırıkkale
- Ankara
- Sakarya

Gemi Yapım (Tersane)
- İstanbul (Pendik, Tuzla)
- İzmit (Gölcük)
- İzmir

Tarım Aletleri
- Ankara
- Konya
- Adana

Demir Yolu Araçları
- Sakarya
- Eskişehir
- Sivas
- Bursa

ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİSİ

Kağıt

- Giresun (Aksu)
- Kastamonu (Taşköprü)
- Zonguldak (Çaycuma)
- Bartın
- Balıkesir
- Muğla (Dalaman)
- Mersin (Taşucu)
- Afyonkarahisar (Bolvadin)

Kereste

- Düzce
- Bolu
- Bartın
- Kastamonu
- Sinop
- Rize
- Artvin

Mobilya

- Ankara
- Bursa (İnegöl)
- İzmir
- İstanbul
- Kayseri
- Sakarya

TOPRAĞA DAYALI SANAYİLER

Çimento

- İstanbul
- Ankara
- Adana
- Mersin
- İzmir
- Elâzığ
- Van
- Bartın
- Gaziantep (Bütün bölgelerde yaygındır.)

Tuğla ve Kiremit

- Eskişehir
- İzmir
- Manisa
- Kütahya
- Bolu

Seramik

- Kütahya
- İstanbul
- Çanakkale (Çan)
- Bilecik (Söğüt, Bozüyük)
- İzmir
- Kocaeli
- Bursa (İznik)

Cam

- Sinop
- İstanbul
- Kırklareli
- Bursa (Yenişehir)
- Mersin
- Denizli

Petrol Arıtma

- İzmit (İpraş)
- İzmir (Aliağa)
- Mersin (Ataş - 2004 yılından bu yana depolama ve pazarlama amacıyla kullanılmaktadır.)
- Kırıkkale (Orta Anadolu)
- Batman (Batman - İlk kurulan ve en küçük olanı)

İlaç

- İstanbul
- İzmir
- İzmit

Lastik

- İzmit
- Bursa
- İstanbul
- İzmir
- Adapazarı
- Kırşehir

Gübre

- Bandırma
- İzmit
- Kütahya
- Adana
- Elâzığ
- İzmir
- İskenderun
- Mersin

ULAŞIM SİSTEMLERİ

Ulaşımı Etkileyen Faktörler

Doğal Faktörler

- Coğrafi Konum
- Yeryüzü Şekilleri
- İklim

Beşeri Faktörler

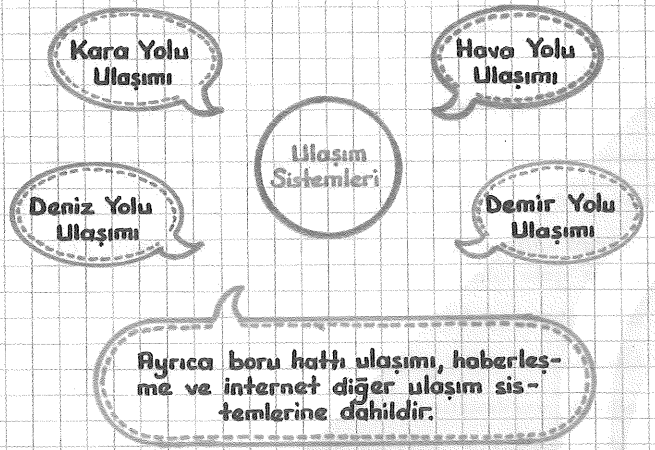
- Ekonomik Faaliyetler
- Nüfus ve Yerleşme
- Teknolojik Gelişmeler

NOT

Ülkemizde kara ve demir yolu hatları genelde doğu batı doğrultusunda uzanmaktadır. Bunun en önemli nedeni dağların doğu batı doğrultusunda uzanmasıdır.

Ülkemizde dağların doğu batı yönlü uzanışı kuzey güney yönünde ulaşımı zorlaştırmıştır.

Ulaşım Sistemleri

DEMİR YOLU

Anadolu'da ilk demir yolu Osmanlı döneminde 1856'da yapılan İzmir-Aydın hattıdır. (130 km)

Cumhuriyet öncesinde demir yollarının büyük bir kısmı Konya-Ankara hattının batısında iken Cumhuriyet Döneminde yapılan yatırımların büyük bölümü doğuya kaydırılmıştır.

Türkiye'de demir yolu yapımı;

- şehirler ve limanlar arası ulaşımı sağlamak,
- her çeşit ürünü pazara ulaştırmak ve
- komşu ülke sınırlarına ulaşmak

gibi maksatlarla gerçekleştirilmektedir.

Ancak bazı illerimizde ve bazı komşularımızla demir yolu bağlantımız yoktur. Özellikle engebenin fazla olduğu Doğu Karadeniz ve Hakkâri çevresi ile Muğla, Bursa, Çanakkale gibi illerde de demir yolu yoktur.

Bir kısmı gerçekleştirilmiş, bir kısmı ise yapımı sürdürülen projeler ile demir yolu ulaşımının Türkiye ulaşım sistemleri içindeki payının artırılmasına çalışılmaktadır. Bu projeler içerisinde

önemlidir.

KARA YOLU

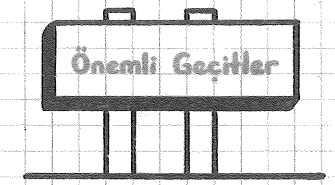
Kara yolu ulaşımının en büyük özelliği, nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin yer aldığı bütün noktalara erişime imkân vermesi ve ulaşım sistemleri arası geçişlere uygun olmasıdır. Bu özelliği ile kara yolu taşımacılığı, tarihten bu yana toplum refahının gelişmesinde en önemli rolü üstlenen ve kalkınmanın en temel itici gücü olarak hizmet veren ulaşım sistemi olarak ön plana çıkmıştır.

- Kara yolu ulaşımının en önemli özelliği her yere ulaşılabilmesidir.
- Ülkemizde 1950 yılından sonra kara yollarına ağırlık verilmiştir.

Otoyollar; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Adana gibi büyükşehirlerimizin civarında hizmet veren, ülkemizin en yoğun trafiğe sahip güzergâhları üzerinde bulunmaktadır. Son yıllarda otoyol projelerine önemli oranda bütçe ayrılmaktadır. İzmir-İstanbul otoyolu ve Osmangazi Köprüsü bu projelere örnek olarak verilebilir.

Ülkemiz ile bağlantılı uluslararası kara yolu projelerinin başında;

- Uluslararası E-Yolları Ağı
- TEM (Trans European Motorway)
- Karadeniz Ring Koridoru
- İpek Yolu gelmektedir.

- Doğu Anadolu Bölgesini Erzurum-Gümüşhane üzerinden Trabzon'a bağlayan Kop, Zigana, Çataltepe Geçitleri,
- Kastamonu'da Ecevit Geçidi, Ilgaz Geçidi,
- Akdeniz Bölgesi ile İç Anadolu arasındaki Gülek Boğazı,
- Silifke-Mut üzerinden Konya'ya bağlanan Sertavul,
- Antalya-Isparta-Burdur arasındaki bağlantıyı sağlayan Çubuk Boğazı ve Çeltikçi Beli,
- Hatay İskenderun bağlantısını sağlayan Belen Geçidi

ülkemizdeki önemli geçitlerdir.

BAZI KARA YOLU TÜNELLERİ

Ovit Dağı Tüneli

Türkiye'de Rize-Erzurum arasındaki kara yolunun İkizdere-İspir mevkiinde bulunan Ovit Dağı Geçidi'nin kara yolu tüneli ile geçilmesini hedefleyen bir ulaşım projesidir. 14 300 metre uzunluğunda.

Orhangazi Tüneli

Bursa-Orhangazi'de bulunur. Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu Projesi kapsamında inşa edilmiştir. Orhangazi (önceki adı Samanlı) Tüneli'nin

Türkiye'nin en uzun otoyol tüneli

olduğu söylenebilir.

Nefise Akçelik Tüneli

Ordu-Bolaman arasında yer alan tünel iki tüpten oluşmakta olup tek tüp 3778 metre uzunluğa sahiptir.

Avrasya Tüneli Projesi

(İstanbul Boğazı Kara Yolu Tüp Geçişi Projesi)

Asya ve Avrupa yakalarını, deniz tabanının altından geçen bir kara yolu tüneli ile birbirine bağlayacak. İstanbul'da araç trafiğinin yoğun olduğu Kazlıçeşme-Göztepe hattında hizmet verecek olan Avrasya Tüneli, toplam 14,6 kilometrelik bir güzergâhı kapsıyor.

Yeni Zigana Tüneli

Zigana Tüneli, tarihi İpek Yolu'nun en önemli noktası. Tünel inşa edilince Trabzon'dan Gümüşhane'ye, Bayburt'a, oradan Erzurum Aşkale'ye, Gümüşhane'den Erzincan'a yol kısalacak, Trabzon-Gümüşhane kara yolu üzerinde yapımı süren Yeni Zigana Tüneli, tamamlandığında

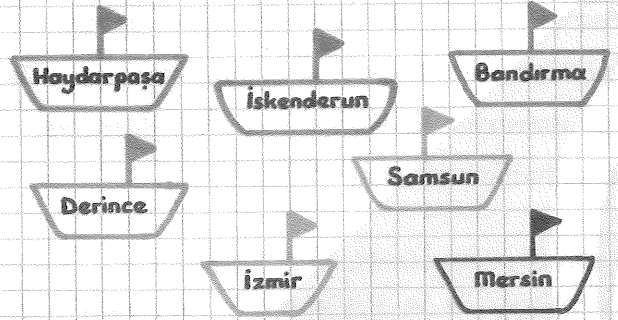
> dünyanın ikinci, Türkiye ve Avrupa'nın ise EN UZUN TÜNELİ olacaktır.

TÜRKİYE SINIR KAPILARI HARİTASI

T SINIR KAPILARI	SURİYE	IRAK	AZERBAYCAN
BULGARİSTAN	6-Yayladağ S.K.	15-Habur S.K.	20-Dilucu S.K.
1-Dereköy S.K.	7-Cilvegözü S.K.	16-Üzümlü S.K.	
2-Hamzabeyli S.K.	8-Öncüpınar S.K.	İRAN	ERMENİSTAN
3-Kapıkule S.K.	9-Karkamış S.K.		21-Akyaka S.K.
YUNANİSTAN	10-Mürsitpınar S.K.	17-Esendere S.K.	
4-Pazarkule S.K.	11-Akçakale S.K.	18-Kapıköy S.K.	GÜRCİSTAN
5-İpsala S.K.	12-Ceylanpınar S.K.	19-Gürbulak S.K.	22-Aktaş S.K.
	13-Nusaybin S.K.		23-Türközü S.K.
	14-Zeytin Dalı S.K. (Son açılan)		24-Sarp S.K.

DENİZ YOLU

Türkiye'de uluslararası ticaretin yaklaşık %65'i en ucuz taşıma türü olan deniz yolu ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle ticari işlevi yüksek

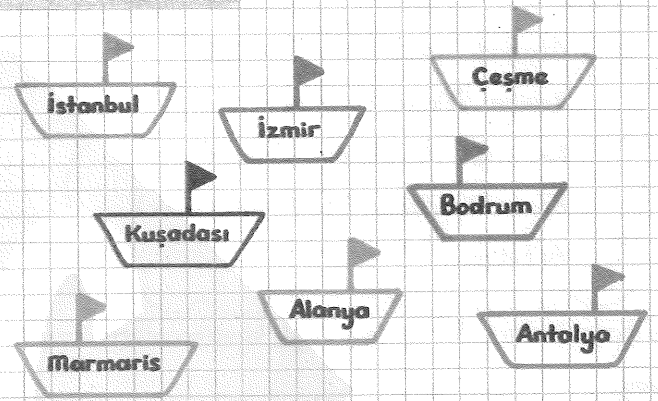

limanları oldukça önemlidir.

Bu limanların birçoğunun hinterlandının hem kara hem demir yolu ile bağlantısı vardır.

Ülkemizde uluslararası araç taşımacılığında (Ro-Ro), ilk olarak Haydarpaşa-Trieste (Trieste, İtalya) ile başlayan hatlara Mersin, İzmir bağlantılı Venedik-Trieste olarak devam edilmiş, sonrasında buna Karadeniz hattı da eklenmiştir.

Türkiye 'nin uluslararası yolcu taşımacılığında (kruvaziyer) önde gelen limanları, ana kruvaziyer limanı özelliğindeki

limanlarıdır.

Hinterlant (Ard Bölge)

Bir limanın çevresiyle olan ulaşım bağlantısını ifade etmektedir. Ulaşım ağlarının geliştiği limanların etki alanı ve etkilendiği alanda artış göstermektedir.

Ülkemizde İstanbul, İzmir, Kocaeli, İskenderun gibi limanların hinterlandı daha geniştir.

HAVA YOLU

Ülkemizde 5 adet havalimanı hava taşımacılığında en önemlileridir;

- Atatürk Havalimanı (İstanbul)
- Sabiha Gökçen (İstanbul)
- Esenboğa Havalimanı (Ankara)
- Adnan Menderes Havalimanı (İzmir)
- Antalya

Bu havaalanları Avrupa'nın sayılı havalimanları arasındadır.

Ordu-Giresun Havalimanı

Avrupa ve Türkiye'nin deniz doldurularak deniz içine yapılan ilk havaalanıdır.

Ülkemizde deniz doldurularak yapılan ikinci havalimanı Rize-Artvin Havalimanı'dır.

Türkiye'nin en uzun havaalanı pisti Şanlıurfa GAP Uluslararası Havaalanı'dır. (4000m)

BORU HATLARI

Tamamı Türkiye'de Yer Alan Ham Petrol Boru Hatları

Batman-Dörtyol

Türkiye'de ilk boru hattı, 1967 yılında Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) tarafından Batman-Dörtyol (İskenderun Körfezi) arasında döşenmiş ve işletmeye açılmıştır. Yıllık kapasitesi 3,5 milyon ton olan boru hattının uzunluğu 511 km 'dir.

Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı

1976'da Kerkük'te ve Irak'ın diğer sahalarında üretilen petrolün Ceyhan (Yumurtalık) Terminali'ne taşınması amacıyla inşa edilmiştir. Hat, 986 km olup ğunda olup 1987 yılında bir boru hattı daha inşa edilmiştir. Irak-Türkiye boru hattından Ceyhan Terminali'ne yıllık yaklaşık 70 milyon ton petrol gelmektedir.

Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı (BTC)

Azerbaycan ve Hazar Bölgesi'nde üretilecek petrolün güvenli, ekonomik ve çevre sorunu oluşturmayan bir boru

hattı sistemi aracılığıyla Azerbaycan, Gürcistan üzerinden Ceyhan'a taşınması ve buradan da tankerlerle dünya pazarına ulaştırılması hedeflenir. 2006 yılında petrol akışı başlayan boru hattı, 1796 km uzunluğundadır ve taşıdığı petrol miktarı yıllık 50 milyon tondur.

TÜRKİYE'NİN PETROL BORU HATLARI

Doğal Gaz Boru Hatları

Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Boru Hattı (ITG)

Avrupa Birliği INOGATE Programı kapsamında geliştirilen Güney Avrupa Gaz Ringi'nin ilk aşaması olarak Türkiye ve Yunanistan doğal gaz hatlarının bağlanmasını içeren anlaşma 2003'te imzalanmıştır. Böylelikle 2007 yılında Türkiye'den Yunanistan'a gaz akışı başlamıştır.

Rusya-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı (Batı Hattı)

Türkiye'ye Bulgaristan sınırından giren boru hattı; Hamitabat, Ambarlı, İstanbul, İzmit, Bursa ve Eskişehir güzergâhını takip ederek Ankara'ya ulaşır ve bu hat 845 km uzunluğundadır. Hattın kapasitesi, yıllık yaklaşık 15 milyar m^3 tür.

İran-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı

Proje ile başta İran olmak üzere doğudaki kaynaklardan alınacak doğal gazın boru hattı ile Türkiye'ye taşınması amaçlanmıştır. Yaklaşık 1491 km uzunlu-

ğundaki hat, Doğubeyazıt'tan başlayıp Erzurum, Sivas ve Kayseri üzerinden Ankara'ya ulaşmaktadır. Hattın bir kolu da Kayseri ve Konya üzerinden Seydişehir'e ulaşmaktadır.

Bakü-Tiflis-Erzurum Doğal Gaz Boru Hattı (BTE)

BTE, Azerbaycan'ın Hazar Denizi'nde bulunan Şah Deniz sahasından üretilen gazı Türkiye'ye taşıyan, 690 km uzunluğunda ve 20 milyar m^3 kapasiteye sahip bir hattır. 2005-2007 yılları arasında inşa edilen hat, 2007'den beri faaliyet göstermektedir.

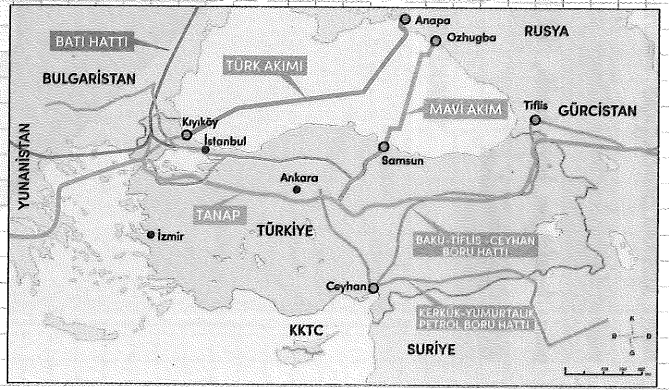
Rusya-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı (Mavi Akım)

1997'de BOTAŞ ve Gazexport arasında imzalanan 25 yıllık Doğal Gaz Alım Satım Anlaşması kapsamında doğal gaz, Rusya'dan Karadeniz geçişli bir hat ile Türkiye'ye ulaşmaktadır. Anlaşmaya göre doğal gaz sevkiyatı yıllık 16 milyar m^3 seviyesine ulaşacaktır.

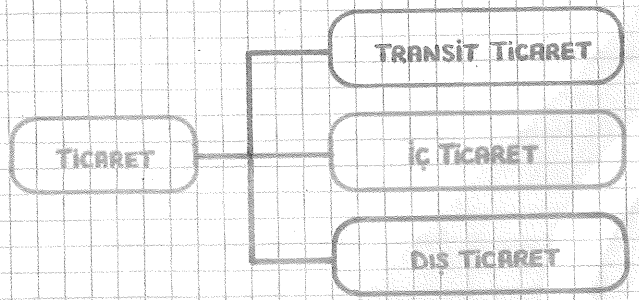
Türkiye'nin Enerji Diplomasisindeki Yeni Hamlesi: TANAP

Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP), Türkiye'nin Gürcistan sınırından başlayarak Yunanistan sınırına uzanacak ve başlangıç olarak Azerbaycan'ın Şah Deniz sahasından üretilecek 16 milyar m^3 doğal gazı taşıyacaktır. TANAP'ın yatırım değeri 10 milyar doların üzerindedir. Bu proje Türkiye'yi yakın coğrafyasında enerji politikalarının merkezi yapabilecek bir potansiyele sahiptir. Nihai olarak 32 milyar m^3 kapasiteye ulaşması planlanan boru hattı, yaklaşık 2000 km uzunluğunda olacaktır.

TÜRKİYE'NİN DOĞAL GAZ BORU HATLARI

TİCARET

İÇ TİCARET

Ülke sınırları içerisindeki her türlü mal ve hizmet alım satımına **iç ticaret** denir.

Ülkemizde iç ticaret hareketli bir yapıya sahiptir. Bu canlılıkta; ülkemizdeki iklim çeşitliliğine bağlı olarak yetişen farklı tarım ürünleri, ülkenin büyük ve küçükbaş hayvancılık yapılan alanlarının farklı yerlerde olması, balıkçılığın yapıldığı kıyı kentlerinden denize kıyısı olmayan bölgelere deniz mahsullerinin ulaşımı, nüfusun ve sanayi tesislerinin dağılımındaki dengesizlik, madenlerin

çıkarıldığı ve işlendiği yerlerdeki farklılık, gelişmiş ulaşım ağı, pazarlama ve reklamcılık faaliyetlerindeki değişim ve gelişim gibi sebepler etkilidir.

DIŞ TİCARET

Dış ticaret bir ülkenin diğer ülkelerle yaptığı her türlü alım satımdır. Ülkelerin ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin farklı olması, doğal kaynakların, ham maddelerin ve işlenmiş ürünlerin farklılık göstermesi uluslararası ticaretin en önemli sebebidir.

Bir ülke içerisinde üretilen her türlü mal ve hizmetin başka ülkelere satılmasına **dış satım (ihracat)**, yabancı ülkelerden satın alınan her türlü mal ve hizmete ise **dış alım (ithalat)** denir. Bir ülkenin belli bir dönem içinde gerçekleştirdiği toplam dış satım ve dış alım değeri **dış ticaret hacmi** olarak adlandırılır.

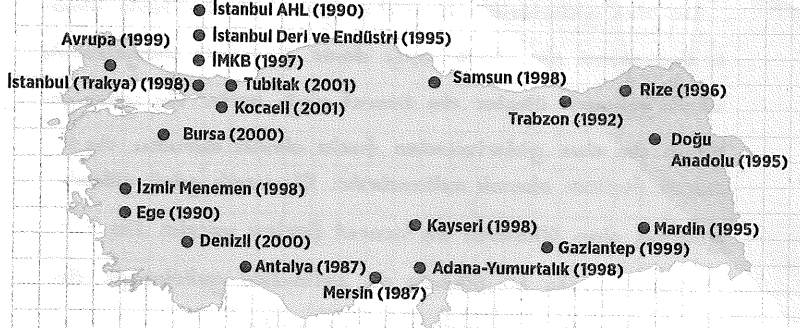
Dış alım giderlerinin dış satım giderlerinden fazla olması durumuna **dış ticaret açığı** denir. Ekonomik dengelerinde sıkıntı yaşayan ülkeler dış ticaret açığı verir. Dış satım gelirinin dış alım giderlerinden fazla olması durumu **dış ticaret fazlası** olarak adlandırılır. Ekonomik gücü yüksek, gelişmiş olan ülkelerin dış ticaret fazlası vardır. **Dış ticaret dengesi** ise bir ülkenin dış satımdaki gelirleriyle dış alımdaki giderleri arasındaki dengedir.

Serbest Bölge

Bir ülkenin idari sınırları dâhilinde bulunan fakat gümrük sahası dışında bırakılan, ülkenin diğer kesimlerinden farklı olarak ihracat artışına yönelik birtakım ekonomik ayrıcalıkların tanındığı bölgelere **serbest bölge** denir.

Ülkemizde serbest bölgelerin kuruluş amacı;

- ✓ İhracat odaklı üretim ve yatırımları desteklemek
- ✓ Ülkeye yapılacak yabancı yatırımları ve teknolojik girişleri teşvik etmek
- ✓ İşletmeleri ihracata yönlendirmek
- ✓ Uluslararası ticaretin gelişimini desteklemek

TRANSİT TİCARET

Dış ve iç ticaret dışında dikkati çeken bir diğer ticaret biçimi de transit ticarettir. Türkiye'de transit ticaretin gelişmesinde etkili olan faktörler:

- Üç tarafının denizlerle çevrili olması
- Farklı ekonomik yapılardaki ülkelere komşu olması
- Kara yoluyla demir yolunun birbirini tamamlaması
- İstanbul ve Çanakkale boğazlarına sahip olması
- Ulaşım yollarının geliştirilmesi
- Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında önemli işlek yollara sahip olması

TURİZM

Türkiye'nin Turistik Değerini Arttıran Faktörler

- ✓ Yazların sıcak ve uzun geçmesi
- ✓ Deniz suyu sıcaklığının yeterli olması (Karadeniz kıyıları hariç)
- ✓ Zengin bitki toplulukları
- ✓ Yeryüzü şekillerinin çeşitliliği (mağara, peribacası, traverten)
- ✓ Tarihi değerlerin zenginliği (İlk Çağ, Bizans, Selçuklu, Osmanlı Dönemi eserleri)
- ✓ Çok sayıda kaplıca ve içmecenin bulunması
- ✓ Henüz bozulmamış doğal alanlara sahip olmasıdır.

Dünya Kalıcı Miras Listesine Alınan Mekânlarımız Kültürel Miras Olarak Listeye Alınanlar

- İstanbul'un tarihi alanları - 1985
- Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası (Sivas) - 1985
- Göreme ve Kapadokya Milli Parkı (Nevşehir) 1985
- Boğazköy (Hattuşaş) - Hitit başkenti (Çorum) 1986
- Nemrut Dağı (Adıyaman) - Kâhta - 1987
- Xanthos - Letoon (Muğla - Antalya il sınırı), Likya Uygarlığı - 1988
- Safranbolu şehri (Karabük) - 1998
- Truva Antik Kenti (Çanakkale) - 1998
- Edirne Selimiye Cami ve Külliyesi (Edirne) - 2012
- Çatalhöyük (Konya) - 2012
- Cumalıkızık (Bursa) - 2014

- Bergama (İzmir) - 2014
- Diyarbakır Kalesi ve Surları - 2015
- Efes - 2015
- Ani Arkeolojik Alanı - 2016
- Afrodisyas (Aydın) - 2017
- Göbeklitepe (Şanlıurfa) - 2018
- En son dahil edilen yer:

  Arslantepe Höyüğü (Malatya) - 2021 oldu.

Hem Kültürel Hem Doğal Miras Olarak Listeye Alınanlar (Karma Liste)

- Pamukkale - Hierapolis (Denizli)
- Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir)

BAZI TURİZM ALANLARI

1 - Karadeniz Bölgesi

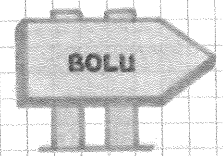
TRABZON
- Sümela Manastırı
- Ayvasıl Kilisesi
- Hz. Yahya Manastırı

ÇORUM
- Hitit medeniyetine ait Güneş Kursu, geyik ve boğa figürleri, tapınaklar ve birçok eski kalıntı

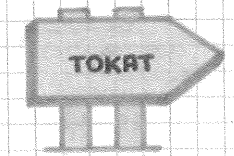
AMASYA
- Sultan Beyazıt Külliyesi
- Amasya Kalesi

SAMSUN
- Gazi Müzesi
- Büyük Cami
- 19 Mayıs Fuarı
- Lâdik Kaplıcaları

KASTAMONU
- Ilgaz Kayak Merkezi

- Abant Gölü
- Yedigöller
- Ilgaz ve Köroğlu Dağları
- Kartalkaya

- Ballıca Mağarası

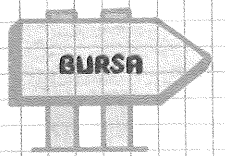
- Safranbolu Evleri

2 - Marmara Bölgesi

- İstanbul bir tarih cennetidir.
  - ✓ Dolmabahçe Sarayı
  - ✓ Topkapı Sarayı

✓ Ayasofya Müzesi ✓ Ayairini Kilisesi ✓ Kapalıçarşı
✓ Kız Kulesi ✓ Anadolu ve Rumeli Hisarı
gibi birçok önemli tarihi eser yer almaktadır.

- Ulu Cami
- Yeşil Türbe
- İznik Yeşil Cami
- Kaplıcalar
- Uludağ Kayak Merkezi

- Selimiye Cami
- Rüstempaşa Kervansarayı
- Saray Hamamı

- Truva Harabeleri
- Gelibolu Milli Parkı
- İda Dağı (Kazdağı)

- Manyas
- Kaplıcalar
- Erdek
- Cunda Adası

• Acarlar Langozu

• Kartepe

3 - Ege Bölgesi

• Meryem Ana Kilisesi
• Athena Tapınağı
• Efes
• Milet ve Bergama Antik Tiyatroları
• Agora
• Akropolis

gibi birçok önemli eser yer almaktadır.

• Çeşme gibi birçok deniz turizm merkezi de bulunmaktadır. (Deniz turizminin ilk başladığı yer)

• Kuşadası
• Didim

deniz turizminin merkezi durumundadır.

• Afrodissas
• Hierapolis
• Pamukkale

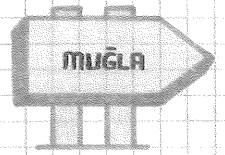
• Kaplıcalar
• Frig medeniyetinden kalma eserler yer almaktadır.

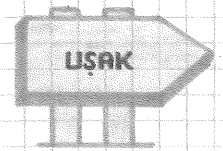
• Aizonia

• Ağlayan Kaya
• Spil Milli Parkı
• Sard Harabeleri

- Ölüdeniz
- Fethiye
- Datça
- Bodrum

- Ulubey Kanyonu
  (Dünyanın 2. uzun kanyonu)

4 - Akdeniz Bölgesi

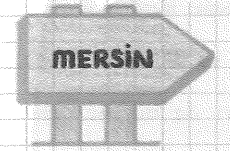
- Deniz turizmi ve tarihi turizm oldukça gelişmiştir.
  (✓ Alanya ✓ Manavgat ✓ Kaş ✓ Kemer ✓ Telmessos ✓ Olimpos ✓ Perge ✓ Aspendos ✓ Kaleiçi)
- ✓ Saklıkent Kayak Merkezi ✓ Belek ✓ Alanya ✓ Didim ✓ Kekova ✓ Dim Çayı ✓ Karain ✓ Beldibi ✓ Altınbeşik ✓ Kurşunlu ✓ Düden ✓ Manavgat Şelalesi ✓ Noel Baba Kilisesi ve Müzesi

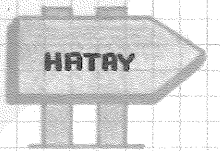
- Eğirdir Gölü
- Davraz Kayak Merkezi

- Hacılar Harabeleri
- Antik Sagalasos Kenti

- Anamur'da Orta Çağ'dan kalma kale
- Cennet ve Cehennem Mağaraları
- Kızkalesi

- St. Pierre Kilisesi

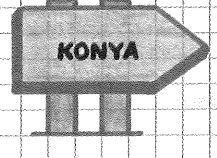
5 - İç Anadolu Bölgesi

- Anıtkabir
- Ankara Kalesi
- Anadolu Medeniyetleri Müzesi
- Polatlı yakınlarında Frigler'in başkenti olan Gordion şehri
- Elmadağ Kayak Merkezi

- Aksaray çevresinde Kapadokya
- Ürgüp, Göreme ve Avanos ilginç yeryüzü şekilleri ile dikkat çekmektedir.

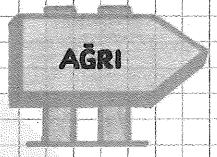

- Mevlâna Türbesi
- Nasrettin Hoca Türbesi
- Çatalhöyük

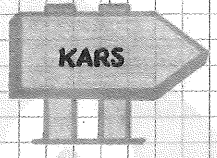

- Erciyes Kayak Merkezi
- Kapuzbaşı Şelalesi

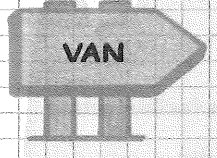
6 - Doğu Anadolu Bölgesi

- İshak Paşa Sarayı
- Ağrı Dağı

- Ani Harabeleri

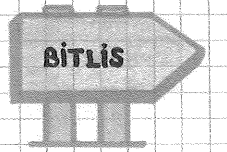
- Van Gölü
- Akdamar Adası
- Ahlat
- Selçuklu Mezarları

- Aziziye Anıtı
- Yakutiye Medresesi
- Tortum Şelalesi
- Palandöken Kayak Merkezi

- Yolçatı Kayak Merkezi

- Nemrut Dağı

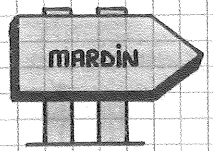
7 - Güneydoğu Anadolu Bölgesi

- Cilalı Taş Devri yerleşim merkezlerinden Çayönü Malabadi Köprüsü
- Yedi Kardeş Burcu
- Asur Mezarları

- Nemrut Dağı (Komagene Krallığına ait kalıntılar)
- Cendere Köprüsü

- Mardin Evleri

- Balıklıgöl (Halil-ür Rahman)

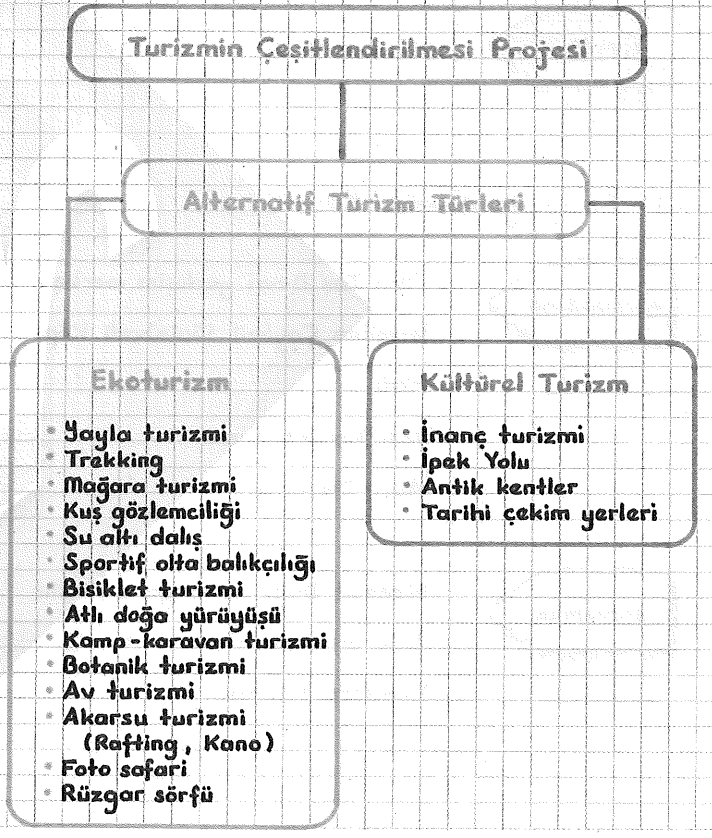
- Zeugma Antik Kenti Mozaik Müzesi (Belkıs Harabeleri)

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı'na göre turizm politikaları dahilinde 2023'te ülkemize gelecek yabancı turist sayısının 50 milyon, yerli turist sayısının 20 milyon olması beklenirken turizm gelirinin 50 milyar dolar, turist başına yapılan harcamanın 1000 dolar olması hedeflenmektedir. Bu hedeflerin gerçekleşmesi yeni yatırım, teşvik ve istihdam olanaklarının sağlanmasıyla mümkündür.

Türkiye'nin 2023 Turizm Stratejisi

- Sürdürülebilir turizm yaklaşımı benimsenerek, istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması,
- Türkiye'nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında uluslararası bir marka hâline getirilmesinin sağlanması,
- Ekonomik gelişimi destekleyen; fiziksel düzeyde uygulanabilir, toplum yönelimli ve sürdürülebilir turizm ilkesini içeren bir planlama yaklaşımının ortaya konması,
- Ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte markalaşmanın hedeflenmesi, ulusal tanıtım ve pazarlamaya ek olarak varış noktası bazında tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine başlanması,
- Zengin kültürel ve doğal değerlere sahip kentlerimizin markalaştırılarak turistler için bir çekim noktası hâline getirilmesi,

- Alternatif turizm türlerinden öncelikli olarak sağlık turizmi, termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, ekoturizmi, yayla turizmi, kongre ve fuar turizminin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Kültür Turizmi

- Sultanahmet Camisi – İstanbul
- Binbirdirek Sarnıcı – İstanbul
- Yazılıkaya – Çorum – Hattuşaş Antik Yerleşkesi
- Selsius (Celsus) Kütüphanesi – İzmir – Selçuk – Efes
- İkiz Boğalar – Sivas – Altınyayla – Kuşaklı (Sarissa)
- Sard Sinagogu – Manisa
- İnce Minareli Medrese – Konya – Selçuklu
- Mitolojik Heykel – Van
- Göbeklitepe – Şanlıurfa
- Kültepe – Kayseri
- Çatalhöyük Neolitik Kenti – Konya
- Alacahöyük – Çorum
- Perge – Antalya
- Aspendos – Antalya
- Efes – İzmir
- Milet – İzmir
- Harran Üniversitesi Kalıntıları – Şanlıurfa
- Aizanoi – Kütahya – Çavdarhisar (Dünyanın ilk borsası)
- Sard – Manisa

İnanç Turizmi

- Meryem Ana Evi – Efes
- Saint Pierre Kilisesi (İlk kilise) – Hatay
- Sümela Manastırı – Trabzon
- Balıklıgöl (Ayazeliha ve Halil-ür Rahman Gölleri) – Şanlıurfa
- Akdamar Adası – Van Gölü
- Paul Kilisesi, St. Paul Kuyusu ve Çevresi – Mersin – Tarsus
- Nicholas Kilisesi – Antalya
- Ayasofya Cami – İstanbul
- Ayasofya Kilisesi – Bursa – İznik
- Deyruzzaferân Manastırı – Mardin
- Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı ve Külliyesi – Nevşehir

Akarsu Turizmi

Ülkemizdeki akarsuların büyük bölümü akarsu turizmi olarak tanımlanan rafting, kano ve nehir kayağına elverişlidir.

- Çoruh Nehri
- Köprü Çayı
- Manavgat Çayı
- Dim Çayı
- Göksu Nehri
- Fırat Nehri'nin bir kısmı ülkemizde rafting turizmine uygun akarsularımızdır.

Sağlık Turizmi

Türkiye'nin jeolojik yapısından dolayı sıcak su kaynakları boldur. Sıcak su kaynakları termal kaplıcalar olarak turizmde değerlendirilir. Türkiye'de fay hatlarının geçtiği alanlar ile kaplıcalar paralellik göstermektedir.

Türkiye jeotermal kaynak zenginliği ve potansiyeli bakımından dünyada ilk yedi ülke arasında olup, Avrupa'da birinci sıradadır.

- Sandıklı - Bolvadin - Afyonkarahisar
- Karahayıt - Denizli
- Pamukkale - Denizli
- Kızılcahamam - Haymana - Ankara
- Emet - Simav - Kütahya
- Germencik - Aydın
- Çermik - Diyarbakır
- Balçova - Çeşme - Ilıca - İzmir
- Amasya
- Bolu
- Yalova

Yat Turizmi

Yat limanlarına marina denilir. Türkiye'nin en donanımlı marinaları Güney Ege ve Akdeniz kıyılarında İzmir, Kuşadası, Bodrum, Datça, Bozburun, Marmaris, Göcek, Fethiye, Kalkan, Kaş, Finike, Kemer ve Antalya'da yer almaktadır. Bu tam donanımlı limanlarda, yatçılar gereksinim duydukları hizmet ve malzemeleri bulabilmektedirler. Antalya, Dalaman, İzmir ve İstanbul havaalanları tüm Türk marinalarına süratli bağlantı kurarlar.

Kış Turizmi

- Erciyes Turizm Merkezi - Kayseri
- Palandöken Turizm Merkezi - Erzurum
- Kartepe - Kocaeli
- Kartalkaya - Bolu
- Sarıkamış Turizm Merkezi - Kars
- Uludağ Turizm Merkezi - Bursa
- Ilgaz Turizm Merkezi - Kastamonu / Çankırı

Yer Şekilleri Turizmi

Turizm çeşitliliği açısından ülkemizdeki mağaralar, peribacaları, travertenler, obruklar önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

- Damlataş
- Dim
- İnsuyu vb. mağaraları
- Pamukkale Travertenleri
- Cennet-Cehennem Obrukları turistik çekiciliği fazla olan doğal güzelliklerimizdendir.

Botanik Turizmi

Çeşitli coğrafi özellikleri, iklim çeşitliliği, üç kıta arasında doğal bir köprü olması Anadolu Yarımadası'nı dünyada benzerine az rastlanan bir bitki çeşitliliğine sahip kılmıştır. Endemik bitkiler açısından ülkemiz dünyanın önemli merkezlerinden biridir. Avrupa'nın endemik bitki sayısı toplam 2750 adet iken bu sayı ülkemizde 3000 adettir. Bu bitkileri doğal ortamında görmek için yapılan botanik turizmi **Antalya** başta olmak üzere gelişme göstermektedir.

Mağara Turizmi

Turizm çeşitliliği açısından ülkemizdeki mağaralar, önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Dünyadaki diğer ülkelere göre **mağara cenneti ülke** durumunda olan yurdumuzda yaklaşık 40000 adet mağara bulunmaktadır. Mağaraların önemli bir kısmı karstik alanlar olan Batı ve Orta Toros Dağlarında (> Muğla > Antalya > Isparta > Burdur > Konya > Karaman > İçel ve > Adana) yer almaktadır.

BÖLGELER

Sahip oldukları doğal ve beşerî özellikleriyle dünyanın diğer alanlarından ayrılan bölgelere **şekilsel bölge** denir.

Mekânsal yapıyı ve mekân üzerindeki ekonomik ve kültürel işleyişi daha iyi organize edebilmek amacıyla oluşturulan bölgelere **işlevsel bölge** adı verilir.

BÖLGE TÜRLERİ

- ŞEKİLSEL BÖLGELER
  - DOĞAL ŞEKİLSEL BÖLGELER
  - BEŞERİ ŞEKİLSEL BÖLGELER
- İŞLEVSEL BÖLGELER

ŞEKİLSEL BÖLGELER

DOĞAL ŞEKİLSEL BÖLGELER

- Yer Şekillerine Göre Bölgeler
- İklim Bölgeleri
- Hidrografik Bölgeler
- Toprak Bölgeleri
- Bitki Bölgeleri
- Doğal Afet Bölgeleri

BEŞERİ ŞEKİLSEL BÖLGELER

- Ham Madde Üretim Bölgeleri
- Sanayi Bölgeleri
- Nüfus Bölgeleri
- Yerleşme Bölgeleri
- Kültür Bölgeleri
- Siyasi, Askerî ve Ekonomik İş Birliği Bölgeleri

İŞLEVSEL BÖLGELER

- Hizmet Bölgeleri
- Kalkınma Projesi Bölgeleri
- Yönetim Bölgeleri
- İstatistik Bölgeleri

ŞEKİLSEL BÖLGELER

DOĞAL (FİZİKİ) ÖZELLİKLERİNE GÖRE ŞEKİLSEL BÖLGELER

Yer Şekillerine Göre Bölgeler

Yeryüzü şekillerinin temel özellikleri dikkate alınarak oluşturulmuş bölgelerdir. Bu mekânsal bölge sınıflandırmasının analizi ise aşağıdaki harita üzerinde gösterildiği gibidir. Dağlık bölge, ovalık bölge, plato bölgeleri, karstik bölge gibi sınıflandırmalar bu grupta yer alır.

İklim Özelliklerine Göre Bölgeler

İklim bölgeleri genel özelliklerine göre sıcak, ılıman ve soğuk iklim bölgeleri şeklinde sınıflandırılır.

Ülkemizde - Akdeniz
- Karasal
- Karadeniz iklimleri gibi.

Bitki Örtüsüne Göre Bölgeler

Yeryüzünde bitki örtüsüne göre ekvatoral yağmur ormanları, savan, maki, bozkır, tayga, tundra bölgeleri oluşturulabilir.

Ülkemizde - orman
- çayır
- bozkır
- maki gibi bitki örtüsü bölgeleri oluşturulabilir.

Su Özelliklerine Göre Bölgeler

Su bölgeleri, okyanuslar, denizler, akarsular, göller ve yeraltı suları şeklinde sınıflandırılabilir. Ayrıca suyun kimyasal bileşimine göre tatlı, tuzlu, acı ya da sodalı su bölgeleri şeklinde de bölge sınıflandırması yapılabilir.

Toprak Tiplerine Göre Bölgeler

Toprakların sınıflandırılması ile oluşturulan doğal bölgelerdir. Topraklar genel özelliklerine göre

- Nemli bölge toprakları
- Kurak bölge toprakları
- Yerli kaya toprakları
- Taşınmış topraklar

şeklinde gruplara ayrılır.

Doğal Afet Özelliklerine Göre Bölgeler

Bu bölgeler, meydana gelen doğal afetlerin özelliklerine ve sonuçlarına göre oluşturulan bölgelerdir.

- Deprem ve
- Heyelan bölgeleri

doğal afet bölgelerine örnek verilebilir.

BEŞERİ ÖZELLİKLERİNE GÖRE ŞEKİLSEL BÖLGELER

Beşerî özelliklere göre sınıflandırılan bölgeler, doğal özelliklere göre oluşturulan bölgelere göre daha hızlı değişir.

Nüfus Özelliklerine Göre Bölgeler

Nüfusun miktarı, yoğunluğu, yapısı ve hareketlerine göre bölgeler oluşturulabilir.

Ekonomik Özelliklerine Göre Bölgeler

Ekonomik özelliklere göre oluşturulan bölge sınırları, beşerî bölgelerde olduğu gibi, doğal bölgelere nazaran daha hızlı değişebilir.

Yerleşim Özelliklerine Göre Bölgeler

Yerleşme dokularına göre toplu yerleşme, dağınık yerleşme, dairesel yerleşme, çizgisel yerleşme gibi bölgeler oluşturmak mümkündür.

Mesken Yapı Özelliklerine Göre Bölgeler

Kırsal kesimlerde mesken yapımında yaygın olarak kullanılan inşaat malzemelerine göre oluşturulan bölgelerdir.

- Ahşap
- Taş
- Kerpiç mesken bölgeleri gibi.

Siyasi ve Askeri Bölgeler

Ülkeler farklı amaçlarla bir araya gelerek siyasi veya askerî bölgeler oluşturur.

- BM (Birleşmiş Milletler)
- AB (Avrupa Birliği)
- OECD (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü)

gibi.

Kültür ve Dinî Özelliklerine Göre Bölgeler

Aynı kültürel değerlere sahip ülkelerin bir araya gelerek oluşturdukları bölgelerdir.

İŞLEVSEL (FONKSİYONEL) ÖZELLİĞİNE GÖRE BÖLGELER

Ekonomik ve kültürel bakımdan yerel olmakla birlikte; ulusal ve küresel anlamda diğer bölgelerle etkileşim içinde bulunan merkezlere **işlevsel (fonksiyonel) bölge** denir. Dünya üzerindeki bazı alanlar ekonomi ve iletişimdeki gelişmeler sonucu eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim, pazarlama, rehberlik, danışmanlık, güvenlik, yönetim ve planlama gibi işlevleriyle merkez konumundadır. Genellikle bu merkezlerden uzaklaştıkça bölgenin işlevsel etkisi de azalır. İşlevsel bölgeler, çeşitli faaliyetlerin işleyişini kontrol eden ve düzenleyen bir merkez konumundadır.

Mülki İdari Özelliklerine Göre Bölgeler

Ülkeler, hizmetlerin yurt geneline yayılışını sağlamak ve denetimini daha kolay yapmak amacıyla yönetim şekillerine göre idari birimlere ayrılır. Bu bölgeler, **yönetim bölgeleri** olarak da bilinir. İl, ilçe ve köy gibi idari anlamda oluşturulan bölgeler gibi.

İşlevsel İstatistik Bölgeleri

Düzenli ve güvenilir bir biçimde tutulan istatistikler, ülkelerin gelişip kalkınabilmesi için yapılan planlamalarda önemli bir role sahiptir. İstatistiki verilerin kaynağını oluşturan coğrafi alanlar ve bilimsel araştırmalar ışığında devlet tarafından istatistiki bölgeler oluşturulur.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı hakkında her türlü veriyi elde etme görevini üstlenir.

TÜİK;

- İstatistik bölge birimleri sınıflandırmasını,
- İstatistik verilerinin toplanmasını,
- Bölgelere özel sosyoekonomik çözümlemelerin yapılması,
- Bölgesel politikaların sınırlarının çizilmesini

sistematik bir şekilde yapar.

- Ayrıca elde edilen verilerin Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemi'ne uygun, karşılaştırmaya müsait ve tüm ülkeyi kapsayan bir yapıya sahip olması hedeflenmiştir.

22 Eylül 2002 tarihli 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile "Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemi" adıyla yürürlüğe konan istatistik bölge birimleri sınıflandırılmasında illerin her biri "Düzey 3" olarak adlandırılmıştır. Coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan birbirine benzeyen komşu iller ise ekonomik etki alanları ve nüfus miktarları baz alınarak "Düzey 2" ve "Düzey 1" olarak sınıflandırılmıştır.

Düzey 1 Olarak Belirlenmiş Türkiye'nin Büyük İstatistik Bölgeleri

Planlama Özelliklerine Göre Bölgeler

Bölgesel politikaları uygulamakla görevli yönetimin, yetki alanı içinde kalan sahalarda, uygulamayı planladığı projeleri kapsayan alanların oluşturduğu bölgelerdir.

- Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP),
- Doğu Anadolu Projesi (DAP),
- Doğu Karadeniz Bölgesi Projesinin (DOKAP)

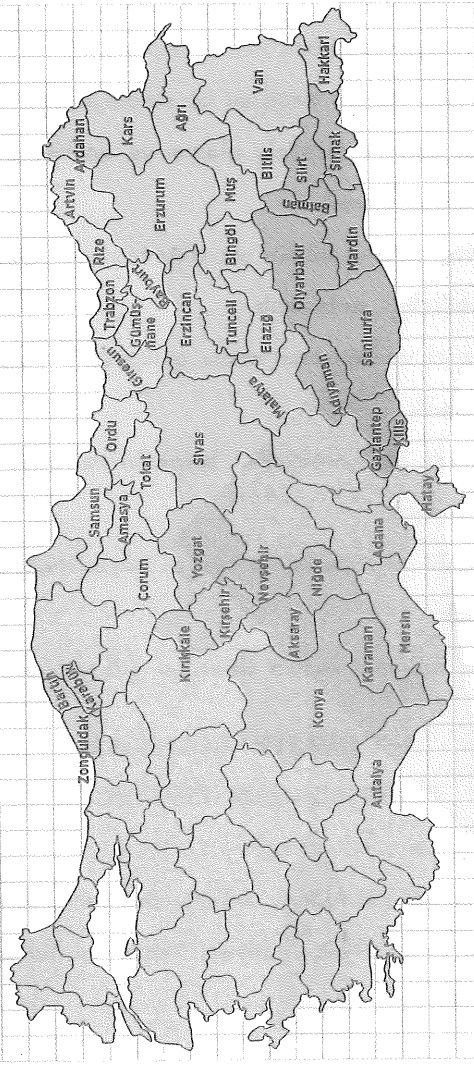
uygulandığı bölgeler gibi.

Türkiye'de bölgeler arası ekonomik ve sosyal farklılıkları gidermek için bölgesel kalkınma çalışmaları başlatılmıştır. Ekonomik ve sosyal kalkınma için gerekli her türlü kaynağın, nüfus ve ekonomik faaliyetlerin ülkenin her yerinde dengeli dağılması hedeflenmiştir. Bu amaçla ilk bölgesel kalkınma çalışmaları 1950'li yılların sonlarına doğru başlamış, potansiyeli tespit edilen 16 bölgenin belirlenmesiyle çalışmalar başlamıştır. Daha sonra istenen gelişmelerin sağlanamaması sonucunda 6 büyük proje üzerinde yoğunlaşılmıştır.

Bu projeler;

- Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)
- Doğu Anadolu Projesi (DAP)
- Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP)
- Zonguldak - Bartın - Karabük Projesi (ZBK)
- Konya Ovası Projesi (KOP)
- Yeşilırmak Havzası Gelişim Projesi (YHGP)

BÖLGESEL KALKINMA PROJELERİ

UYGULANMAKTA OLAN PROJELER

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)

Bu proje; Gaziantep, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Şırnak, Batman ve Kilis illerinin tamamını veya belli bir bölümünü içermektedir.

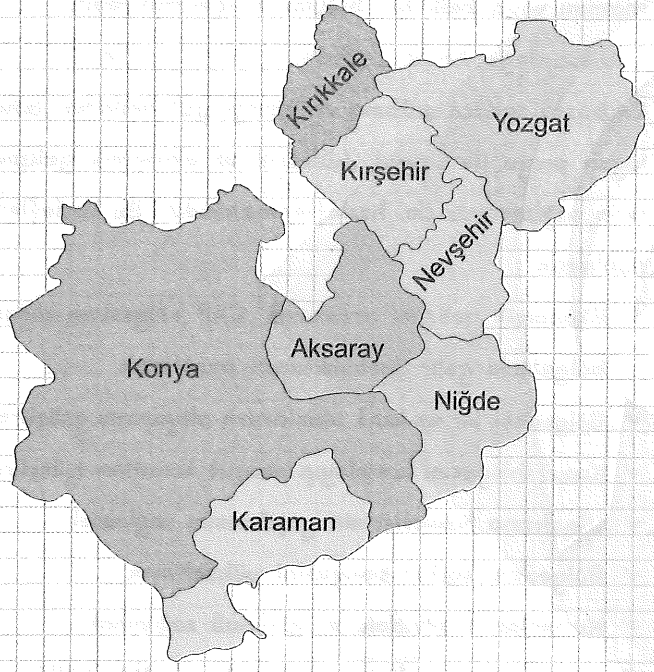
Güneydoğu Anadolu Projesi'nin Amaçları

En başta sadece sulama ve enerji yatırımlarını amaçlayan proje ile sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelerin sağlanması da hedeflenmektedir. Bu hedefler şunlardır :

- Ekonomik gelişimi artırarak GAP bölgesinin diğer bölgelerle gelir farklılıklarını azaltmak
- Bölgedeki kır ve kent alanlarının altyapısını geliştirmek
- Konut ihtiyacını karşılayıp mevcut konutları iyileştirmek
- Ulaştırma hizmetlerinin yapılmasını sağlamak
- Bölgedeki eğitim seviyesini yükseltmek
- Kurumlar arasındaki eş güdümü sağlamak
- Sanayi, maden, tarım, ormancılık, sağlık, kültür, turizm ve enerji alanlarında şartları iyileştirmek

Konya Ovaları Projesi (KOP)

KOP bölgesi, Aksaray, Karaman, Konya, Niğde, Nevşehir, Kırıkkale, Kırşehir ve Yozgat illerinden oluşmaktadır.

Konya Ovası Projesi 'nin Amaçları

- Tarımsal yapıda değişimi ve sürdürülebilirliği sağlayarak sanayi, ticaret, ulaşım ve enerji gibi sektörleri güçlendirmek
- Eğitim, sağlık, kültür ve diğer sosyal hizmetlere erişebilirliği artırmak
- Bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak
- Yenilikçi bir yaklaşımla bölgenin rekabet gücünü geliştirmek
- Bölgenin ekonomik ve sosyal kapasitesini güçlendirmek
- Bölge halkının refah düzeyini yükseltmek

FİZİBİLİTE ÇALIŞMASI

TAMAMLANAN PROJELER

Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP)

DOKAP 'ta yer alan iller; Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Samsun, Tokat ve Trabzon, Amasya, Çorum illeridir.

Doğu Karadeniz Projesi'nin Amaçları

- Bölgenin sosyokültürel gelişimini sağlamak
- Ekonomik yapıyı güçlendirmek
- Ulaşım ve iletişim hizmetlerini güçlendirmek
- Kıyı kesimde ürün çeşitliliğini artırma
- Başta yaylacılık olmak üzere turizm faaliyetlerini geliştirmek
- Doğal kaynakların daha verimli kullanımını sağlamak

Doğu Anadolu Projesi (DAP)

Doğu Anadolu Projesi kapsamında; Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van ve Sivas illeri bulunmaktadır.

Doğu Anadolu Projesi'nin Amaçları

- Gıda, tarım ve hayvancılık sektöründe verimlilik ve katma değeri artırmak
- Kişi başına düşen geliri artırıp bölgeler arasındaki ekonomik farklılıkları azaltmak
- Bölge dışına göçü azaltmak ve göçlere bağlı olarak gelişen sorunları en aza indirmek
- Kırsal ve kentsel alanlarda bölge halkının refah seviyesini yükseltmek
- Altyapı, kentleşme ve çevre koruma sorunlarını gidermek

Zonguldak Bartın Karabük Projesi (ZBK)

Zonguldak Bartın Karabük Projesi; kömüre ve çeliğe dayalı sanayiye olan bağımlılığı azaltarak yeni iş sahaları oluşturmak için hazırlanan bir projedir.

Zonguldak Bartın Karabük Projesi'nin Amaçları

- Bölgede özelleştirilen veya küçülme kararı alan bazı sanayi ve madencilik kuruluşlarındaki değişimlerin sonucunda ortaya çıkacak ekonomik ve sosyal sonuçları belirlemek
- Yeni iş imkânları oluşturularak bölge dışına göçün önüne geçmek
- İmalat sanayi ve hizmetler sektöründe yeni istihdam alanları oluşturmak

- Özel sektörün yeni faaliyetlerinin geliştirilmesini sağlamak ve yatırım alternatiflerini belirlemek
- Bölgenin ağırlıklı ekonomik yapısını teşkil eden tarım ve ormancılık faaliyetlerinde verimliliği artırmak

Proje kapsamındaki iller, taş kömürü ve yer altı kaynakları bakımından zengindir. Buna bağlı olarak demir-çelik sanayisi gelişmiştir. Bölgenin en büyük ekonomik faaliyeti demir-çelik sanayisi ve madenciliktir. Ancak madencilikte yaşanan sorunlar nedeniyle bu sektörde istihdam oranlarında düşüşler yaşanmaktadır.

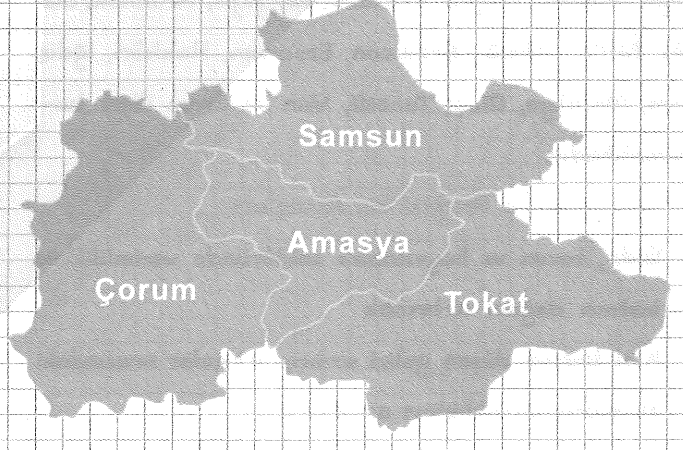
- Bölge için orta ve uzun dönemli bölgesel gelişme planı hazırlamak
- Gelecek dönemlerde bölgede yapılabilecek yatırım alanlarını tanımlamak

Yeşilırmak Havzası Gelişim Projesi (YHGP)

Proje kapsamındaki iller; Yeşilırmak Havzası'nda yer alan Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat'tır.

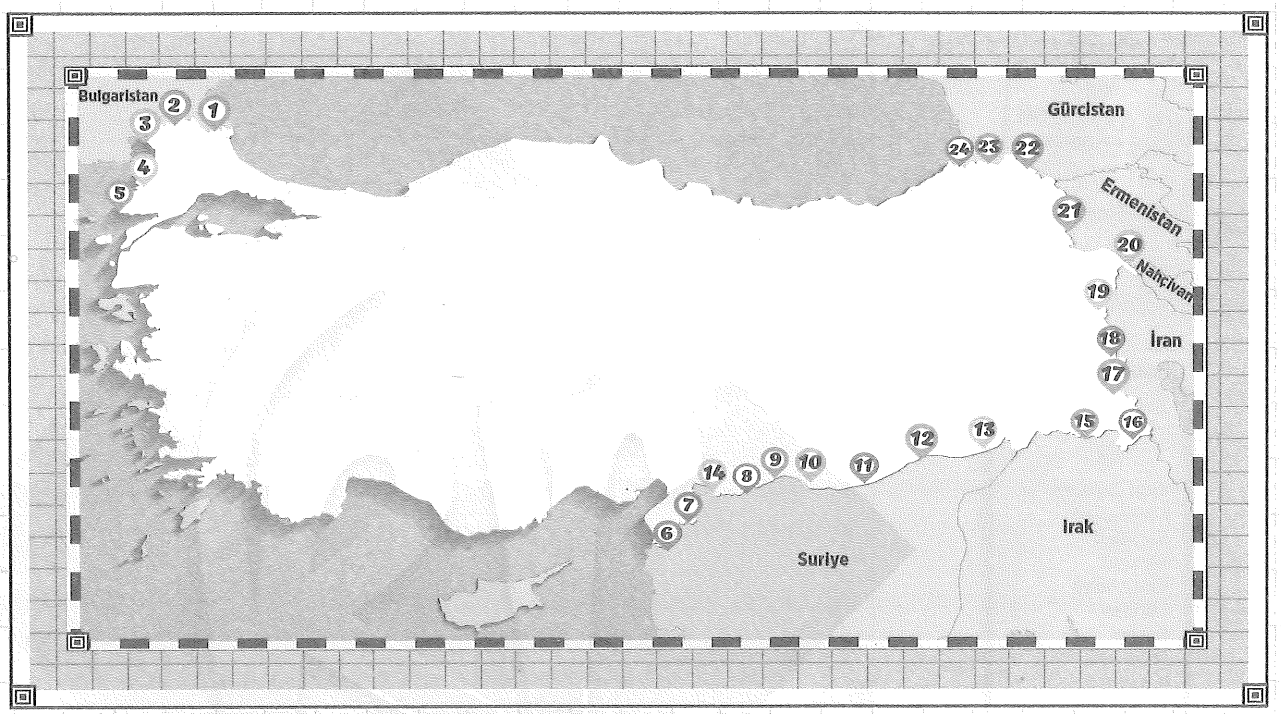
Yeşilırmak Havzası Gelişim Projesi'nin Amaçları

- Yeşilırmak ve kollarında var olan kirlilik alanlarını tespit edip önlem almak
- Proje alanında erozyonla mücadele etmek için çalışmalar yapmak
- Akış rejimini düzenleyici çalışmalar yapmak
- Proje bölgesinde ekonomik ve sosyokültürel kalkınmayı sağlamak için çalışmalar yapmak

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZİN SINIR KAPILARI

1 .....

2 .....

3 .....

4 .....

5 .....

6 .....

7 .....

8 .....

9 .....

10 .....

11 .....

12 .....

13 .....

14 .....

15 .....

16 .....

17 .....

18 .....

19 .....

20 .....

21 .....

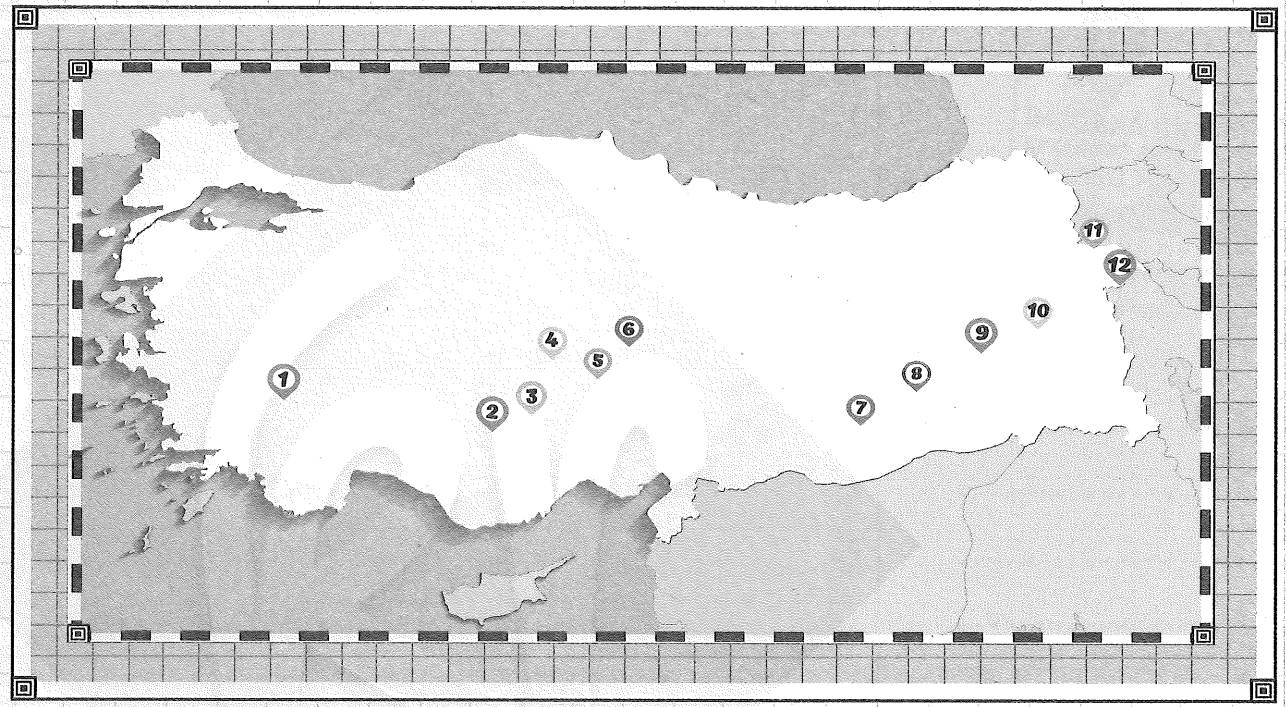
22 .....

23 .....

24 .....

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZİN VOLKANİK DAĞLARI

Erciyes

Kula Tepeleri
Karacadağ
Karadağ
Nemrut
Karacadağ
Süphan
Hasan
Tendürek
Melendiz
Büyük Ağrı
Karacadağ
Erciyes
Küçük Ağrı

1 ..... 5 ..... 9 .....

2 ..... 6 ..... 10 .....

3 ..... 7 ..... 11 .....

4 ..... 8 ..... 12 .....

Soru 1: Ülkemizin en genç volkanı haritada hangi numara ile gösterilmiştir?

Cevap: .....

Soru 2: Ülkemizin yayılış alanı en geniş (Kalkan şeklinde volkan) volkan haritada hangi numara ile gösterilmiştir?

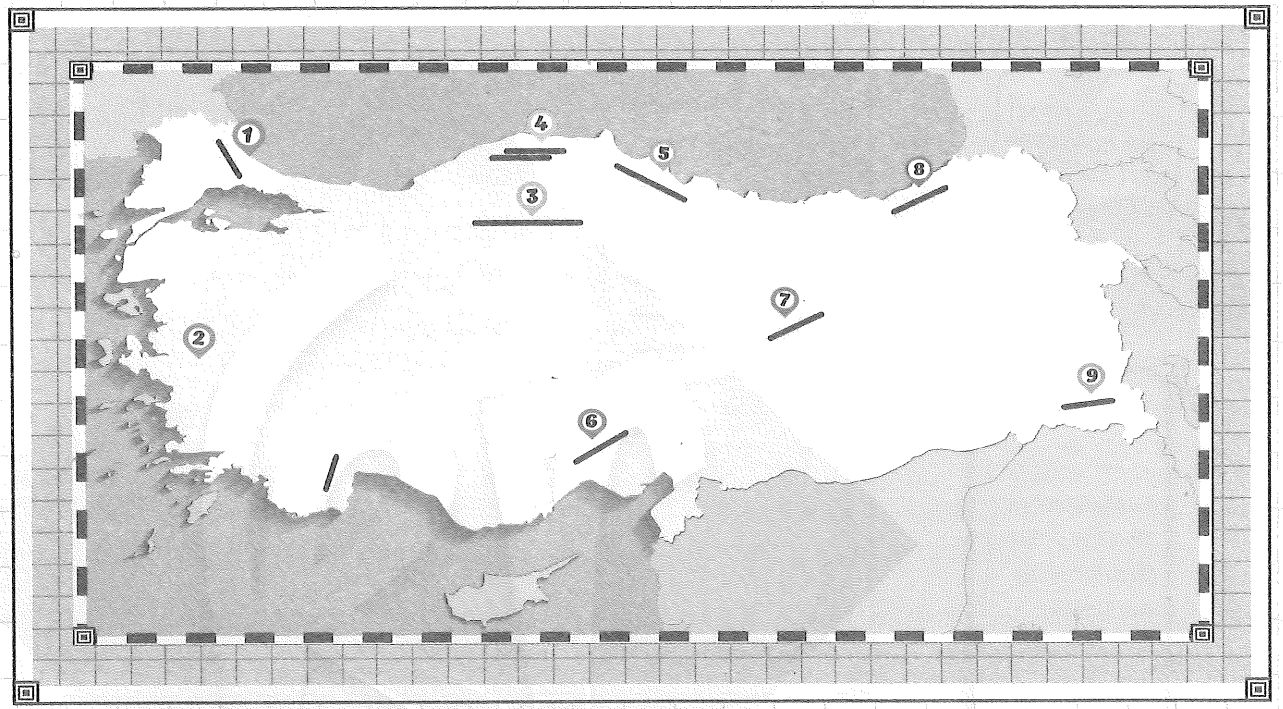
Cevap: .....

Soru 3: Ülkemizde en son faaliyete geçen volkanımız haritada hangi numara ile gösterilmiştir?

Cevap: .....

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZİN BAZI KIVRIM DAĞLARI

Aladağlar

Yıldız Dağları
Aladağlar
Bey Dağları
Mercan
Köroğlu
Kaçkar
Küre
Cilo
Canik

1 ..... 4 ..... 7 .....

2 ..... 5 ..... 8 .....

3 ..... 6 ..... 9 .....

Soru 1: Verilen dağların hangilerinde buzul şekillerine rastlanılmaktadır?

Cevap: .....

Soru 2: Verilen dağların hangilerinde güncel buzullara rastlanılmaktadır?

Cevap: .....

Soru 3: Verilen dağlardan hangileri Toros dağ kuşağında yer alır?

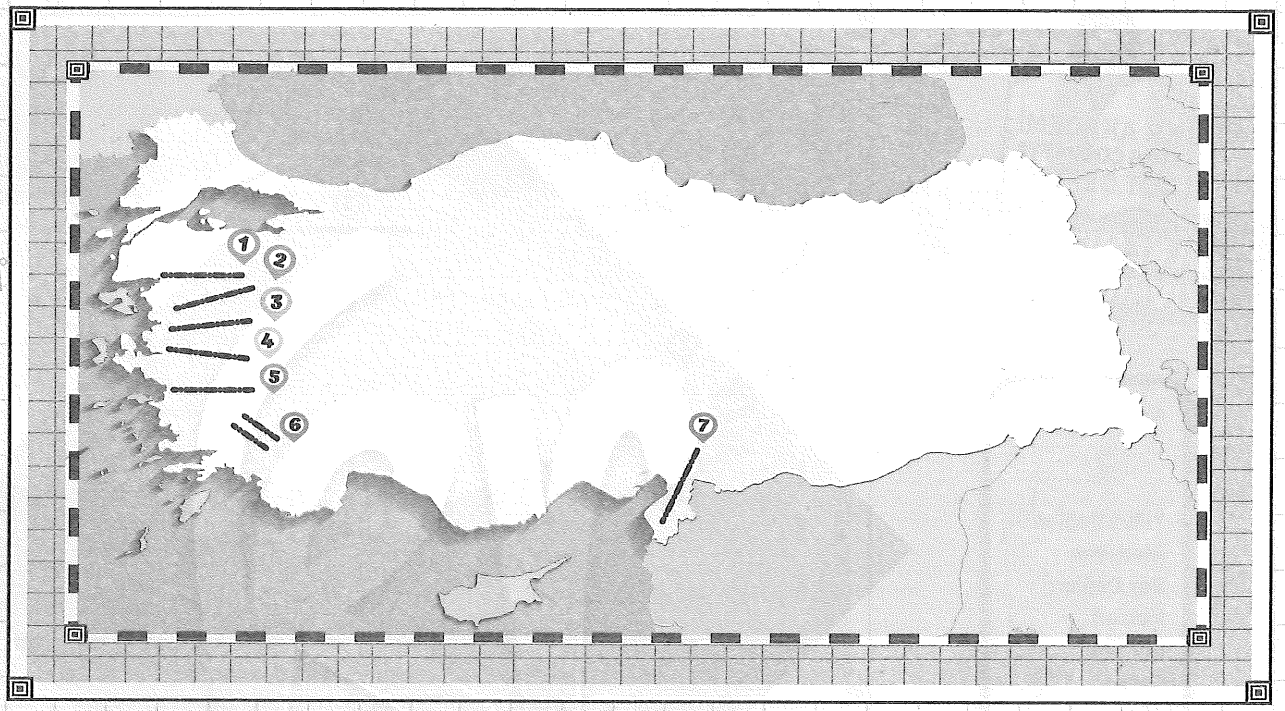
Cevap: .....

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZİN KIRIKLI DAĞLARI

Kaz Dağları

Kaz Dağları
Menteşe Dağları
Madra Dağları
Nur Dağları
Yunt Dağları
Bozdağlar
Aydın Dağları

1 ----------

2 ----------

3 ----------

4 ----------

5 ----------

6 ----------

7 ----------

Soru 1: Verilen dağların hangisinde maki üst sınırı daha alçaktır?

Cevap: .....

Soru 2: Verilen dağların hangisinin bulunduğu ilin kıyılarında ria kıyı tipi görülür.

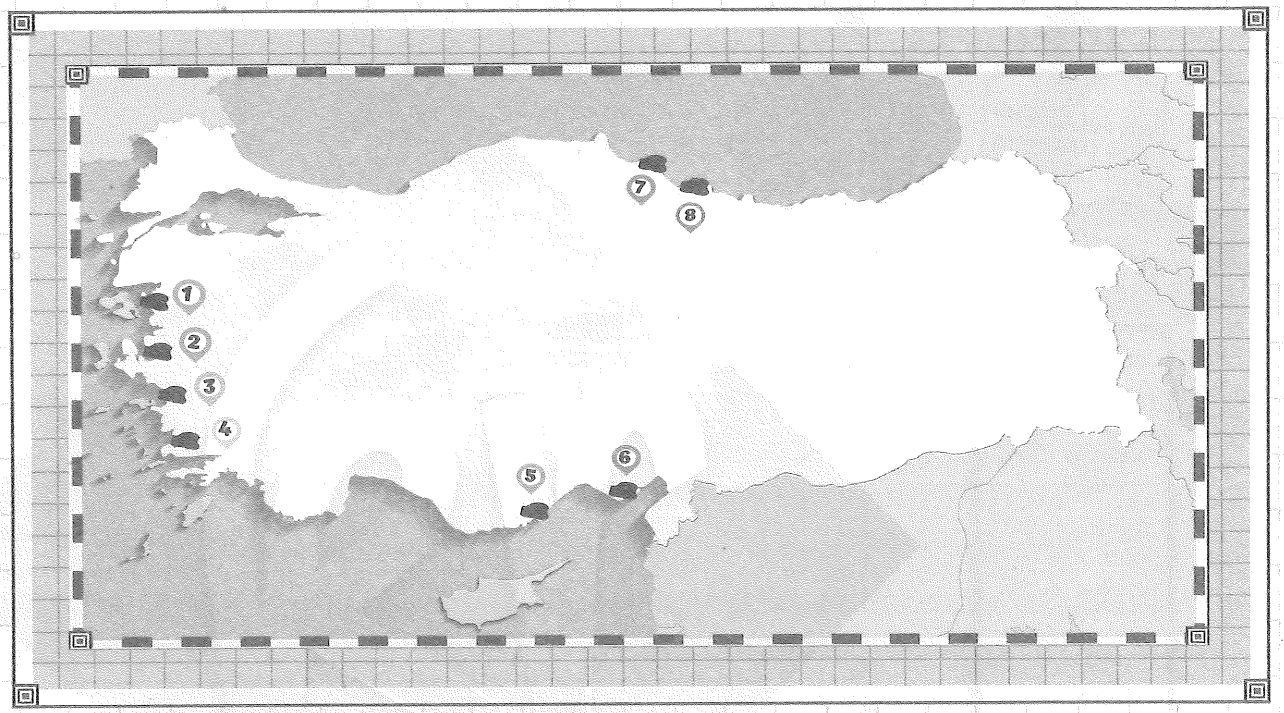
Cevap: .....

Soru 3: Verilen dağlardan hangisi Amik grabeninin bulunduğu alanda yer alan horsta örnektir?

Cevap: .....

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZİN ÖNEMLİ DELTA OVALARI

Dikili

Dikili
Çukurova
Menemen
Bafra
Selçuk
Çarşamba
Balat
Silifke

1 ..... 5 .....

2 ..... 6 .....

3 ..... 7 .....

4 ..... 8 .....

Soru 1: Verilen delta ovalarından hangisi ülkemizin en büyük deltasıdır?

Cevap: .....

Soru 2: Verilen delta ovalarından hangilerinde ekilen aynı tarım ürünleri daha geç olgunlaşır?

Cevap: .....

Soru 3: Verilen delta ovalarından hangisinde ürün çeşidi daha fazladır ve yılda iki hatta üç defa ürün alınabilir?

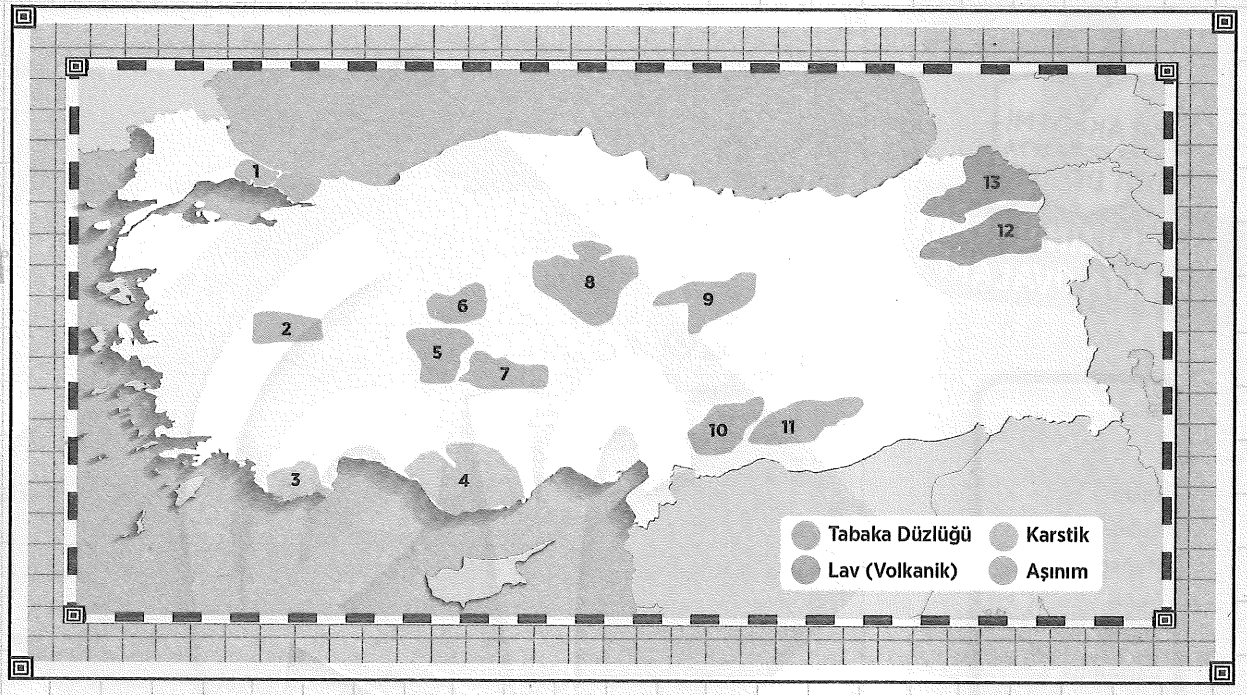
Cevap: .....

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZİN ÖNEMLİ PLATOLARI

Haymana

Çatalca-Kocaeli
Bozok
Yazılıkaya
Uzunyayla
Teke
Gaziantep
Taşeli
Şanlıurfa
Cihanbeyli
Erzurum-Kars
Haymana
Ardahan
Obruk

1 ----------
2 ----------
3 ----------
4 ----------
5 ----------
6 ----------
7 ----------
8 ----------
9 ----------
10 ----------
11 ----------
12 ----------
13 ----------

Soru 1: Verilen platolardan hangisi ülkemizin en alçak platolarıdır?

Cevap: .....

Soru 2: Verilen platolardan hangilerinde meralarda büyükbaş hayvancılık faaliyetleri gelişmiştir?

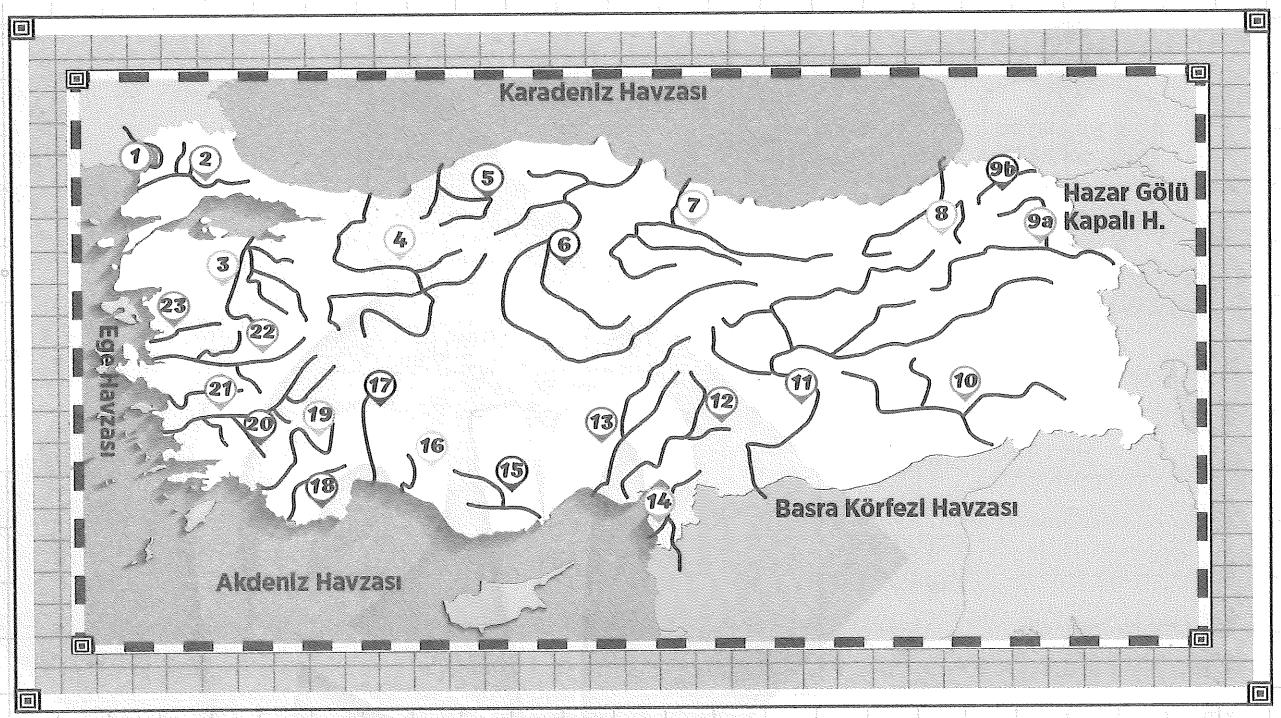
Cevap: .....

Soru 3: Verilen platolardan hangilerinde kıl keçisi yetiştiriciliği ön plandadır?

Cevap: .....

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZİN ÖNEMLİ AKARSULARI

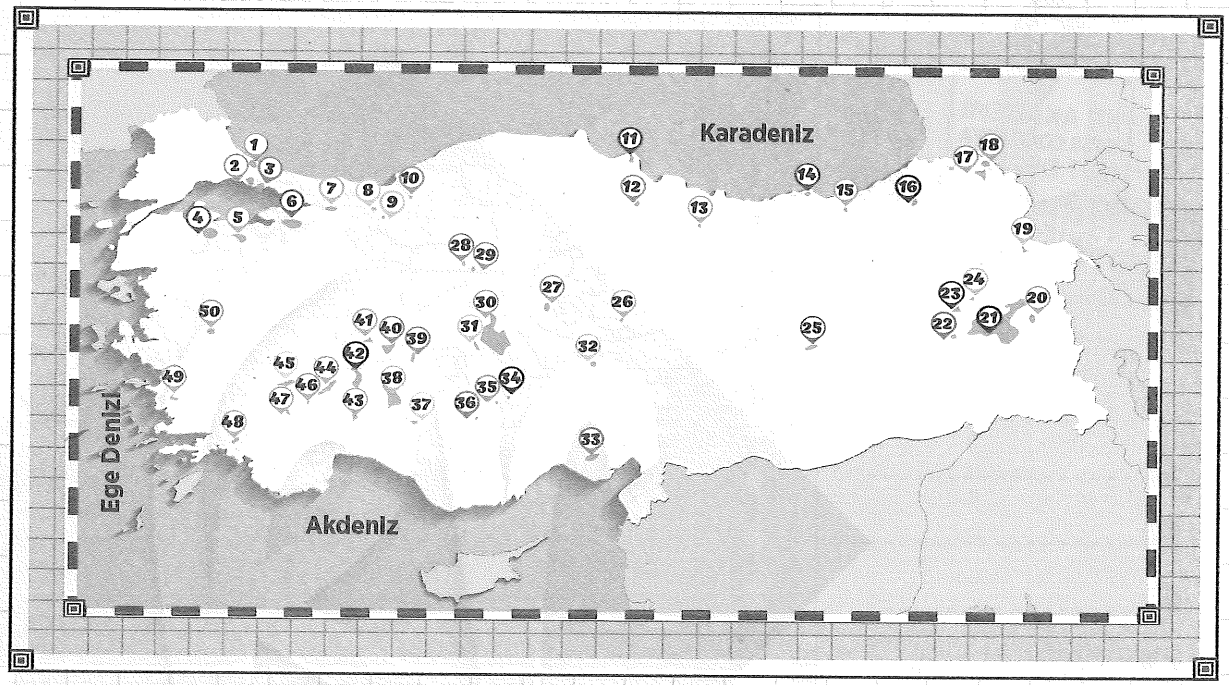

Yukarıdaki haritada numaralandırılarak verilen akarsuları yazınız.

1 .....
2 .....
3 .....
4 .....
5 .....
6 .....
7 .....
8 .....
9 .....
10 .....
11 .....
12 .....
13 .....
14 .....
15 .....
16 .....
17 .....
18 .....
19 .....
20 .....
21 .....
22 .....
23 .....

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZİN ÖNEMLİ GÖLLERİ

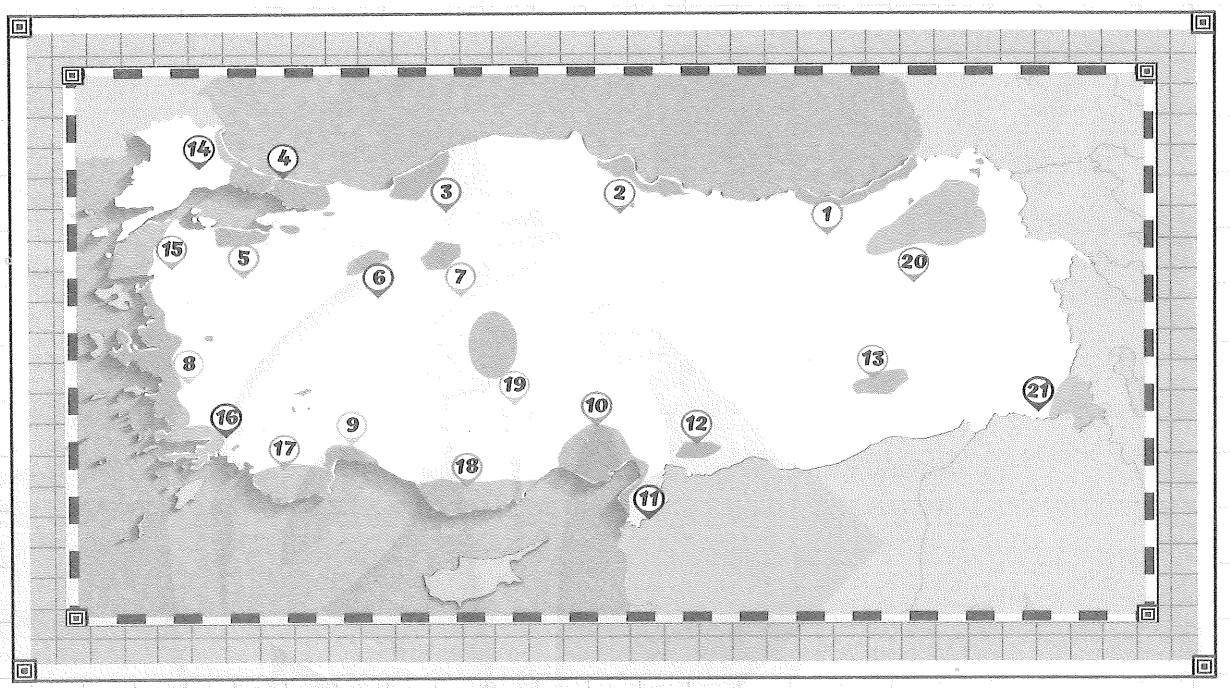

Cevapları aşağıdaki boşluklara yazınız.

1 .....
2 .....
3 .....
4 .....
5 .....
6 .....
7 .....
8 .....
9 .....
10 .....
11 .....
12 .....
13 .....
14 .....
15 .....
16 .....
17 .....
18 .....
19 .....
20 .....
21 .....
22 .....
23 .....
24 .....
25 .....
26 .....
27 .....
28 .....
29 .....
30 .....
31 .....
32 .....
33 .....
34 .....
35 .....
36 .....
37 .....
38 .....
39 .....
40 .....
41 .....
42 .....
43 .....
44 .....
45 .....
46 .....
47 .....
48 .....
49 .....
50 .....

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZİN SIK VE SEYREK NÜFUSLU OLDUĞU BAZI YERLER

Haritada verilen sık ve seyrek nüfuslu merkezlerin isimlerini yazınız.

SIK NÜFUSLU

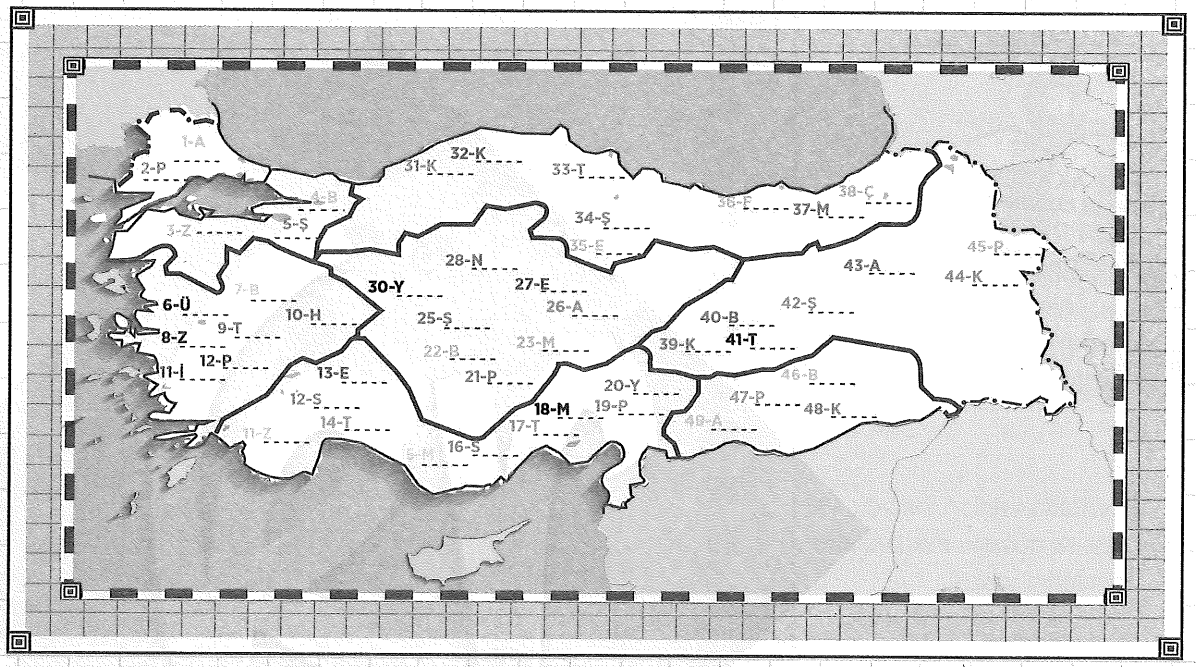
1 .....
2 .....
3 .....
4 .....
5 .....
6 .....
7 .....
8 .....
9 .....
10 .....
11 .....
12 .....
13 .....

SIK NÜFUSLU

14 .....
15 .....
16 .....
17 .....
18 .....
19 .....
20 .....
21 .....

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZDE ÖNE ÇIKAN BAZI TARIM ÜRÜNLERİ

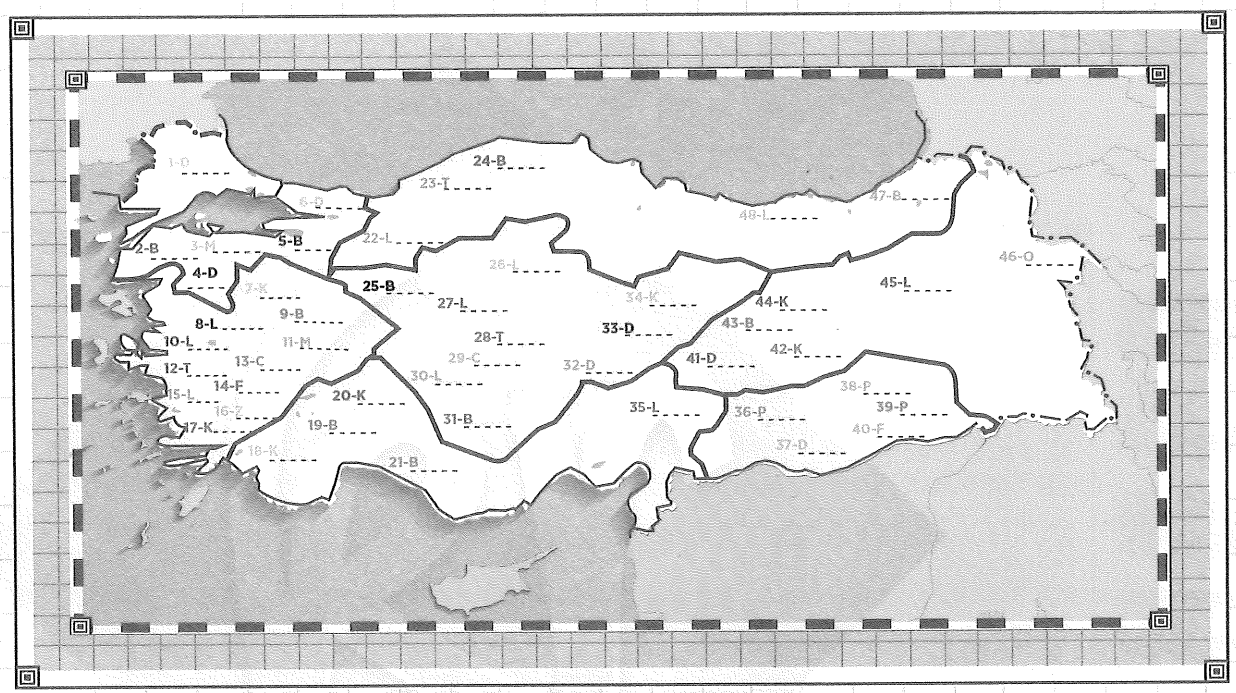

Cevapları boşluklara yazınız.

1 .....
2 .....
3 .....
4 .....
5 .....
6 .....
7 .....
8 .....
9 .....
10 .....
11 .....
12 .....
13 .....
14 .....
15 .....
16 .....
17 .....
18 .....
19 .....
20 .....
21 .....
22 .....
23 .....
24 .....
25 .....
26 .....
27 .....
28 .....
29 .....
30 .....
31 .....
32 .....
33 .....
34 .....
35 .....
36 .....
37 .....
38 .....
39 .....
40 .....
41 .....
42 .....
43 .....
44 .....
45 .....
46 .....
47 .....
48 .....
49 .....

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZDE ÖNE ÇIKAN BAZI YER ALTI KAYNAKLARI

1 .....
2 .....
3 .....
4 .....
5 .....
6 .....
7 .....
8 .....
9 .....
10 .....
11 .....
12 .....
13 .....
14 .....
15 .....

16 .....
17 .....
18 .....
19 .....
20 .....
21 .....
22 .....

23 .....
24 .....
25 .....
26 .....
27 .....
28 .....
29 .....

30 .....
31 .....
32 .....
33 .....
34 .....
35 .....
36 .....

37 .....
38 .....
39 .....
40 .....
41 .....
42 .....
43 .....

44 .....
45 .....
46 .....
47 .....
48 .....

Cevapları boşluklara yazınız.

KR AKADEMİ
KPSS COĞRAFYA
NOT DEFTERİ

ÜLKEMİZDE BAZI SANAYİ TESİSLERİ

Tekstil

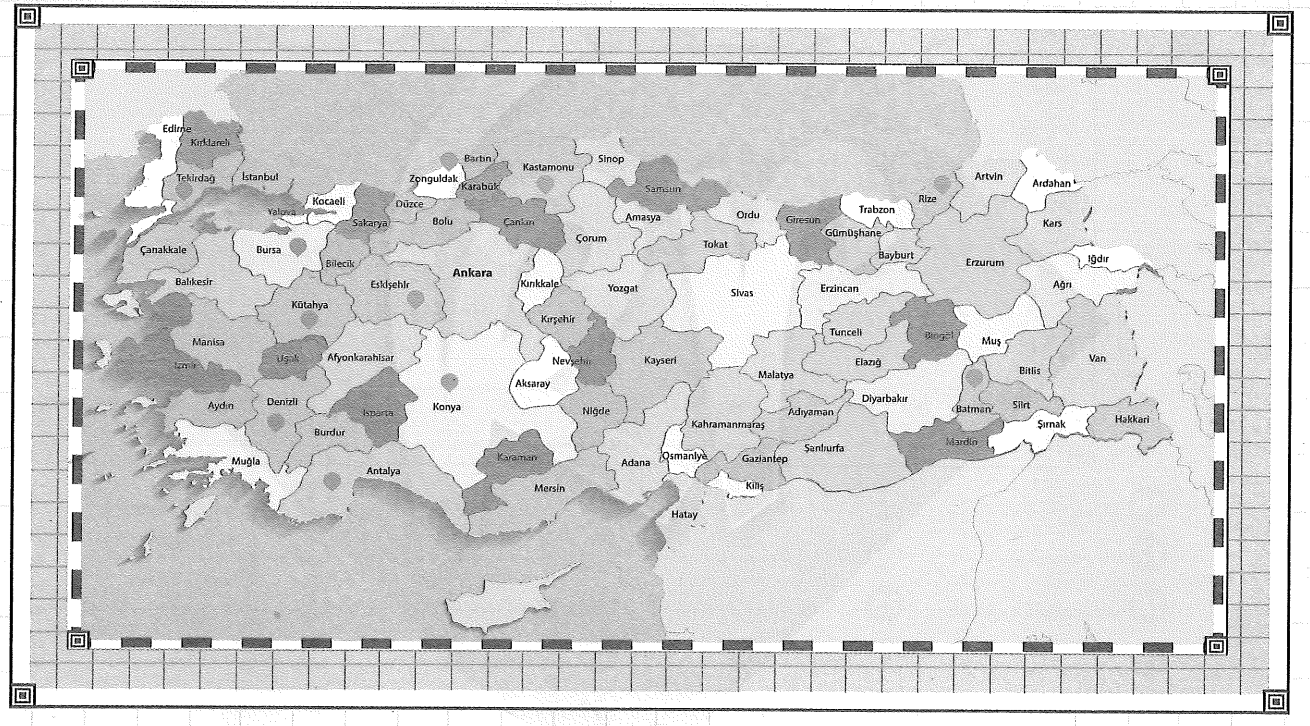
Şeker

Kağıt

Ayçiçek Yağı

Otomotiv

Porselen

Çay İşleme

Un

Petrol Rafineri

Demir-Çelik

Zeytin Yağı

Bor İşletme

Yukarıdaki haritada bazı sanayi tesisleri ve iller verilmiştir. Bu sanayileri verilen illerle eşleştiriniz.

KR AKADEMİ KPSS COĞRAFYA NOT DEFTERİ

Haritalar Cevapları-1

Ülkemizde Sınır Kapıları Cevapları

1- Dereköy	2- Hamzabeyli	3- Kapıkule
4- Pazarkule	5- Uzunköprü	6- İpsala
7- Yayladağı	8- Cilvegözü	9- Zeytindalı
10- Öncüpınar	11- Çobanbey	12- Karakamış
13- Mürşitpınar	14- Akçakale	15- Ceylanpınar
16- Şenyurt	17- Nusaybin	18- Habur
19- Üzümlü	20- Derecik	21- Esendere
22- Kapıköy	23- Gürbulak	24- Dilucu
25- Aktaş	26- Türkgözü	27- Sarp

Ülkemizin Volkanik Dağları Etkinlik Cevapları

1- Kula Tepeleri	2- Karadağ	3- Karacadağ
4- Hasan	5- Melendiz	6- Erciyes
7- Karacadağ	8- Nemrut	9- Süphan
10-Tendürek	11-Büyük Ağrı	12-Küçük Ağrı

Soru 1-Cevap: Kula Tepeleri Soru 2-Cevap: Karacadağ

Soru 3-Cevap: Nemrut

Ülkemizin Bazı Kıvrım Dağları Etkinlik Cevapları

1- Yıldız Dağları	2- Bey Dağları	3- Köroğlu
4- Küre	5- Canik	6- Aladağlar
7- Mercan	8- Kaçkar	9- Cilo

Soru 1-Cevap: 2, 6, 7, 8, 9 Soru 2-Cevap: 6, 7, 8, 9

Soru 3-Cevap: 2, 6, 9

Ülkemizin Kırıklı Dağları Etkinlik Cevapları

1- Kaz Dağları	2- Madra Dağları	3- Yunt Dağları
4- Bozdağlar	5- Aydın Dağları	6- Menteşe Dağları
7- Nur Dağları	Soru 1-Cevap: Kaz Dağları	

Soru 2-Cevap: Menteşe Dağları Soru 3-Cevap: Nur Dağları

Ülkemizin Önemli Delta Ovaları Etkinlik Cevapları

1- Dikili-Bakırçay	2- Menemen-Gediz
3- Selçuk-Küçük Menderes	4- Balat-Büyük Menderes
5- Silifke-Göksu	6- Çukurova-Seyhan,Ceyhan
7- Bafra-Kızılırmak	8- Çarşamba-Yeşilırmak

Soru 1-Cevap: 6 Soru 2-Cevap: 7, 8 Soru 3-Cevap: 6

Ülkemizin Önemli Platoları Etkinlik Cevapları

1- Çatalca-Kocaeli	2- Yazılıkaya	3- Teke
4- Taşeli	5- Cihanbeyli	6- Haymana
7- Obruk	8- Bozok	9- Uzunyayla
10- Gaziantep	11- Şanlıurfa	12- Erzurum-Kars
13- Ardahan		

Soru 1-Cevap: 1 Soru 2-Cevap: 12, 13

Soru 3-Cevap: 3, 4

Ülkemizin Önemli Akarsuları Etkinlik Cevapları

1- Meriç	2- Ergene	3- Susurluk
4- Sakarya	5- Bartın	6- Kızılırmak
7- Yeşilırmak	8- Çoruh	9- a. Aras b. Kura
10- Dicle	11- Fırat	12- Ceyhan
13- Seyhan	14- Asi	15- Göksu
16- Manavgat	17- Aksu	18- Eşen
19- Dalaman	20- Büyük Menderes	21- Küçük Menderes
22- Gediz	23- Bakırçay	

Ülkemizin Önemli Gölleri Etkinlik Cevapları

1- Durusu Gölü	2- Büyük Çekmece Gölü
3- Küçük Çekmece Gölü	4- Kuş Gölü
5- Ulubat Gölü	6- İznik Gölü
7- Sapanca Gölü	8- Sülüklü Gölü
9- Abant Gölü	10- Yedigöller
11- Balık Gölü	12- Borabay Gölü
13- Zinav Gölü	14- Sera Gölü
15- Uzun Göl	16- Tortum Gölü
17- Çıldır Gölü	18- Aktaş Gölü
19- Balık Gölü	20- Ercek Gölü
21- Van Gölü	22- Nemrut Gölü
23- Nazik Gölü	24- Haçlı Gölü
25- Hazar Göl	26- Tuzla Gölü
27- Seyfe Gölü	28- Eymir Gölü
29- Mogan Gölü	30- Tuz Gölü
31- Tersakan Gölü	32- Yay Gölü
33- Akyatan Gölü	34- Acıgöl
35- Meke Göl	36- Acıgöl
37- Suğla Gölü	38- Beyşehir Gölü
39- Ilgın Gölü	40- Akşehir Gölü
41- Eber Gölü	42- Eğirdir Gölü
43- Kovada Gölü	44- Burdur Gölü
45- Acıgöl	46- Yarışlı Gölü
47- Salda Gölü	48- Köyceğiz Köyü
49- Bafa (Çamiçi) Gölü	50- Marmara Gölü

KR AKADEMİ KPSS COĞRAFYA NOT DEFTERİ

Haritalar Cevapları-2

Ülkemizde Nufusun Sık ve Seyrek Olduğu Bazı Yerler Etkinlik Cevapları

Sık Nüfuslu

1- Doğu Karadeniz Kıyıları
2- Samsun
3- Zonguldak
4- Çatalca-Kocaeli
5- Bursa
6- Eskişehir
7- Ankara
8- Kıyı Ege
9- Antalya
10- Çukurova
11- İskenderun
12- Gaziantep
13- Diyarbakır-Batman

Seyrek Nüfuslu

A- Yıldız Dağları
B- Biga Yarımadası
C- Menteşe
D- Teke
E- Taşeli
F- Tuz Gölü
F- Tuz Gölü Çevresi
G- Erzurum-Kars
H- Hakkâri

Ülkemizin Öne Çıkan Bazı Tarım Ürünleri Cevapları

1- Ayçiçeği
2- Pirinç
3- Zeytin
4- Buğday
5- Şeftali
6- Üzüm
7- Buğday
8- Zeytin
9- Tütün
10- Haşhaş
11- İncir
12- Pamuk
13- Seracılık
14- Elma
15- Zeytin
16- Turunçgiller
17- Muz
18- Seracılık
19- Turunçgiller
20- Mısır
21- Pamuk
22- Yer Fıstığı
23- Patetes
24- Buğday
25- Mısır
26- Şekerpancarı
27- Arpa
28- Elma
29- Yeşil Mercimek
30- Nohut
31- Kenevir
32- Keten
33- Tütün
34- Şekerpancarı
35- Elma
36- Fındık
37- Mısır
38- Çay
39- Kayısı
40- Buğday
41- Tütün
42- Şekerpancarı
43- Arpa
44- Kayısı
45- Pamuk
46- Buğday
47- Pamuk
48- Kırmızı Mercimek
49- Antepfıstığı

Ülkemizin Öne Çıkan Bazı Tarım Ürünleri Cevapları

1- Doğalgaz
2- Bor
3- Mermer
4- Demir
5- Bor
6- Demir
7- Krom
8- Linyit
9- Bor
10- Linyit
11- Mermer
12- Tuz
13- Civa
14- Feldispat
15- Linyit
16- Zımparataşı
17- Krom
18- Krom
19- Boksit
20- Kükürt
21- Boksit
22- Linyit
23- Taşkömürü
24- Bakır
25- Bor
26- Linyit
27- Lületaşı
28- Tuz
29- Civa
30- Linyit
31- Boksit
32- Demir
33- Demir
34- Krom
35- Linyit
36- Petrol
37- Doğalgaz
38- Petrol
39- Petrol
40- Fosfar
41- Demir
42- Krom
43- Bakır
44- Krom
45- Linyit
46- Oltutaşı
47- Bakır
48- Linyit

Ülkemizde Bazı Sanayi Tesisleri

1- Tekirdağ: Ayçiçek Yağı
2- Bursa: Otomotiv
3- Kütahya: Porselen
4- Uşak: Şeker
5- Denizli: Tekstil
6- Antalya: Zeytinyağı
7- Zonguldak: Demir-Çelik
8- Rize: Çay İşleme
9- Kastamonu: Kağıt
10- Eskişehir: Bor İşletme
11- Batman: Petrol Rafineri
12- Konya: Un